

Sulpit

1781

Sup. de Graham. Inf.
m. 1780





N. 317

Consul fuit

shico anno 400. a natiuitate

Et anno ¹¹⁵² 1052. ab urbe cond.

Vita seueri sulpitij Gracianus po
suit quā Aldus posuit cū
vita Iuueni et Aratoris
ne nō p̄t multum Roman
q̄ sub Honorio doctus floruit
ante apas salubij iudicij et a
ratoris et p̄t p̄t carminum
Exaratas

Plene de sulpitio isto Vinc. Gallus
cenis. T. spr. hist. lib. 19. c. 8.

Sulpitij Seueri

SACRAE HISTORIAE
à Mundi exordio ad sua usq;
tempora deductæ, libri

II. nunc primum in
lucem editi.

Item aliæ quædam Historicæ ap-
pendices, lectu di-
guissimæ.

Accessit rerum & uerborum copio-
sus Index.

BASILEAE, PER IOAN-
nem Oporinum.





u. m. o. 613

1091 a 2018

ILLUSTRI ET MA-
gnifico D. D. NICOLAO RATZ-
VILIO, Principi Olicensi, & Pala-
tino Vilnensi, suo Domino clementiss.

Salutem ab unico Seruatore,

Amen.



ILLVSTRISIME
& pientissime Prin-
ceps, prædicatur
plurimum à multis
tuum quoddā sin-
gulare studium, e-
ximiaq; uoluntas, tum erga literas
ac literatos, tum & erga pietatem
Christianam, eiusq; propagatores.
Quare nō possum non amare & ma-
gnifacere istum heroicū animum:
eīq; uel ex longinquo, publico ali-
quo scripto applaudere. Quapro-
pter cum Sacram historiam Sulpitiij
Seueri in publicum commodum e-
dere cogitarē, tuo eam potissimū
nomini dedicandam esse statui.

Proderit uerò hæc historia tum
tibi Princeps illustrissime, tum & alijs,
multiplici nomine. Primum,
quia erudito compendio totam ue-
teris instrumenti historiã Latino ac
polito sermone oculis subiicit. De-
inde, quòd quasdam magni momen-
ti narrationes continet, quæ in alijs
Ecclesiasticis historijs non facîle in-
ueniuntur. Tertiò, quia quasdam
exactiores supputationes Monar-
charum Persicorum & Macedoni-
corum habet, quæ ad intellectũ heb-
domadarum Danielis utiles erunt.
Deniq; & ipsa indicatio, quod huic
sincero soli cœlestis ueritatis, subin-
de quædam quasi nubes errorũ ob-
ducantur, quædamq; quasi parelia
hæresium, falsò tãti luminaris splen-
dorem imitãtia, aut mentientia ad-
nascantur, duplicem nobis admoni-
tionẽ cautionemq; afferet: alteram,
ne propter istas tantũ luminaris ob-
scurationes, adiunctorumq; (ut ita
dicam) pareliorũ deceptiones, ue-
lut

lut desperantes, pertasiq; quaren-
da ueritatis, totum id lumen negli-
gamus, contemnamusq;: alteram,
ut quoniam in tanta re errare, tum
perniciosum, tum in proclui est, fa-
cileq; adulterinū parelion pro uero
unicoq; sole, nubilo cœlo accipitur,
tanto diligentiores, cautioresq; in
quærenda cognoscendaq; ueritate
simus. De quorum utroq; perpul-
chrè nos Clemēs Alexandrinus in-
struit. Is enim affirmat Stromaton se-
ptimo, cū aliàs semper plurimos,
tum & suo tēpore Ethnicos esse di-
ctitare solitos, se uidere Christianos,
qui tanto supercilio sibi solis uerita-
tem salutaris uie attribuant, inter se-
metipfos dissidere, sese inuicem da-
mnare, ac à se mutuò hæreseos erro-
risq; condemnari. Quare se eis as-
sentiri non posse: nec apud eos ueri-
tatem quærere, qui tantopere inter
se dissideant.

Verū Clemens dicit, id sanè do-
lo maliciaq; Satanæ fieri, ut tam ua-

riæ hæreses cum multorum scanda-
lo oriantur, ueritas que cœlestis in
obscurò sita esse uideatur: non ta-
men propterea desinendum esse, ue-
ritatem quærere: nec eam inuenire,
esse impossibile, si modò eius sincere
studium adsit, diuinumq; auxi-
lium sedulò imploretur. Proponit
etiã normam quandam, ad quam
ueritas sit quærenda, ac examinan-
da: nempe, natiuam perpetuamq;
sententiam sacrarum literarum, sibi
undiquaque constantem ac consen-
tientem. Quam si quis diligenter in
timore Dei sequatur, eum citra ul-
lum dubium ad sinceram Christi ue-
ritatem peruenturum. Hæc admo-
nitio Clementis, ratioq; quærendæ
ueritatis, semper profectò fuit, est ac
erit salutis æternæ cupidis perneces-
saria: ne scilicet propter tam uarios
errorum labyrinthos à ueritate salu-
tari quærenda abhorreant: ne ue-
temerè quamuis maximè speciosam
plausibilem ue arripiant, sed sollici-
tè

tē solerterq; adhibito prædicto Clementis Canone, id est, Sacrarum literarum genuino, constanti, ubique eis consentienti & perpetuo sensu, ueritatem explorent. Nunc enim omnis generis errores cum ueritate renascuntur: quin etiam Samosatēni, Arrijq; impietas, per Seruetum, eiusq; sectatores instauratur.

Tuæ igitur Celsitudini, Princeps illustrissime, libellum hunc, nostro labore ac sumptu, Deiq; beneficio ab interitu uindicatum, & in publicum usum, commodumq; ex quadam celeberrimæ Saxonum ciuitatis Hildesie bibliotheca erutum, editumq; addico dedicoq;: eam maxime opere orans, obsecrās, ac per Dominum obtestans, ut tum bonas literas ac pietatem fouere ac promouere, ut foeliciter coepit, pergat: tum & ab omnibus seductoribus fanaticisq; in primis uerò à Samosatēniis, Arrianis & Seruetianis blasphemis summo studio cauere. Domi-

8 EPIST. NVNCVPAT.

nus Iesus adsit T. C. eiꝫ quampluri-
mos similes, iusticiæ, uirtutis, litera-
rum ac pietatis amantes Principes
excitet, Amen. prima Maij,

1 5 5 6.

T. C. deditiss. M. F.

flu
gi
se
m
bu
po
est
po
ris
ro
mo
stin
ri
gi
rie

SULPITII SEVERI

SACRA HISTORIA.

PRAEFATIO.



ES à mundi exordio sacris
literis editas breuiter con-
stringere, & cum distin-
ctione temporum usque ad
nostram memoriam car-
ptim dicere aggressus sum:
multis id à me studiose ef-
flagitantibus, qui Diuina, compēdiosā lectione co-
gnoscere properabant. Quorū ego uoluntatem
secutus, nō peperci labori meo, quin ea quæ per-
multis uoluminib. perscripta continebātur, duo-
bus libellis concluderem: ita breuitati studens, ut
penē nihil gestis subduxerim. Visum autem mihi
est nō absurdum, cum usq; ad Christi crucem, A-
postolorumq; actus per sacram historiam cucur-
rissē, etiam pōst gesta conuertere: Excidīū Hie-
rosolymæ, uexationesq; populi Christiani, &
mox pacis tempora, ac rursum Ecclesiarum inte-
stinis periculis turbata omnia locuturus. Cete-
rum illud non pigebit fateri, me, sicubi ratio exe-
git, ad distinguenda tempora, continuandamq; se-
riem, usum esse historicis ethnicis, atq; ex his quæ

ad supplementum cognitionis deerant usurpasse, ut & imperitos docerem, & literatos conuincerem. Veruntamen ea quae de sacris uoluminibus breuiata digessimus, non ita legentibus auctor accesserim, ut praetermissis illis, unde haec deriuata sunt, appetantur: nisi cum illa quis familiariter nouerit, hic recognoscat, quae ibi legerit. Etenim uniuersa diuinarum rerum mysteria non nisi ex ipsis fontibus hauriri queunt. Nunc initium narrandi faciam.

LIBER PRIMVS.



Mundus à Domino constitutus est, abhinc annos iam penè sex millia, sicut processu uoluminis istius digeremus: quanquam inter se parum consentiāt, qui rationem temporum inuestigatam ediderūt. Quod cum uel Dei nutu, uel uitio uetustatis eueniat, calumnia carere debet. Mundo autē condito, homo factus est: uiro Adam, mulieri Eua nomen fuit. Sed constituti in paradiso, cum interdictione sibi arborem degustassent, in nostram, uelut exules, terram eiectiones. Deinde ex his Cain atque Abel nascuntur. sed Cain impius, fratrem interemit. Filium Enoch habuit, à quo primum ciuitas condita est, auctoris nomine uocitata. Ex hoc

Irād,

Liber primus.

11

Irād, atq; ex eo Mamahel nascitur. hic Mathusalam filium habuit: isq; Lamech genuit, à quo iuuenis quidam occisus traditur, nec tamen nomen refertur occisi. quod quidē futuro mysterio fuisset præmissum, à prudentibus æstimatur. Igitur Adam post necem filij minoris, Seth filium procreauit, cum iam trigesimū & ducentesimū annū ætatis impleisset. Vixit aut̃ annos DCCCCXXX. Seth uerò Enos, Enos Nainan, Nainan Malaeel, Malaeel Jared, Jared Enoch genuit; qui ob iusticiam translatus à Deo traditur. Huius filius Mathusalam dictus est, qui Lamech genuit: ex quo Noe natus, iusticia egregius, & præ cæteris mortalibus Domino charus, acceptusq;. Quæ tempestate cum iam humanum genus abundaret, angeli, quibus cælum sedes erat, speciosarum forma uirginum capti, illicitas cupiditates appetierunt: ac naturæ suæ originisq; degeneres, relictis superioribus, quorum incole erant, matrimonijs se mortalibus miscuerūt. Hi paulatim mores noxios conserentes, humanam corrumpere progeniē, ex quorum coitu Gigantes editi esse dicuntur, cum diuersæ inter se naturæ permixtio monstra gigneret. Quibus rebus offensus Deus, maximeq; malitia hominum, quæ ultra modum processerat, delere penitus humanum genus decreuerat. Sed Noe, uirum iustum, uita innocens destinata exem-

mit

mit sententiae. Idem admonitus à Domino, diluuium terris imminere, arcam immense magnitudinis ex lignis contexuit: ac bitumine illitam, impenetrabilem aquis reddidit. qua ille cum uxore, ac filijs tribus, & totidem nuribus est clausus: uolucrum etiam paria, itidemq; diuersi generis bestiarum, eodem claustro recepta: reliqua omnia diluuiio absumpta. Igitur Noe, cum iam imbrem destitisset, ac quieto in salo arcam circumferri intelligeret, ratus id quod erat, aquas decedere, coruum primum explorandae rei gratia, eoq; non reuertente (ut ego conijcio, cadaueribus detento) emisit columbam: quae cum consistendi locum non reperisset, reuersa est. Rursum remissa, folium oliuae retulit: manifestum indicium, nudari cacumina arborum. tertio demum emissa, non redijt: unde animaduersum, aquas destitisse. ita Noe arcam egressus est. id gestum à mundi exordio, post annos (ut ego cōperio) II. C. duos & quadraginta. Ac primum Noe arcam Domino statuit, hostiasq; ex uolucris immolauit. mox à Domino cum filijs benedicitur: praeceptumq; accepit, ne sanguine uesteretur, aut sanguinem hominis effunderet: quia mundi primordia, mandati istius liber Cain maculauerat. Igitur uacuo tum seculo, ex filijs Noe Sem fuit. tres enim habuit: Sem, Cham, Iaphet. Sed Cham, quod sopitum uino patrem

Filij Noe

Liber primus.

13

trem riserat, maledictū à patre meruit. Huius fili-
lius, Chus nomine, Nebrod gigantē genuit: à quo
Babylon ciuitas constructa traditur. Pleraque
etiam oppida, ea tempestate condita memoran-
tur, quæ nominatim persequi animus nō fuit. Sed
cum multiplicaretur humanum genus, diuersaq;
loca atq; insulas mortales haberent, una tantum
omnes lingua utebantur: donec se in unum disper-
genda per totum orbem multitudo cōtraxit. his
more humani ingenij consiliū fuit, insigni aliquo
opere famā querere, priusquā à se inuicem de-
ducerentur. Ita turrim facere aggressi, quæ celo
accederet, nutu Dei, ut officia operantiū prapedi-
rentur, inassueto sermonis genere, multa diuerso,
neq; ulli inuicem intellecto linguarum ritu loque-
bantur: quo promptius dispersi sunt, quum alter
alterum uelut alienigenā facile relinquebat. Sed
filijs Noe ita diuisus orbis fuit, ut Sē intra orien-
tem, Iaphet occidentem, Cham medijs continere-
tur. Ita usq; Abraham ducta successio, nihil sanē
insigne aut memorabile in se habuit. Abraham
autem patre Thara natus est, post diluuium an-
no millesimo et septuagesimo. Abraham uxor
Sara dicta est, primāq; eis in regione Chaldeo-
rum habitatio fuit. Inde apud Charras, unā cum
patre diuersatus est. Qua tempestate admonitus
à Domino, domum, patriam, ac patrē relinquens,
assumit

turris

diuisio or-
bis.

Abraham

anno

1070.

assumpto Loth, fratris filio, in terram Chanaan
 rum profectus, in loco cui Sychē nomen est, con-
 sedit. Mox annonae inopia Aegyptum concessit.
 ac rursum reuersus Loth, pra multitudine fami-
 liae à patruo digressus, ut laxioribus uacuae tum
 regionis spacijs uterentur, in Sodomis consedit.
 id oppidum infame incolis, uiris in uiros irruen-
 tibus, atq; ob id inuisum Domino fuisse traditur.
 Ea tempestate reges uicinarum gentiū in armis
 erant: cum antea nullum inter mortales certamen
 fuisset. Sed aduersum hos, qui bello uicina
 tentabant, reges Sodomorū, Gomorreorum, uici-
 narumq; regionum in praelium crumpunt: pri-
 moq; impetu fusi, uictoriā concessere. Tum à ui-
 ctoribus Sodoma directa, praedae hostibus fuit,
 ductusq; Loth in captiuitatem. Quod cum Abra-
 ham comperisset, properè armatis seruis suis, nu-
 mero trecentis decem & octo, reges uictoria fe-
 roces, exutos praeda armisq; in fugam compulit.
 Tum à Melchisedech sacerdote benedictus est,
 eidemq; decimas praedae dedit. Reliqua his, quib.
 erepta erant, reddidit. Per idem tempus Abra-
 ha Dominus locutus est, multiplicandūq; semen
 eius, sicut arenas maris, stellasq; cœli, spopondit:
 peregrinūq; eius semen praedictum futurum,
 ac posteros in hostili solo per quadringentos an-
 nos laturos seruitium, postea libertati restituen-
 dos.

Decimo

Gen. 14

149

Liber primus.

15

dos. Tunc ei, atq; uxori eius, adiectione unius literæ nomen immutatū: ita nunc ex Abram, Abraham: ex Sarai, Sara dicitur. Cuius quidem rei non inane mysterium, non est huius operis exponere. Eodem tempore Abrahæ lex circumcisionis imposita est. Erat ei autem ex ancilla filius Ismael: & cum ipse esset annorum centum, uxor autem eius nonaginta, futurum eis filium Isaac, Dominus pollicetur, qui cum duobus angelis ad eum uenerat. Inde Sodomam missi angeli, Loth in porta sedentem reperierūt. Quos cum ille, homines existimās, hospitio receptos, cœnatosq; domi haberet: iuuentus improba ex oppido, novos hospites ad stuprum flagitabant. Loth pro hospitibus filias offerens, non acquiescentibus, quibus illicita potius desiderio erant, ipse ad stuprū trahatur. Quem angeli properè ab iniuria uindictantes, luminibus impudicorum cecitatē offuderunt. Tum Loth ab hospitibus edoctus, perdendum oppidum, properè cum uxore & filiabus est egressus. interdictum tamen eis est, ne retrorsum conspicerent. Sed mulier parum dicto audiens (humano malo, quo ægrius uetitis abstineatur) reflexit oculos, statimq; in molem conuersa traditur. At Sodoma diuinis ignibus conflagrauit. Loth autem filia existimantes humanum genus interijisse, concubitum inebriati patris appetuerunt:

Lex circumcisi

nonaginta ei

futurum eis filium Isaac

*Abraham
et Isaac in
lano hano*

tiuerunt: unde Moab & Ammon nati sunt. Per
idem tempus ferè, cum Abraham esset etiam cen-
tum annorum, Isaac filius natus est. Tum ancil-
lam, de qua Abraham filium susceperat, Sara ex-
pulit: quæ habitasse in deserto unâ cum filio, &
presidio Domini defensa traditur. Non multum
post, Dominus Abraham fidem tentans, immolan-
dum sibi à patre filium Isaac poscit. Quem ille
non cunctatus offerre, cum aræ puerum superpo-
suisset, gladiūq; educeret, uox missa de cælo est,
puero ut parceret: uictimæ aries præstò fuit. Con-
summatoq; sacrificio, Abraham Dominus locutus
est, promittens ea quæ iam sponponderat. At Sa-
ra, cum septimum & uigesimum supra centesi-
mum annum ageret, decessit: corpus cura uiri
sepultum in Hebron, Chananeorum oppido, ete-
nim illic Abraham commorabatur. Tum Abra-
ham Isaac filium iuuenilis ætatis uidēs, siquidem
tum quadragesimum annum ætatis agebat, seruo
suo imperauit, uxorem ei quæreretur: ex ea tamen
tribu atq; terra, de qua ipse oriundus uidebatur:
modò ut inuentam puellam in regionem Chana-
neorum deduceret, nec putaret eum causa coniugis
in solum patrium rediturum. Atq; ut ea strenuè
mandata exequerentur, contacto domini foe-
mine, sacramentum dedit. Ita seruus profectus in
Mesopotamiam, ad oppidū Nahor, Abraham fra-
tris,

Liber primus.

17

tris, deuenit: succesitq; in domum Bathuelis Sy-
ri, Nahore patre geniti. Huius filiam Rebeccam,
 speciosam uirginem conspicatus, poposcit, at-
 que ad dominum adduxit. Post id, Abraham ac-
 cepit uxorem Cethuram nomine, quæ in Paralipo-
 menis concubina dicitur. Suscepitq; ex ea filios,
 sed Isaac Sara edito, substantiam tradidit: his au-
 tem quos ex concubinis susceperat, dona distri-
 buit. atq; ita ab Isaac separati sunt. Abraham
diem functus est, impletis annis centum et quin-
que et septuaginta: corpus sepulchro Saræ uxo-
 ris appositum. At Rebecca diu sterilis, assiduis
 mariti ad Dominum precibus, à die matrimonij
 uigesimo fere anno geminos edidit: qui in matris
 aluo exultasse sæpius, traduntur. dictumq; respon-
 so Domini est, duos in his populos prænunciari,
 et maiorem minori subdendum esse principio.
 Sed prius editus, asper setis, Esau uocatus: minori
 Iacob nomen fuit. Ea tempestate grauis annonæ
 inopia terras inceserat. Qua necessitate Isaac in
 Geraris ad regem Abimelech cecit, admonitus à
 Domino, ne in Aegyptum descenderet: eidemq;
 uniuersæ terræ illius possessio promittitur, ibiq;
 benedicitur. Multiplicatusq; pecore atq; omni
 substantia à gente, inuidia ab incolis pellitur: pul-
 sus, apud puteum iuramenti confedit. Igitur an-
 nis grauior, luminibus obductis, cum Esau filium

b

bene-

Robur

Esaü

benedicere pararet, consilio Rebeckæ matris, Iacob se benedicendum pro fratre obtulit. Ita Iacob adorandus principibus & gentibus fratri preponitur. Quæ rebus Esau accensus, fratri necem moliebatur. Quo metu Iacob, hortante matre, in Mesopotamiam confugit: admonitus à patre, ut ex domo Laban, fratris Rebeckæ, uxorem acciperet. Tanta illis cura fuit, cum in alienis terris consisterent, genus tamē intra familiam suam ducere. Ita Iacob profectus in Mesopotamiam, per soporem Dominum uidisse traditur: atq; ob id locum somnij sacratum habens, lapidem ex eo sumpsit, uouitq; si rebus prosperis reuertisset, titulum sibi Domus Domini futurum: decimasq; omnium quæ acquisita sibi forent, Domino daturum. Inde se ad Laban fratrem matris contulit: quem ille sororis filium agnitum, in hospitium benignè recepit. Erant Laban duæ filiae, Lia & Rachel: sed Lia oculis deformior. Rachel pulchra fuisse traditur. Cuius specie Iacob captus, amore uirginis constabat: eamq; sibi in matrimonio à patre postulans, septem annorum seruitio se mancipauit. Sed impleto tempore, Lia ei supponitur: ac rursum septem in seruitio subditur, atq; ei Rachel traditur. Sed hanc diu sterilem, Liam fecundā fuisse accepimus. Filiorum quos ex Lia Iacob habuit, hæc sunt nomina: Ruben, Simeon, Leui, Iudas, Issachar,

Iacob. loco

Esau. loco
diu.

Domine

Rachel

Liber primus.

19

char, Zabulon, Dina. Ex ancilla uerò hæ: Gad
 & Aser. Ex ancilla, Rachel, Dan & Neptalin na
 ti sunt. At Rachel desperato iam partu, Ioseph
 edidit. Tum Iacob redire ad patrem cupiēs, cum
 ei Laban socer partem pecorum mercedem serui
 tij dedisset, ob quæ parum sibi eum æquum gener
 Iacob ratus, dolum ab eo suspectans, clam profe-
 ctus est, uigesimo primo ferè anno quàm aduene-
 rat. Rachel, uiro infcio, patris idola furto abstu-
 lit. Qua iniuria Laban generum persecutus, non
 repertis idolis, pace facta regressus est: multum
 obtestatus generū, ne uxores filiabus suis super-
 induceret. Inde digressus Iacob, uidisse angelos,
 & castra Domini, traditur. Sed cum præter re-
 gionem Edom, quam Esau frater incolebat, iter
 destinaret, missis prius legatis & muneribus, su-
 spectum sibi fratrem explorauit. Tum ille obuiam
 fratri processit: nec tamen Iacob se ultra fratri
 credidit. Sed pridie, quàm inter se fratres conue-
 nirent, Dominus humana specie assumpta, collu-
 ctatus cum Iacob refertur. Et cum aduersus Do-
 minum preualuisset, tamen non esse mortalem,
 nō ignorauit: benedici sibi ab eo flagitabat. Tum
 à Deo illi immutatum nomen est, ut ex Iacob Is-
 rael diceretur. Sed cum ille uicissim à Domino no-
 men Domini quæreret, Non esse quærendū, quia
 admirabile esset, responsum est. Ex colluctatione

b

2

autem,

*dominus humana
 forma
 assumptus*

autem, latitudo femoris Iacob obtorpuit. Igitur Israel declinans fratris domum, promouit agmen in Salem Siciniorum oppidum: atq; ibi loco precio accepto, tabernaculum statuit sibi. Huic oppido Emor, Chemoreus princeps, praeerat. huius filius Sichem, Dinam filiam Iacob ex Lia genitam, stupro subdidit. Quo comperto, Simeon et Levi, Dinæ fratres, omnes in oppido sexus uirilis dolo peremerunt, ac impigrè sororis ultii sunt iniuriā: oppidum à filiis Iacob direptum, praedaq; omnis est abducta. Id factū ægrè admodum tulisse Iacob traditur. Mox à Domino monitus, Bethleē petijt, ibiq; altare Domino statuit. Inde in parte turris Gader, tabernaculū fixit. Rachel ex partu obiit, puer Benjamin uocatus est. Isaac decessit annos natus centum et octoginta. At Esau potens diuitijs erat, uxoribus sibi etiam è Chananaeorum gente assumptis: cuius progeniē in hoc tam præciso opere inferendam non putauit. Si quis studiosior erit, ad origines reuertatur. Post excessum patris, Iacob in solo eo, in quo Isaac uixerat, cōmorabatur, filij eius aliquantū ab eo, pascui gratia, cum gregibus secesserant: Ioseph tamen, ac Benjamin paruius, domi resederant. Carus admodum Ioseph patri, obq; id inuisus fratribus: simul, quia frequentibus eius somnijs maiorem eum omnibus futurum portendi uidebatur. Igitur ad inspicien-

dos

Beniamin.

Liber primus.

21

dos greges, reuifendosq; fratres à patre missus,
 opportunus iniuriæ fuit. Namq; uiso fratre, con-
 silium necis eius cœperūt. Sed obfistente Ruben,
 cui à tãto facinore abhorrebat animus, in lacuna
demissus: mox suadente Iuda, deducti ad mitius
 consiliū, negotiatoribus eum, qui tum Aegyptum
 petebant, uendiderunt, atq; ab his Potifari præpo-
 sito Pharaonis traditus est. Per idem tempus Iu-
 das, Iacob filius, suam Chananeam in matrimo-
 nium assumpsit. Ex qua tres filios sustulit, Heth,
 Onan, Selam. Sed Heth, Thamar connubio socia-
 tur. Quo mortuo, Onan fratris uxorem accepit.
 Qui, quia spermata in terram effunderet, extin-
 ctus à Domino refertur. Tum Thamar meretri-
 cio habitu assumpto, socero mixta est, exq; eo ge-
 minos edidit. In partu autem illo mirabile fuit,
 quòd cum prodeunti puero ad dinoscendū, qui
 prius nasceretur, obstetrix manum eius cocco il-
 ligasset, reductus in aluum matris puer, postero
 die editus est. Nomen infantibus Fares & Zara
 inditum. At Ioseph, cum benignè à curatore re-
 gio, qui eum precio acceperat, haberetur, do-
 mumq; eius & familiam procuraret, decorus ip-
 se insigni specie, uxoris Domini oculis in se con-
 uerterat. Cumq; amore ipsius deperiret, appeti-
 tum sæpius, nec acquiescentem sibi, falso scelere
 infamat: ac uiro queritur, stuprum sibi intenta-

tum. Ita Ioseph in carcerem est coniectus. Erant in eadem custodia ministri regis duo, qui cum somnia sua ad Ioseph retulissent, futura ex somnio coniectans, unum eorum poenas capite luiturum, alium absolvendum pronunciauit. Atq; ita accidit. Igitur post biennium, somnium regi obiectum est. Quod cum à prudentibus Aegyptiorum non posset absolui, minister regis ille carcere exceptus, regem admonet, Ioseph esse mirum somniorum interpreterem. ita Ioseph soluitur, interpretatusq; est regi somnium: septem annis proximis maximam frugum ubertatem futuram, consequentibus inopiam. Quo metu rex perculsus, uidens diuinum in Ioseph spiritum, rei cum annonariae praefecit, aequato secum imperio. Tum Ioseph abundantibus per totam Aegyptum frumentis, magnam copiam congegit: multiplicatisq; horreis, aduersus futuram famem consuluerat. Ea tempestate spes atq; salus Aegypti in illo sita erat. Per idem tempus uero duos ex Asenec filios genuit, Manasse et Effrem. Ipse autem, cum summam à rege potestatem accepit, erat annorum XXX. Nam à fratribus, septemdecim annos natus, uenundatus est. Interea rebus in Aegypto aduersus famem bene compositis, orbem terrae grauis frumenti inopia quatiebat. Qua necessitate compulsus Iacob, filios in Aegyptum misit, Benjamin tantum secum domi
reten-

retento. Igitur Ioseph rerum potentem, penes quem annonæ arbitrium erat, fratres adeunt, & more regio adorât. Quibus ille uisis, callidè agnitionem dissimulans, hostiliter eos uenisse, & subdolè loca explorare, arguebat. Angebatur autè, quòd Benjamin fratrem non uidebat. Res ergo in id deducta, ut præsentiam eius pollicerentur: nimirum ut ex eo quaereretur, an isti explorâdi causa Aegyptum intrassent. Ad promissi autem fidei Simeon obses traditur: ipsis frumentum gratis datum. Rursum igitur reuertentes, Benjamin, ut conuenerat, deduxerunt. Tum se cognoscendum Ioseph fratribus præbuit, non sine pudore malè merentium. Ita eos oneratos frumento, multisq; donatos, domum remisit: præmonens, quinque adhuc annos famem futuram: cum patre atq; omni progenie ac familia ad se commigrarent.

Igitur Iacob in Aegyptum descendit, Aegyptiis admodum letantibus, gaudente rege, benigne à filio susceptus. Id gestum anno ætatis Iacob centesimo & trigésimo: à diluuiò autem, anno MCCC & XL. Cæterum ab eo tempore, quo Abraham in terra Chananeorum consedit, in id quod Iacob Aegyptum ingressus est, referuntur anni CCXV. Igitur Iacob septimo & decimo anno, quàm Aegypto aduenerat, urgente morbo, Ioseph filium obtestatur, corpus sepulchro

suo redderet. Tum Ioseph patri benedicendos filios suos obtulit: quibus benedictis, cum tamē benedictionis merito maiori minorem præposuisset, filios omnes benedictione lustrauit. Decessit autem annos natus CXL VII. Funus magnifice curatum: corpus in sepulchro maiorum Ioseph condidit. Fratres post patris obitū pro conscientia pauentes, benignē habuit. Decessit autem Ioseph ipse, ætatis anno decimo & centesimo. Hebræi igitur, qui in Aegyptum deuenerant, incredibile memoratu est, quā citō numero aucti sint, multiplicataq; progenie Aegyptum repleuerint. Sed defuncto rege, qui eos ob meritum Ioseph benigne fouebat, succedentiū regum imperio depriuebantur. Nam & opus durum ædificandarū ciuitatum eis impositum: & quia iam multitudo abundans metuebatur, ne quandoq; libertatē armis uindicarent, paruulos recēs editos aquis mergere edicto regio cogeantur. Nec dissimulari cruentum imperium licebat. Quā tempestate filia Pharaonis infantem in flumine repertum, nutriendum pro filio curauit: nomen puero Moises dedit. Moises hic, cum uiriles annos ageret, conspiciatus Hebræum ab Aegyptio pulsari, permotus dolore, fratrem ab iniuria uindicans, Aegyptium calce perculsum interemit. Mox supplicium è facto metuens, in terram Madian profugit:

Liber primus.

25

git: & apud Iethor sacerdotem regionis illius di-
uersatus, filiā eius Sepphoram in matrimonium
accepit, exq; ea duos filios Gersom & Elieser su-
stulit. Hoc tractu temporum Iob fuit, legem na-
turæ, & agnitionem Dei, & omnem iusticiā com-
plexus, prædiues opibus: atq; eo illustrior, quod
his neq; integris corruptus, neq; amissis depraua-
tus est. Nam cum per diabolū exutus bonis, filijs
etiam esset orbatus, ad extremum diris ulceribus
affectus, non potuit uinci, ut præ doloris impa-
tientia aliqua in parte peccaret. Mercedem deni-
que diuini testimonij consecutus, sanitati reddi-
tus, omnia quæ amiserat in duplū recepit. At He-
bræi multiplicato seruitutis malo pressi, querelis
in cælum conuersi, spem auxilij à Deo expecta-
bant. Tum Moysi pascenti oues, repente rubus ar-
dere uisa: flammis tamē, quod erat mirabilius, in-
noxijs. Qua nouitate obstupefactus, rubo pro-
pius accessit, statimq; ad eum istiusmodi fere uer-
bis Deus locutus est: Dominū se esse Abraham,
Isaac & Iacob: quorum progeniē, Aegyptiorum
dominatione depresso, ereptā malis cupiat. iter
ergo susciperet ad regē Aegypti, ducemq; se po-
puli in libertatem restituendi præstaret. Cunctan-
tem potestate confirmat, uirtutem ei signorū fa-
ciendorum impertiens. Ita Moyses in Aegyptum
profectus, signis prius apud suos editis, assumpto

b

5

fratre

fratre Aaron, regem adiit: missum se à Deo pro-
 dit, uerbisq; se Dei dicere, populum Hebræu uti
 dimitteret. At ille negans se Dominum nosse, pa-
 rere imperio abnuebat. Cumq; Moises in testimo-
 nium mandatorum Dei ex uirga draconem fecis-
 set, mox aquas omnes in sanguinem conuertisset,
 totamq; terram ranis oppleffet: facientibus simi-
 lia Chaldeis, magicas esse artes, quæcunque per
 Moisen fierent, potius quàm Dei uirtutem, pro-
 nunciabat, donec superductis cyniphibus terra
 oppleta est, Chaldeis fatentibus maiestate diuina
 ista fieri. Tum rex malo coactus, aduocato ad se
 Moise & Aaron, dat populo discedendi potesta-
 tem, modò ut superductam cladem auerterent.
 Sed ubi clades exempta est, impotens sui animus,
 in se reuersus, exire, ut conuenerat, Israelitas non
 patiebatur. Ad extremum, decem plagis corporis
 & regni sui contusus & euictus est. Sed prius
 quàm Aegypto populus est egressus, mādatis Do-
 mini instruitur, rudis adhuc temporum, mensẽ
 illum, qui tunc erat, primum omnium mensẽ esse
 cognosceret: Sacrificium autem diei illius in so-
 lennitatem consequentium seculorum ita esse ce-
 lebrandum, ut quartadecima die mensis agnus im-
 maculatus anniculus uictima caderetur, eiusdem
 sanguine postes illinirentur: carnem penitus exe-
 dendam, os autem non conterendum: septem die-
 bus

bus fermento abstinere, azymis uterentur, ritumq; hunc posteris traderent. Ita populus egressus, diues suis copijs, & Aegypti spolijs cumulator: cuius numerus, ex quinq; & septuaginta Hebraeis, qui primum Aegyptum descenderant, ad millia uirorū sexcenta peruenerat: ab eo autem, quo primum Abraham terram Chanaan eorum accefferat, anno trigesimo & quadringentesimo, a diluuiū autem, mille quingentis quinq; & septuaginta. Igitur prope egressus, columna nubis interdiu, noctu columna ignis praeferebatur. Sed cum ob interiectum sinū Rubri maris, praeter terram Philistin uia duceret, ne postea Hebraeis heremum aspernantibus, redeundi in Aegyptū conuentibus terris notoinere facultas panderetur, nutu Dei auersi, in Rubrum mare illati sunt, castraq; ibi cunctantes constituerunt. Quod ubi regi nunciatum est, Hebraeum populum uiae errore in obiectum mare deuenisse, nullū ei esse exitum obsistente elemēto, furens animi, quo angebatur, tot hominum millia regno suo & potestati decedere, exercitū prope educit. Iamq; eminus arma signaq; & protentae patentibus latē campis acies uisebantur: cum Hebraeis metu trepidis, & coelum aspectatibus, Moises à Deo monitus, percussus iurga mare discidit. Ita populo, cedentibus in latera aquis, uelut in continenti, iter per-

uium

uium fuit. Nec cunctatus rex Aegyptius cedentes insequi, mare quā patebat ingressus: mox coeuntibus aquis, cum omni exercitu deletus est. Tunc Moises incolumitate suorum, exitio hostium, uirtuteq; exultans, canticum Domino cecinit: idemq; omnis turba uirilis ac muliebris sexus fecit. Sed ingressus heremum, cum iam per triduum iter agerent, aquae penuria urgebat, reptaq; ob amaritudinem usui non erat. Ac tum primum impotentis populi contumacia apparuit, iamq; in Moisen ferebatur: cum edoctus à Deo, lignū aquis intulit, cuius haec uis fuit, ut dulcem saporem fluctis redderet. Exin promotū agmen, apud Elim, duodecim fontibus aquarū et septuaginta arborum palmarum repertis, consedit. Rursum populus famem conquerens, Moisen increpabat, Aegypti seruitium cum saturitate uentris desiderans. tum grex coturnicum supernè missus, castra oppleuit. Postero autē die animaduertunt, qui extra castra processerant, paruis quibusdam siliquis oppletum solum: quarum species in modum coriandri seminis, glaciali albedine erat, ut crebro hybernis mēsis superductis pruinis tegi terram uidemus. Tum per Moisen populus admonetur, panē hunc eis munere missum Dei: unumquēq; in id paratis uasculis, tantū usurpare debere, quantum in diem unum pro numero singulis

Manna

lis satis esset: sexto tamen die, quia sabbato col-
ligi non liceret, duplum præsumerent. Verum po-
pulus, ut semper parum dicto audiens, more hu-
mani ingenij, non refrenauit cupiditatem, ex re-
conditis in posterum quoque diem consulens. Sed
reposita, factore diro in uermes effruescebant:
cum die sexto in sabbatū reseruata, integra per-
manerent. Hoc Hebræi per XL annos cibo sunt
usi: cuius sapor melli proximus, nomē Manna tra-
ditur. In testimonium autē diuini muneris, reser-
uasse Moyses gomor plenū in uase aureo dicitur.
Inde progressus populus, cum aquæ penuria ten-
taretur, ægrè ab exitio ducis temperabat. Tum
Moyses, mandāte Domino, apud locum cui Oreb
nomen est, uirga petrā percutiens, largè aquæ co-
piam fecit. Sed ubi Raphidin peruentum, Ama-
lechitæ populum incursionibus uastabāt. Moyses
suis in prælium eductis, cum Iesum bellantibus
præfēcisset, assumpto Aaron, et ut spectator pu-
gnæ futurus, simul precandi Dominū gratia mon-
tem conscendit. Sed cum dubio euentu acies con-
currissent, Moysi precibus uictor Iesus, hostes in
noctem cecidit. Per idem tempus, Iethro Moysi
socer, cum filia Sepphora, quæ Moysi nupta, pro-
ficiscente in Aegyptum uiro domi resederat, libe-
risque eius, cognitis rebus quæ per Moysen gere-
bantur, ad eum uenit. Huius consilio Moyses ordi-
nes

nes populi distribuit, tribunos centurionesq; &
decuriones praeficiens, necessarium disciplinae ri-
tum posteris tradidit: Iethro in patriam regres-
 sus. Exin ad Sinam montem peruentum. ibi Moi-
 ses à Domino monetur, populus ut sanctificaretur,
 auditurus Dei uoces: idq; sollicitè curatum.
 Sed ubi Deus mōti institit, ualidis turbarum clan-
 goribus aer quatiebatur, crassæq; nubes crebris
 cum fulminibus aduoluebantur. Sed Moises &
 Aaron in montis cacumine Dominum propter,
 populus circa ima montis constitit. Ita lex lata,
multiplex & copiosa, Dei uerbis, & saepe repe-
tita: cuius si quis erit curiosior, fontem ipsum a-
 deat, nos eam breuiter perstringimus. Nō erunt,
 inquit, tibi Dei alieni praeter me: Non facies tibi
 idolum: Non sumes nomen Dei tui in uanū: Sab-
 batho nullum opus facies: Honorifica patrem
 tuum, & matrem tuam: Non occides: Non moe-
 chaberis: Non furtum facies: Non falsum testimo-
 nium dices aduersus proximum tuum: Non con-
 cupisces quicquam proximi tui.

His à Deo dictis, cum tubæ circumstrepe-
 rent, lampades inardescerent, montem sumus
 obtegeret, populus praetimore inhorruit, uerba
 Dei non sustinens: poposcitq; à Moise, ut ipsi
 tantum loqueretur Dominus, atq; ita audita ad
 populum referret. Edicta autem Dei ad Moi-
 sen

x. per pta

Liber primus.

31

sen istiusmodi sunt: Hebræus puer pecunia emptus, sex annis seruiet, post hæc liber erit: Sponsa autem permanenti in seruitute, auris forabitur. Qui hominem occiderit, capite pœnas luet: Qui imprudens, ritè exul erit. Qui patrem matrem uel pulsauerit, conuiciumq; eis dixerit, capitali supplicio afficitur. Si quis Hebræum subreptum uendiderit, morti dabitur. Si quis seruum proprium, seruam uel percusserit, ex quo coactu obierit, reus iudicio fiet. Si quis partum non deformatum mulieri excusserit, neci dabitur. Si quis seruo oculum aut dentem extorserit, seruus uindicta liberabitur. Taurus si hominem occiderit, lapidabitur. Si Dominus sciens bestiae uitium, non consuluerit, & ipse lapidabitur: aut precio se redimat, in quantum accusator poposcerit. Si seruū taurus occiderit, in triginta drachmis pecunia domino numerabitur. Si quis defossū lacū non cooperuerit, pecusq; in lacum ceciderit, precium pecudis domino dabit. Si taurus alterius taurum occiderit, pecus uenundabitur, preciumq; domini partietur, peremptum etiam diuident. Quod si dominus uitium tauri sciens, non consuluerit, taurum dabit. Si quis uitulum subripuerit, quinq; restituet. Si ouem subripuerit, quadrupli pœna erit. Si uiua penes abactorem pecora reperientur, dupla restituet. Notetur-

*Leges pœna
les . i. iudicio*

Aurnum furem occidi licet, diurnum non licet.
 Si cuius pecora alterius sata depauerint, domi-
 nus pecoris euersa restituet. Si depositum perie-
 rit, is penes quem depositum fuit, iurabit nihil se
 dolo egisse. Fur inuentus duplum dabit. Commen-
 datum pecus à bestia interceptum, non restitue-
 tur. Si quis uirginem nondū desponsatā corrupe-
 rit, dotabit puellam, & ita eam uxorem accipiet.
 Si pater puellae nuptias recusauerit, dotem rap-
 tor dabit. Si quis se pecudi miscuerit, morti da-
 bitur. Sacrificans idolis, pereat. Viduam & or-
 phanum non premendos: Pauperem debitorem
 non perurgendum: Nec usuram poscendam: Ve-
 stimentum pauperis pro pignore non accipien-
 dum: Principem populi non increpandum: Pri-
 mogenita omnia Domino offerenda: Carnem à
 fera captam non edendam. Coitiones in testimo-
 nium falsum, aut in quacunq; malitia, non esse fa-
 ciendas. Inimici pecus errans non prateribis, sed
 reduces. Si animal inimici succubuisse oneri inue-
 neris, erigere debebis. Innocentem & iustum non
 occides. Non iustificabis impium pro muneribus.
 Munera non accipienda. Aduenam benignè ha-
 bendum. Sex diebus opus faciendum: Sabbatho
 requiescendum. Fructus septimi anni non meten-
 dos, sed pauperibus & egenis relinquendos. Hæc
 fere Moyses ad populum uerba Dei retulit, alta-
 reumq;

Liber primus.

33

reumq; ex duodecim lapidibus sub monte constituit. Ac rursum montem, in quo Dominus constebat, conscendit: adhibito secū Aaron, Nabad, & Abiud, maioribusq; natu septuaginta. Sed hi non uolentes Dominum intueri, locum tamen in quo Dominus stabat, uiderunt: cuius mirabilis forma, & claritudo eximia refertur. Moises autem accersitus à Domino, interiorem nubem quæ circum Dominū steterat ingressus, quadraginta diebus totidemq; noctibus ibi fuisse traditur. Quo tempore super ædificando tabernaculo atq; arca, rituq; sacrificandi edoctus uerbis Dei est: quæ ego, quia prolixa admodum uidebantur, inferenda huic tam præciso operi non putauī. Sed immorante diutius Moise, quippe qui XL dies apud Dominum duceret, populus desperato eius reditu, Aaron compulit simulachra facere. Tunc ex metallis conflatis uituli caput extitit. Cui cum populus, Domini immemor, hostias obtulisset, uinoq; se & uentri dedisset, despectās hæc iusto dolore Deus, improbum populū, nisi à Moise fuisset exoratus, delessset. Sed regressus Moises, cum duas ex lapide tabulas manu Domini scriptas detulisset, populūq; luxui et sacrilegio deditum deprehendisset, tabulas confregit: indignā esse gentem existimans, cui lex Domini traderetur. Multis tamē increpitis, Leuitas ad se aggregauit, eisdemq;

demq; præcepit, ut districtis gladijs populum cederent. Quo impetu XX tria millia uirorum perempta traditur. Tum Moises tabernaculum extra castra constituit: quod quotiens fuisset ingressus, columna nubis astare pro foribus uisebatur, coramq; ad Moisen Dominus loquebatur. Poscente autem Moise, ut Dominum in maiestate propria uideret: responsum, Formam Dei mortalibus oculis perspicere non posse, posteriora tamen eius uidere concessum: Tabuleq; quas Moises prius confregerat, refectæ. Sed in hoc colloquio Dei, XL diebus diuersatus apud Dominum Moises traditur. Cumq; de monte descenderet, tabulas præferens, tanta claritudine facies eius renidebat, ut intueri eum populus non ualeret. Sed cum mandata Dei relaturus esset, uultum uelamento obtexit, atq; ita ad populum uerbis Domini locutus est. Hoc in loco, tabernaculi interiorumq; eius ædificatio refertur. Quo consummato, nubes superne decedit, atq; ita tabernaculum obumbravit, ut ipsum Moisen aditu excluderet. Hæc ferè duobus libris, Genesi atq; Exodo, continentur. Exin Leuiticus liber sequitur, in quo litandi præcepta traduntur, mandata etiam latæ superius legis adduntur, plena omnia sacerdotalibus institutis. Quæ si quis cognoscere uolet, perfectius inde capiet. Nos enim suscepti operis modum custodientes, so-

lam

Liber primus.

35

tam historiam persequimur. Igitur Leui tribu
in sacerdotium segregata, reliquæ tribus dinume-
rata, repertaq; hominum DC & IIIM. Cum
ergo populus manna cibo, ut suprâ retulimus, u-
teretur, tot, tantisq; beneficijs Dei, ut semper, in-
gratus, uiles, quibus in Aegypto assueuerat, dapes
desiderabat. Tum Dominus immensam copiâ co-
turnicum castris intulit: quas cum auide diripe-
rent, primoribus labijs admotis carnibus, interi-
bant. Magnaq; eo die clades in castris fuit, adeo
ut XX & III uirorum millia periisse tradan-
tur. Ita populus eo, quem desiderabat, cibo puni-
tus est. Inde promotum agmen, & in Faran uen-
tum est: edoctusq; à Domino Moyses, uicinâ esse
terram, cuius possessionem eis promiserat Domi-
nus: exploratoribus in eam missis, renunciatur,
foelicem omni copia esse regionem: sed gentes ua-
lidas, & munita ingentibus muris oppida. Quod
ubi populo compertum, magna mentes omnium
formido inceserat: eoq; mali uentum, ut spreto
Moisi imperio, ducem sibi constituere pararent,
cuius ductu in Aegyptum reuertenterent. Tunc Ie-
sus & Chaleb, qui inter exploratores terræ fue-
rant, conscisis uestibus flentes, populū obtestan-
tur, ne exploratoribus credant, formidolosa refe-
rentibus: se quoque unâ cum his fuisse, nihil me-
tuendum in solo illo reperisse: promissis illos Dei

confidere oportere, hostes praeda potius quam exitio fore. Sed gens indomita, sanis consilijs male renitens, in perniciem eorum ferebatur. Quae rebus commotus Dominus, partem populi hostibus cadendam obiecit. Exploratoribus interfectis ad vulgi formidinem, secuta est eorum contumacia, qui se Dathan & Abiron ducibus aduersum Moisen & Aaron erigere conati sunt. Sed eos uiuos hiatus suo terra absorbuit. Nec multo post, totius populi in Moisen & Aaron orta seditio est, adeo ut tabernaculum (quod erat nefas, nisi sacerdotibus, introire) irrumperent. Tum uero cateruatim in eos grassata mors est: momentoq; omnes interissent, nisi Moisi precibus placatus Dominus, cladem auertisset. Numerus tamen peremptorum, septingenti & XIII millia fuit. Nec multo post, ob aquae penuriam, ut iam saepius, populi exorta seditio est. Tunc Moises à Domino monitus, ut petram uirga feriret, familiari sibi experimento (siquidem id iam antè fecisset) semel atq; iterum petram percussit, atq; ita aqua effluxit. In quo quidem notatus à Domino Moises refertur, quod per diffidentiam non nisi iterato ictu aquam eduxerit. Deniq; ob hoc peccatum, promissam sibi terram non ingressus est, sicut inferius ostendam. Igitur Moises ex eo loco promouens, cum praeter Edom agmen educere pararet, missis

missis ad regem legatis, transeundi copiam popo-
scit, ob ius sanguinis bello abstinendum ratus. Ete-
nim gens illa Esau progenies erat. Sed rex suppli-
ces aspernatus, transitū negavit, paratus armis
contendere. Tum Moises in Or montem iter con-
uertit, uetita uia abstinens, ne quam inter consan-
guineos causam belli præberet. In eo quoq; cursu
regem gentis Chanaanorum deleuit. Seon quoq;
regem Amorreorum perculit, omniumq; eorum
oppidis potitus est. Basan etiam & Balac reges
deuicit, & castra super Iordanem haud longè ab
Hiericho molitus est. Tunc aduersus Madianitas
certatū, uictiq; & subacti sunt. Moises mortuus
est, cū XL in deserto annos populo præfuisset.
Ceterum Hebræi ob hanc causam tanto tempore
in heremo fuisse traduntur, donec omnes qui uer-
bis Dei non crediderant, interirent. Excepto e-
nim Iesu & Chaleb, nemo ultra XXX annos na-
tus, Aegypto profectus, Iordanem transijt. Ipse
Moises, ut terram promissam uideret tantū, nec
cōtingeret, peccato eius adscribitur: quod eo tem-
pore, quo saxum ferire & aquā producere præ-
ceptus est, post tot uirtutum suarū experimenta,
dubitauerit. Deceßit autē anno ætatis uigesimo
& cētesimo. de sepulchri loco parū compertum.

Moise mortuo, summa rerum penes Iesum Na-
ue filium erat. Etenim illum sibi Moises succes-
sorem

forem constituerat, uirum uirtutibus suis simillimum. Principio autem suscepti imperij, dimissis per castra nuncijs, populum certiore facit, frumentum uti pararet: triduoq; proximo iter pronunciat. Sed Iordanis flumen ualidissimum, transitum prohibebat: quia neq; nauium copia pro tempore erat, neq; uadari fluuius poterat, qui tū pleno alueo ferebatur. Igitur arcam praeferi a sacerdotibus, eosdemq; aduerso flumine consistere iubet. Quo facto, incensus Iordanis traditur: ita per siccum copiae traductae. Erat in his locis oppidum nomine Hiericho, muris ualidissimis munitum, neq; expugnationi neq; obsidioni facilis. Sed Iesus Domino fretus, non armis aut uiribus aggessus, ferri arcam Dei circa muros iubet: Sacerdotesq; praefere arcam, & tuba canere. Sed cum arca septies circumlata esset, muri ac turres conciderunt, direptum oppidum atq; incensum. Tum Iesus Dominum traditur. * Inde aduersus Geth ductus exercitus: locatisq; a tergo urbis insidijs, Iesus metū simulans, terga hosti dedit. Quo uiso, qui in oppido erant, patetibus portis cedentibus instare. Ita hi qui in insidijs fuerant, uacuum urbem capere: caesiq; omnes, absq; ullius effugio: Rex captus, summoq; supplicio affectus. Quod ubi uicinarum gentium regibus compertum est, in bellum conspirant, Hebraeos armis depel-

Liber primus.

39

depellere. Verum Gabaonitæ, gens ualida, ex urbe opulenta, ultro se Hebræis dederunt, iussa facturos pollicentes: receptiq; in fidem, ut ligna & aquam conueherent imperatū. Sed regibus proximarum urbium deditio, eorum iras conciuerat. Itaq; ad motis copijs, oppidū eorum Gabaon nomine obsidione circumfistunt. Igitur oppidani arctis rebus suis, nuncios ad Iesum mittunt, obsecris ut succurreret. Ita ille maturato itinere inopinantibus superuenit, cæsaq; ad internecionem multa hostium millia, cum dies cædētes deficeret, noxq; uictis futura præsidio uideretur, merito fidei dux Hebræus noctē auertit, dies perseuerauit, ita nullum hostibus effugium fuit. Quinq; reges capti, interfecti sunt. Eodem impetu uicinæ quoque urbes imperio adiectæ, regesq; earum perēpti. Verum quia omnia hæc in ordinem persequi nō fuit consilium, dum breuitati studemus, id modō attandam curauimus, XX & nouem regna imperio Hebræorum subiecta: quorum terra per undecim tribus uiritim distributa est. Leuitis enim in sacerdotiū assumptis, nulla portio data, quo liberius seruirent Deo. Equidē hoc exemplū non tacitus præterierim, legendumq; ministris Ecclesiarum libenter ingesserim. Etenim præcepti huius non solum inmemores, sed etiam ignari mihi uidentur: tanta hoc tempore animos eorum habendi

bendi cupido ueluti tabes incescit: Inhiant possessionibus, prœdia excolunt, auro incubant, emunt uenduntq; , quæstui per omnia student. At si qui melioris propositi uidentur, neq; possidentes, neque negociantes, quod est multo turpius, sedentes munera expectant, atq; omne uitæ decus mercede corruptum habent, dum quasi uenalem præferunt sanctitatem. Sed longius quàm uolui egressus sum, dum me temporum nostrorum piget, tædetq; . Ad incœptum redeo. Igitur, ut supra dixi, diuiso per tribus captiuo solo, pace summa Hebræi perfruebantur, finitimis bello territis, tot uictorij nobiles armis nemine audente tentare. Eodem tractu Iesus mortuus est, anno ætatis decimo & centesimo. De imperij autem eius tempore parum definitio. Frequens tamen opinio est, XXX & VII annis cū Hebræis præfuisse. Quod si ita est, à mundi exordio in excessum eius anni sunt M. DCCCLXXX, & IIII. Iesu mortuo, populus sine duce agebat. Sed cum aduersus Chananæos bellandum esset, dux belli Iudas assumptus est, Huius ductu res prosperè gestæ domi militiæq; , summum ocium; populus aut subactis, aut per deditionem acceptis gentibus, imperitabat. Inde, ut semper fieri secūdis rebus solet, morum disciplinæq; immemor, matrimonia ex uictis assumere, paulatimq; externos mores trahere,

here, ac mox profano ritu idolis sacrificare occæpit. Adeò cuncta cum externis societas pernicioſa eſt. quæ Deus longè antè proſpiciēs, ſalubri Hebræos reſponſo inſtruxerat, deuictas gētes ut interneſioni darent. Sed plebs cupida dominandi, imperare uictis cū perniciē malebat. Igitur cum relictō Deo, idola colerent, deſtituti diuino auxilio, à rege Meſopotamiæ cuiſti, & ſubacti, VII annis captiuitatem pependērunt: donec Gothoniel duce in libertatē reſtituti, per quinquaginta annos rerum potiti ſunt. Rurſumq; corrupti longæ pacis malo, idolis litauerūt. Moxq; aderat pœna peccantibus. ab Eglo enim rege Moabitarum deuicti, duodeuiginti annis ſeruierunt, donec inſtinctu Dei Adon regem hoſtium dolo interemit, contraſtoq; tumultuario exercitu libertatem armis uindicauit. Idem per LXXX annos in pace Hebræis præſuit. Huic Semigar ſucceſſit: hicq; aduerſus Allophylos congreſſus, ſecundum euentu prælium fecit. Rurſumq; Hebræos ſectantes idola, rex Chananeorum Iabin nomine ſubiugauit, grauiffimamq; in eos per XX annos dominationem exercuit: donec priſtinum Debbora mulier ſtatum reddidit. Adeò nihil ſpei in eorum ductibus erat, ut muliebri auxilio defenderentur. Quamquam hæc in typum Eccleſiæ forma præmiſſa ſit, cuius auxilio captiuitas eſt depulſa.

Sub hac duce, uel iudice, XL annis Hebraei fuerunt. Rursumq; ob peccata Madianitis traditi, duro imperio habebantur, afflictiq; malo seruitutis diuinum auxilium implorauerunt. Ita semper in secundis rebus immemores coelestium beneficiorum, idolis supplicabant: in aduersis, Deo. Unde cum reputare in animo soleo, populum tot beneficijs Dei obligatum, tot cladibus cum peccaret coercitum, expertumq; & misericordiam & seueritatem Dei, nequaquam emendatum: & cum semper ueniam erroris acciperet, semper peccasse post ueniam: nihil mirum uideri potest, Christum ab his non esse receptum, cum iam inde ab initio toties in Domino rebelles deprehendantur: magisq; mirum est, illis semper peccantibus, nunquam Dei, si quando eum implorauerunt, defuisse clementiam. Igitur cum eis, ut supra retulimus, Madianite dominarentur, conuersi ad Dominum, misericordiam solitam flagitantes, impetrauerunt. Erat in Hebraeis Gedeon quidam nomine, uir iustus, & charus Domino, acceptusq; huic angelus de campo messis domum reuertenti astitit: Dominus, inquit, tecum, potens in uirtute. At ille uoce humili, non esse in se Dominum ingemiscebat: siquidem, quod populum captiuitas premeret, uirtutumq; Domini, qui eos de terra Aegypti eduxerat flens recordabatur. Tum angelus: Vade, inquit,

quit, in hoc spiritu, quo locutus es, & populū de captiuitate eripe. Ille uerò abnuere, se infractis suorum uiribus, cum ipse minimus esset, tantum onus suscipere: perstare contrā angelus, Ne dubitaret posse fieri, quæ Dominus loquebatur. Perfecto igitur sacrificio, dirutaq; ara, quam Baalis idolo Madianitæ sacrauerant, ad suos profectus, castra castris hostium contulit. Sed Madianitis etiam gens Amalech se coniunxerat. Gedeon uerò non amplius quàm ad triginta & II millia exercitum parauerat. Sed priusquam confligeret, Deus ad eum locutus est, nimiam esse hanc multitudinem, quam in prælium uellet educere: Hebræos pro solita perfidia euentum pugne non Deo, sed uirtuti suæ daturos. itaq; daret uolentibus discedēdi potestatem. quòd ubi populo diuulgatum, XX & II à castris recesserunt. Sed ex X millibus, quæ resederant, admonitus à Domino, non amplius quàm trecentos tenuit: reliquos ab armis dimisit. ita media uigilia castra hostium ingressus, iussis omnibus tuba canere, magnū terrorem iniecit: neq; cuiquam resistendi animus fuit, turpi fuga quo quisq; potuit dilapsis. Sed occurrentibus omnium ex parte Hebræis, passim fugientes cadunt. Reges Gedeon persecutus ultra Iordanem, comprehensos neci dedit. Ea pugna centum & XX. ex hostibus caesa, XV capta
tra-

traduntur. Tunc consensu omnium Gedeoni, ut princeps populi esset, delatū. Quod ille aspernatus, cōmuni iure cum ciuibus uiuere, quam praeesse suis, maluit. Depulsa igitur captiuitate, quae septem annos populum cōtinuerat, pax per XL annos fuit. Sed defuncto Gedeoni, filius eius Abimelech, ex concubina ortus, fratribus interēptis, pessimis quibusq; consentientibus, & maxime Sichimorum principibus operam ei nauantibus, regnum occupauit. Isq; discordijs ciuilibus exercitus, cum suos bello premeret, turrin quandam, in quam se amisso oppido fugientes receperant, expugnare aggressus, dum incautius subit, saxo à muliere ictus perijt, cum triennio imperium tenuisset. Huic successit Cholias, qui duob. & XX annis regno potitus est. Post hunc Iair fuit, qui cum aequē uiginti & duos annos principatum obtinuiſſet, populus relicto Domino idolis se mancipauit. Obq; id Israelitae subacti sunt ab Allophylis & Ammonitis, duoq; de XX annis sub eorum imperio fuerunt. Quo tempore eis Dominū inuocantibus, diuinū scilicet responsum redditum est: Simulachra potius inuocarent, se nō ultra misericordiam ingratīs praeſtiturum. At illi flentes culpam fateri, & precari ueniam, abiectisq; idolis Deum implorantes, negatam licet misericordiam impetrauerunt. Igitur Iepta duce ad libertatem

Liber primus.

45

tem armis uindicandam frequentes conueniunt:
missis prius ad Amō regem legatis, ut finibus suis
contentus, bello abstineret. At ille praeliū non ab-
nuens, aciem instruxit. Tum Iepta, prius quā si-
gnum pugnae daretur, uouisse dicitur, si prospere
pugnasset, eum qui sibi primus reuertenti obuius
fuiſſet, hostiam Deo dandum. Ita uictis hostibus,
cum domum rediret, filia ei obuiam fit, quæ pa-
trem exceptura uictorem cum tympanis & cho-
ris leta processerat. Tum Iepta consternatus, do-
lore conscis uestibus, indicat filiae uoti neces-
sitatem. At illa, nō foeminea constantia, mori nō re-
cusans, duos tantum tamē mēses uitæ spacium pe-
tit, ut æquales suas prius uideret. Quibus actis,
ultra ad patrē redijt, uotumq; Domino reddidit.
Iepta principatum sex annis tenuit. huic Eſebon
succesſit, & tranquillis rebus exacto imperio, an-
no septimo deceſſit. Postq; cum Allon Zabuloni-
tes annis X, itemq; Abdon annis V III rerum
potiti, pacis tempore nihil quod historia loquere
tur ediderunt. Rursum Israelitæ ad idola con-
uerſi, diuino destituti præſidio, subiecti Allophy-
lis, per XL captiuitatis annos pœnas perfidiæ
pependerunt. Ea tempeſtate Samſon natus tra-
ditur. Huius mater diu ſterilis, angelum uidit: di-
ctumq; ei eſt, uino & ſicera atq; immundis abſti-
neret, fore uti puerū ederet libertatis uindicem,
& ho-

et hostium ultorem. Ita mulier enixa puerum,
 Samson nomen ei indidit. Is intonso capite, miræ
 uirtutis fuisse traditur: adeo ut leonem in uia ob-
 uium manu discerneret. Vxorem ex Allophylis
 habuit: quæ cum absente uiro in alterius matri-
 monium cõuenisset, dolore ereptæ coniugis per-
 niciem genti molitus est: fretus Domino, et uiri-
 bus, palam uictores clade afficiebat. CCC siqui-
 dem uulpibus captis, ardentes lampades earum il-
 ligauit caudis, atq; eas agris hostium immisit. At-
 tum fortè maturis mēsis, facile incendium fuit,
 uineæq; et oliuarum arbores exusta. Grandi Al-
 lophylorum exitio abreptæ uxoris iniuriam ul-
 tus uidebatur. Quo dolore Allophyli permoti,
 mulierem tanti mali causam cum domo et patre
 incendio consumpserunt. Sed Samson parum se
 uindicatum ratus, urgere omnibus incommodis
 profanam gentem non desinebat. Tum compulsi
 Iudæi, uinctum eum Allophylis tradiderunt. Sed
 traditus, ruptis uinculis, arrepto osse asini, quod
 casus telum dederat, mille ex hostibus prostra-
 uit. Ingrauescente autem æstu, cum siti affectus
 esset, inuocato Domino, ex osse quod manu tene-
 bat, aqua fluxit. Ea tempestate Samson Hebræis
 præerat, Allophylis unius uirtute domitis. Igitur
 insidiantes uitæ eius, nec palam eum tentare au-
 dentes, uxorem eius, quam ille postea acceperat,

pecc-

Liber primus.

47

pecunia corrumpunt, uirtutē uiri uti proderet. Illa eum blandimento muliebri aggressā, diu eludentem, & multum cunctantem perpulit, ut indicaret, in crinibus capitis uirtutem suam subsistere. Mox dormienti insidiata, crinem eius abstulit, atque ita eum Allophylis tradidit. Nam sæpe prius traditum, comprehendere nequiuērāt. Tum illi effosis oculis, uinctum compedibus in carcerem conecerunt. Sed spacio temporis accisos crines crescere, & cum eis uirtus redire occæperat. Iamq; Samson conscius recepti roboris, tempus modō iustæ ultionis opperiebatur. Erat Allophylis moris, cū dies festos agerent, Samson quasi in pompam publicam producere, capto insultantes. Ita die quodam cum publicū epulum in honorem idoli dedissent, Samson exhiberi iubēt. Templum autem in quo omnis populus, omnesq; Allophylorum principes epulabantur, duabus subnixum columnis miræ magnitudinis erat. Productus Samson, inter columnas statuitur. Tum ille tempore arrepto, inuocato prius Domino, columnas disiecit: turbaq; omnis ruina domus obruta, ipse cū hostibus non inultus occubuit, cum XX annis Hebræis præfisset. Huic Simmichar successit, de quo nihil amplius Scriptura prodidit. nam neq; finem imperij eius reperi, & fuisse populum sine duce inuenio. Ideo cū aduersus Beniamin tribum

ciuile

ciuile bellū fuit, Iudas temporarius dux belli assumptus est. Sed pleriq; qui de temporibus scripserunt, annum unū imperio eius annotauerunt. Pleriq; ita eum praterierūt, ut post Samson Heli sacerdotem subiunxerint: nos eam rem, ut parum compertā, in medio relinquemus. Per hæc tempora ciuile, ut diximus, bellum exarserat. Causa autem motus hæc fuit. Leuites quidam cum cōcubina iter faciens, urgente nocte compulsus in oppido Gabaa, quod ab Beniamitis incolebatur, secesserat. Cum cum senex quidam hospitio benignè recepisset, iuuenes ex oppido hospitem circumstant, stupro eum subdere parantes. Multum à sene increpiti, agreq; exhortati, uicario de mum concubinæ eius corpore in ludibrium accepto, aduenæ pepercerunt: illamq; nocte tota, postero die reddiderunt. Sed illa, stupri iniuria, an uerecundiæ, parum desinio, uiso uiro animam efflauit. Tum Leuita in testimonium diri facinoris membra eius in duodecim discissa partes, per duodecim tribus misit, quo promptius omnes facti inuidia commoueret. Quod ubi omnibus compertum, undecim reliquæ tribus aduersum Beniamin in bellum conspirant. Huic bello Iudas, ut diximus, dux fuit. Sed duobus prælijs malè pugnatum: tertio demum Beniamitæ uicti, caesiq; ad internecionem. Ita paucorum scelus, publico exitio

tio punitum. Hec quoque iudicum uolumine continentur. Regum libri sequentur: sed mihi annorum ordinem et seriem temporum persequenti, parum continuata uidetur historia. Nam quum post Samson iudicem Semigar fuerit, pauloque post historia consignet populum sine iudicibus egisse, Heli etiam sacerdos libris regnorum fuisse referatur: sed quum quot anni inter Heli et Samson fuerint, minime scriptura prodiderit: uideo medij quiddam fuisse temporis, quod laboret ambiguo. Ceterum a die mortis Iesu, usque in id tempus quo Samson defunctus est, numerantur anni CCCC. et LX. A mundi autem exordio anni IIII. CCC. et III. Quanquam ab hac supputatione nostra ceteros discordare, non nesciam. Sed mihi conscius sum, me non curiose latentem annorum ordinem protulisse, donec in hac tempora incidi, de quibus dubitare me fateor: nunc reliqua exequar. Igitur, ut supra retuli, Hebraei sine iudice aut duce ullo, proprio arbitrio agebantur. Heli sacerdos erat: sub hoc Samuel natus est. Huic pater Elchana, mater Anna. haec diu sterilis, cum conceptum a Deo peteret, uouisse traditur, si puer nasceretur, sacrandum Domino. Ita enixum puerum, Heli sacerdoti tradidit. Mox cum adoleuisset, Dominus ad eum locutus est. Heli sacerdoti iram denunciat, ob uitam filiorum, qui sacerdotium patris in questum

uerterāt, munera à sacrificiis exigētes, quamquam plerūq; eos pater increpare referatur. Sed leuior obiurgatio non satisfecerat disciplina. Igitur Allophylis in Iudæam irruētibus, obuiatum. Sed uicti Hebraei, param aciem restituere: arcam Domini secum in pugnam efferunt, et cum ea filij sacerdotis prodeunt: quia ipse annis grauior, luminibus obductis satisfacere officio nequiuerat. Sed ubi arca in conspectum hostium deducta est, maiestate quadam praesentis Domini territi, fugam parabant. Assumptaq; rursum constantia, et non sine Domino mutatis animis, totis uiribus cōcurrūt. Victi Hebraei, arca capitur, filij sacerdotis cadunt. Heli, delato ad se mali nuncio, consternatus, animam expirauit, cum per annos XX sacerdotium administrasset. Victores secundo praelio Allophylis, arcam Dei, quae in potestatem uenerat, eorum oppido Azoto, in tēplum Dagon intulerūt. Sed simulachrum daemoni dicatum, ubi arca illata est, corruit. Quumq; idolam loco restituisent, nocte insecuta discerptum est. Inde mures per omnem regionem exorti, noxijs morsibus multa hominum nulla letho dabāt. Quo malo compulsi Azotij, ad declinādā calamitatem, arcam Dei ad Gethæos transtulerunt. Qui cū simili clade afficeretur, in oppidū Ascalonenſium arcā tranſuexerunt. His uerò, aduocatis gentis eius primoribus,

consilium

Liber primus.

51

consilium fuit, arcam Domini Hebræis reddere. Ita ex sententia principum, augurumq; & sacerdotum, imposita uehiculo, multis cum muneribus remittitur. Illud mirabile, quod cum oneri boues fecundas subiecissent, uitulosq; earum domi retinuisent, iter nullo duce in Iudeam pecudes direxerunt, non reuocâte affectu foetus relictî. Cuius rei miraculo reguli Allophylorum usque in fines Hebræorû arcâ secuti, religiosum officium præstiterunt. Iudæi autem, ubi referri arcam uiderûnt, certatim ex oppido Bethsamis cum gaudio obuiâ ruere, festinare, exultare, grates Domino referre. Mox Leuitæ, quorum hoc negocium erat, sacrificium Deo celebrant: bouesq; eas, quæ arcam adduxerant, immolant. Sed in oppido, quod supra diximus, teneri arca non potuit. Itaq; passim Dei nutu per totam urbem seuitum. Arca in Cariathiarim oppidû translata est, ibiq; per uiginti annos fuit. Ea tēpestare Samuel sacerdos Hebræis præerat, quietis à bello rebus populus in ocio degebat. Pax deinde Allophylorû irruptione turbata, trepidantibus cunctis ob conscientiam peccati. Samuel, cæsa prius hostia, Domino fretus, suos in prælum deduxit: primoq; impetu suis hostibus, uictoria penes Hebræos stetit. Sed hostili metu remoto, secundis tranquillisque rebus, corruptis consilijs, more vulgi, cui præsentia fastidio, insueta

d 2 deside-

desiderio sum, regitū nomē (cunctis frē liberis gētib, semper inuisum) populus desiderabat, planeq; non sine exemplo amētiae praoptabat libertatem seruitio mutare. Igitur frequentes Samuelem circumsistunt, ut quia iam ipse senuisset, regē eis constitueret. At ille placidē, salubri oratione ab insana uoluntate detorquere plebem: dominationem regiam & superba imperia exponere, libertatem extollere, seruitutem detestari: postremò, diuinam eis iram denunciare, siquidem homines mēte corrupti, Deum Regem habentes, regem sibi ex hominib, flagitarēt. His atque alijs istiusmodi frustra dictis, cū populus in sentētia perseueraret, Dominum consulit. Qui permotus uecordia insanae gentis, nihil aduersum se petētibus negandū respōdit.

Igitur Saul sacerdotali prius à Samuele unguento perfusus, rex cōstitutus est. Hic ex tribu Benjamin, Cis patre ortus, modestus animi, forma excellēti erat: ut meritò dignitas corporis dignitati regiae conueniret. Sed principio regni huius aliquāta ab eo pars populi descuerat, parēre imperio abnuens, seq; Ammonitis coniunxerat. Verum hos Saul impigrē ultus est: uictiq; hostes, & uenia Hebræis data. Tum Saul iteratò à Samuele unctus traditur. Inde, Allophylorum irruptione atrox bellum exortum, locum exercitui ad conueniendum Saul in Galgalis constituerat. Et quum
per

Liber primus.

53

per septē dies Samuelem opperitus esset, ut sacrificium Domino fieret: tardante illo, quum populus dilaberetur, illicita presumptione rex ad uicē sacerdotis holocaustum obtulit: multumq; à Samuele increpitus, sera peccatum poenitentia fatebatur. Igitur ex peccato regis metus omnem exercitum peruerserat. castra hostium haud longè sita, præsens periculum ostendebant: neque cuiquam exeundi in praelium animus, plures lachrymas & latebras petiuerant. Nam præter imbecillitatem animorum, qui alienum à se Dominum delicto regis arbitrabatur, in maxima ferramentorū inopia exercitus erat: adeo ut, præter Saul & Ionatham filium eius, nemo gladium aut lāceam habuisse tradatur. Nam Allophyli superiores bello uictores usum Hebræis ademerāt, neque cuiquam conficiēdī teli bellici, aut rustici ferramenti potestas fuerat. Igitur Ionatha audaci consilio, solo armigero suo comite, castra hostiū ingressus, uiginti ferē ex hostibus interemptis, uniuersum exercitum terrore perculerat. Tum uerò nutu Dei in fugam uersi, nō imperia exequi, nō ordines obseruare, omne præsidium in pedibus habere. Quod ubi Saul animaduertit, suis properē eductis, fugientes persecutus, uictoria potitus est. Eo die rex edixisse traditur, ne quis, nisi confectis hostibus, cibum caperet. Sed Ionatha interdictionis eius inscio, fauo reperto,

tincto spiculo, mel degustauerat. Sed ubi regi ex
 Domini ira cōpertum est, morte affici filium ius-
 sit. Sed populi auxilio ab exitio uindicatus est.
 Ea tempestate Samuel à Domino monitus, regem
 adiit, uerbis Domini nuncians, uti genti Amelech,
 quæ olim Hebræos ex Aegypto uenientes trans-
 situ prohibuerat, bellum inferret: addito interdi-
 cto, ne quid ex spolijs deuictorum concupisceret.
 Ita in fines hostium ductus exercitus, rex captus,
 gens subacta, Saul uictus: prædæ magnitudine,
 præcepti diuini immemor, capta seruari & ferri
 iubet. Quo facto offensus Dominus, Samuelem al-
 loquitur: poenitere se, quòd Saul regem constitue-
 rit. Dictum sacerdos regi refert. Mox à Domino
 monitus, David regali unguento perlinat, paruum
 etiamnum puerum, sub patre agentem, pastorem
 ouium, assuetum sæpius cithara canere: ob quod
 postea à Saule assumptus, inter ministros regios
 habebatur. Qua tempestate, Allophylis atque He-
 bræis bello flagrantibus, cum ex aduerso acies cō-
 stitissent, Goliath quidam ex Allophylis, uir miræ
 magnitudinis & roboris, suorum ordines præter-
 gressus, ferocibus uerbis probra in hostes iaciens,
 singularem pugnam ciebat. Tū rex magna præ-
 mia, & filie nuptias despondit, si quis prouocan-
 tis spolia retulisset. Sed nemo ex tanto agmine ag-
 gredi audebat. Igitur David etiamnum puer, pu-
 gnæ

Liber primus.

55

gne se obtulit: reiectisq; armis, quibus infirma a-
tas grauabatur, uirga tantum & quinque lapidi-
bus sumptis, in praelium processit. primoq; ictu,
misso funda lapide, Allophylum perculit, caput
uicti & spolia abstulit, gladium postea in templū
posuit. Allophyli autem omnes in fugam uersi, ui-
ctoriam cōcessere. Sed ē praelio reuersis, multas cir-
ca Dauid fauor, inuidiam regis accenderat. Timēs
autem tam charum omnibus cum inuidia & per-
niciē necare, sub specie honoris obiectare cum peri-
culis statuit. Ac primū tribunū eum fecerat, ut rena-
bellicā curaret. Inde, cum ei filiam spopōdisset, fidē
fregit, eamq; alteri tradidit. Mox filia regis natu mi-
nor, Melchol nomine, amore Dauid flagrare occe-
rat. Igitur nuptiarum eius istiusmodi cōditionena
proponit: si centum præputia Dauid ex hostibus
retulisset, regiam uirginem matrimonio illius cessa-
ram. Sperabat enim, iuuenem periculosa audētē,
facile periturum. Sed longē aliter, ac ratus erat, e-
uenit. Nam ut proposuerat, impigrē Dauid cētuna
præputia ex Allophylis retulit: atq; ita regis filiā
in matrimoniū accepit. Crescebat in dies in eū re-
gis odiū, stimulātē inuidia: Quia bonos semper ma-
li infestantur. Igitur ministris & Ionathæ filio im-
perauit, uitæ eius ut insidias pararēt. Sed Inoathæ
charus acceptusq; iam inde à principio Dauid fue-
rat. Itaque rex increpitus à filio, cruentum impe-

rium repressit. Sed non diu mali boni sunt. Nam cum spiritu erroris Saul affligeretur, eiq; David assisteret, ciithara laborantē delināēs, lācea eum ferire conatus est, nisi ille lethalem ictum properē declinasset. Exinde iam non occultē, sed palām ei necem parabat: nec ultra se David regi credidit. Ac primum fugiens, ad Samuelem se contulit: inde ad Abimelech, postremo ad regē Moab confugit. Mox per Gad prophetam monitus, in terram Iudae regressus, uitae periculum adiit. Ea tempestate Saul Abimelech sacerdotem interemit, quod David recepisset: & cum ex ministris regis nemo in sacerdotē manus inferre auderet, Doeg Syrus cruentū ministerium executus est. Post id David desertū petiit: illuc quoque eum Saul persecutus est, sed inani opera eius exitium moliebatur, quem Dominus protegebat. Erat in deserto spelūca, vasto recessu patens. In huius interiora David se coniecerat. Saul nesciens, in primo spelūcae aditu reficiens corporis gratia successerat: ibiq; somno captus quiescebat. Quod ubi David animaduertit, hortantibus cunctis, ut opportunitate uteretur, abstulit regis exitio: diploidem tamen eius abstulit. Mox egressus, tuto eminens loco à tergo regem allocutus est, sua in illum commemorās beneficia, ut sepe pro regno eius caput periculis obieciasset: utq; postremo, praesenti tēpore à Domino sibi traditum,

ditum, interimere noluisse. Ad hæc, culpam Saul
fateri, ueniam precari, lachrymas fundere, pietatem
Dauid extollere, maliciam suam incusare, regem
cum & filium appellans. Tantum ex feroci illo
animo mutatum: crederes nihil ultra aduersum
generū ausurum. Sed Dauid qui penitus ingenium
mali spectatum haberet & cognitum, nihil regi
credendum ratus, intra heremum se continebat.
Saul uecors animi, quia comprehendendi
generum potestas non erat, filiam suam Milchol
Dauid, ut supra retulimus, nuptam, Falim cuidā
in matrimonium dedit. Dauid ad Allophylos con-
fugit. Ea tēpestate Samuel diem functus est. Saul
Allophylis bellum inferentibus, Dominum cōsu-
lit, nullumq; est ei respōsum redditū. Tum per ma-
lierem, cuius uiscera spiritus erroris impleuerat,
Samuelem euocatum consulit. Dictum ei ab eo est,
postero illum die cum filio uictum ab Allophylis,
in prælio casurū. Igitur Allophyli castris in hostili
solo positis, postero die aciem instruum: Dauid ta-
men ex castris remisso, quia parū crediderant sibi
illum, aduersum suos, fidum fore. Sed cōserto præ-
lio, Hebræi fusi, filij regis cadunt: Saule quo de-
lapsus, ne uiuus in potestatem hostium ueniret, gla-
dio suo incubuit. De ætate imperij eius parū cer-
ta comperimus, nisi quod in actibus Apostolorum
XL annos regnasse dictus est. Quāquam ego ar-
d s buor.

bitror, tum à Paulo, cuius illa prædicatione refer-
tur, etiam Samuelis annos sub regis istius ætate nu-
meratos. Plerique tamen qui de temporibus scri-
pserunt, XXX cum annos regnasse annotave-
runt: cui opinioni nequaquam accedimus. nam ea
tempestate, qua Domini arca in Cariathiarim op-
pidum translata est, necdum regnare Saul cœpe-
rat: refertur autem, per David regem ex illo oppi-
do arcam sublatam, cum per XX annos ibi con-
stitisset. Ergo, cum intra id tempus Saul regnaue-
rit atque decesserit, paruo admodum spacio tenuit
imperium. Eadem nobis de temporibus Samuelis
caligo, ut qui cum Heli sacerdote natus, admodum
senex sacerdotio fundus referatur. A nonnullis ta-
men qui de temporibus scripsere, (quia uerè nihil
de eius annis sacra historia signauit) LXX an-
nis præfuisse populo refertur. Sed unde hæc au-
thoritas fuerit assumpta, non reperi. Nos in tanta
erroris copia, Chronicorum annotationem secu-
ti, quia eam ex Apostolorum auctoritate (sicut supe-
rius memorauimus) profectam arbitramur, Samue-
lem & Saulem XL annos principatum egisse re-
ferimus. Saul perempto, David in terra Allo-
phylorum perlato ad se mortis eius nuncio, miro
pietatis exemplo fleuisse traditur. Tum Chebron
Iudææ oppidum petijt. Ibi rursum regali unguen-
to illitus, rex appellatus est. Sed Abner, qui magi-
ster

Her militiae Saul regis fuerat, spreto David, Iſbaal regis sui filium regem constituit. Crebris deinde praelijs inter duces regū concursus: pulsus Abner sepius: fratrē tamen Ioab, qui ex parte David exercitui praeerat, fugiens peremit. Quo dolore postea Ioab, cum se Abner David regi dedisset, iugulari eum praecepit, non sine dolore regis, cuius fidem cruentauerat. Per idem tēpus omnes ferē natu maiores Hebraeorum publico consensu regnum ei totius gentis detulerunt. nam per septem annos in Chebron tantum regnauerat. Ita tertio rex ungitur, annorum circiter XXX. Allophylos in regnum irruentes, secundis praelijs repulit. Ea tempestate arcam Domini, quae in Cariathiarim oppido, ut suprā retulimus, erat, in Syon trāstulit. Cūque aedificare Domino templum in animo haberet, diuinum ei responsum redditū, semini illius id reservari. Bello deinde Allophylos domuit. Moabitae subiugavit, Syriam subegit, stipendiumq; ei imposuit. Auri atque aeris ex praeda immensum modum retulit. Bellum deinde aduersum Ammonitas ex iniuria Chanun regis eorum exortum. Syris denuō rebellantibus, qui cum Ammonitis in bellum coniurauerant, David summam rerum Ioab principi militiae permiserat: ipse à bello remotus, intra Hierusalem cōmorabatur. Qua tempestate Bersaben quandam, mirae foeminam pulchritudinis,

chritudinis, stupro compertam habuit. Hec uiri cuiusdā uxor, qui tum in castris erat, fuisse traditur. Hunc David iniquo pugnae loco obiectum hostibus, interficiendum curauit. Ita mulierē in matrimonio uiduam, sed iam ex stupro grauidā, numero uxorū aggregauit. Tum per Nathan prophetam grauiter increpitus, licet agnito errore, castigationem Domini non effugit. Nāque filium ex furtiuo illo cōcubitu editum, paucos post dies amisit. multaq; in domū familiamq; eius execranda acciderunt. Ad extremum Absalon filius eius arma impia aduersus patrem sustulit, regno eum depellere cupiens. Aduersus hunc Ioab acie conflixit: admonitus à rege, ut uicto parceret. Sed ille spreto imperio, parricidiales conatus ferro ultus est. Flebilis ea uictoria fuisse regi traditur: Tanta in eo pietas erat, ut etiam parricide filio ignosci uoluerit. Vix hoc bellum extinctum uidebatur, aliud rursum exortum, Sabaea quodā duce, qui pessimum quemq; ad arma incitauerat. Sed properè motus omnis morte ducis repressus. Crebra deinde aduersus Allophylos David praelia secūdo eū tu habuit: cum hisq; bello domitis, et tam exteris quā domesticis motibus cōpressis, florentissimū regnum in pace habebat. Tum eum subita cupido incescit, ad metiendas imperij uires populū cēserc. Ita à Ioab militiae magistro, decies cētena et trecenta

Libet primus.

61

centa ciuium millia dinumerata. Huius cum facti
mox piguit, poenituitq; ueniã à Domino petens,
cur in id animos extulisset, ut regui sui potentiam
ex suorũ potius multitudine, quã ex fauore di-
uino aestimaret. Itaque missus ad eum angelus, tri-
nam ei poenã denuñciat, datq; arbitrium unam e-
ligendi. Sed proposita triennij fame, trium men-
sium fuga, morte tridui: fugam & famem detesta-
tus, mortem elegit. momentoq; temporis LXX
millia uirorum interiere. Tum Dauid uidens an-
gelum, cuius dextera populus prosternebatur: ue-
niã precari, seq; uiuum pro omnibus poenã ob-
ijcere: se dignum exitio, quia ipse peccasset. Ita a-
uersum plebis suppliciũ: Dauid in loco, in quo an-
gelum uiderat, aram Domino statuit. Mox an-
nis & morbo infractor, Salomonem filiũ ex Ber-
sabee Vriæ uxore susceptum, successorem regni
constituit. Is regali unguento per Sadoc sacerdo-
tem unctus, patre adhuc incolumi, rex appellatus.
Dauid, cum regnasset annos XL, defunctus est.
Salomon initio regni urbem muro circumdedit.
Huic per soporẽ astare Dominus uisus est, peten-
di quæ uellet tribuens optionem. Sed ille nõ aliud
sibi quã sapiẽtiam dari poposcit, reliqua omnia
parui aestimans. Ita somno excitatus, cum ante sa-
crarium Domini constitisset, indultæ sibi à Do-
mino sapientiæ documentum dedit. Namque du-
mulie-

mulieres una in domo diuersantes, cum eodẽ tẽ-
pore pueros edidissent, atque ex his alter post di-
em tertium nocte obiisset, mater defuncti somno al-
terius insidiata, mortuum suum supposuit, uiuen-
tẽ abstulit. Inde inter eas de puero altercatio, po-
stremo res ad regem delata: difficilis iudicij abso-
lutio inter negantes, ubi testis deerrat. Tum Salo-
mon diuinæ sapientiæ munere perimi puerũ, cor-
pusq; eius diuidi inter ambigentes iubet. Cumq;
una earum iudicio acquiuisset, alia uerò cedere
potius puero quàm discerpi eum mallet, Salomon
ex affectu foeminae hanc uerẽ matrem esse conie-
ctans, puerum illi adiudicauit, non sine circum-
stantium admiratione: siquidem latentem uerita-
tem prudẽtia protulisset. Ita in admirationem in-
genij prudentiaq; eius reges uicinarum gentium
amicitiam ab eo, foedusq; petiere, parati imperata
facere. Quæ opibus confisus, templum Domino
immedi operis facere aggressus, paratis per triẽ-
nium impendijs, quarto serẽ imperij anno primũ
fundamentum iecit: à profectione Hebræorum ex
Aegypto anno serẽ octauo & octogesimo & quinz-
gesimo. Licet libro Regnorum tertio, CCCC
XL fuisse referantur: quod nequaquam conuenit.
Siquidem per seriem superius comprehensam fa-
cilis fuerit, ut minus fortassis annorum, quàm am-
plius, annotarim. Sed non dubito, librariorum po-
tius

tius negligentia, præsertim tot iam seculis intercedentibus, veritatem fuisse corruptam, quam ut propheta errauerit. sicut in hoc ipso nostro opusculo futurum credimus, ut describentium incuria, quæ non incuriose à nobis sum digesta, vitientur. Igitur Salomon conceptum templi opus uigesimo anno explicuit. Celebrato deinde ibidem sacrificio, dicta que oratione, qua populum templumque benedixit, Dominus ad eum locutus est, denuncians fore, si quando peccassent, ac Dominum reliquissent, templum illud solo æquandū. Quod iam pridem impletū uidemus, & mox connexum rerum ordinem exponemus. Interea Salomon florens opibus, omnium qui unquam fuerant regum ditissimus: quiq; semper ordo rerum est, ab opibus in luxum & uitia delapsus, cum aduersum interdictū Dei ex alienigenis cōiugia sumpsisset, etiā septingentas uxores & trecentas concubinas haberet, idola eis ritu gentium suarū, quibus litarent, constituit. Quibus rebus auersus Dominus, grauiter increpito poenā denūciauit, fore ut regnū ex parte maiore ademptum filio, seruo illius traderetur. Idq; ita accidit. Defuncto Salomone anno imperij quadragesimo, cum Roboam filius anno ætatis sexto & decimo regnū patrium tenere cœpisset, pars populi ab eo offensa discedit. Etenim cum

laxarē

laxari sibi stipendium poposcisset, quod Salomon grauiſſimum imposuerat, repudiatis precibus supplicum, fauorem uniuersae plebis auerterat. Itaque consensu omnium, imperium ad Ieroboam desertur. Is medio genere ortus, aliquandiu Salomoni seruitutem pependerat. Sed cum ei responso Achiae prophetae regnum Hebraeorum annunciatum comperisset, necare eum clam destinauerat. Quo ille metu in Aegyptum confugit: ibique uxore accepta, ex stirpe regia, cognita demum Salomonis morte, in solum patrium regressus, uoluntate populi, ut supra retulimus, sumpsit imperium. Penes Roboam tamen duae tribus, Iudae et Benjamin, refederant: ex his ad trecenta milia parauit exercitum. Quumque acies promouerentur uerbis Dei populus admonetur, praelio abstineret, ex suo nutu Ieroboam regnum accepisse. Ita spreto regis imperio, exercitus dilapsus, Ieroboam imperium inualuerat. Sed cum Hierosolymam Roboam obtineret, ubi templo a Salomone factum populus sacrificare Domino consueuerat: ueritus Ieroboam, ne ab eo plebem religio auerteret, statuit animos eius superstitione occupare. Itaque uaccam auream in Bethel, alteram apud Dan constituit, quibus populus litaret: sacerdotes quoque, ommissa Leui tribu, ex plebe instituit. Inuisum Domino flagitium, ex postulatio consecuta. Crebra deinde

Liber primus.

65

de inter reges praelia, dubio euentu regnum obtinebant. Roboā septimo & decimo imperij anno exacto, uita functus est. In huius locū Abiud filius eius regnum Hierosolymæ sex annos tenuit: quāuis in Chronicis trienio regnasse referatur. Huic Asab filius successit, à David quintus ferè, quippe abnepos eius: fuit religiosus Domini cultor. nāq; deletis arislucisq; idolorū, uestigia paternæ perfidiæ sustulit. Fœdus cū rege Syriæ firmavit: eius auxilio Ieroboæ regnum, quod tum à filio tenebatur, multa clade affecit: ac sepe uictis hostib. prædam ex uictoria retulit. Post unum & quadragesimum annum, æger pedibus decessit. Huic triplex peccatum adscribitur: unum, quod societate regis Syriæ nimium confusus sit: alterum, quod prophetā Domini, hoc ipsum increpantē, in uincula coniecit: tertium, quia in pedū dolore remedium non à Domino, sed à medicis sperauerit. Sed initio regni huius, Hieroboam rex decem tribuum defunctus est, regnum Nadab filio reliquit. Is malis operibus, & tam suis quàm maternis meritis inuisus Domino, non ultra biennium regno potitus est. priuatq; imperio indigna progenies Banachia filium successorem habuit, æquè à Domino alienissimū. Isq; sexto & uigesimo imperij anno defunctus est: regnum ad Helam filium deuolutum, nec ultra biennium retentum, namq; eum Zambri princeps

ceps equitum epulantiē interfecit, regnumq; occupauit: uir perinde in Dominum atque homines impius. Ab hoc pars populi secessit, Thamni cuidam regium nomen delatum. Sed Iambri ante hunc septem annos, & cum eodem duodecim regnauit. At in parte tribus Iudae Asab mortuo, Iosaphat filius eius regnare coepit, uir religiosus uirtutibus merito clarus. Is cum Iambri pacē habuit. Defunctus est autem, cum regnasset annos V & XX. Huius imperij tempore Achab Iambri filius, rex decem tribuum fuit, ultra omnes in Dominum impius. Namq; Iezabel filia Basae regis ex Sidone, in matrimonio accepta. Bahali idolo aram lucosq; constituit, & prophetas Domini interemit. Quo tempore Helias ppheta oratione coelū cōclusit, ne pluuiam terrae daret: idq; regi denunciauit, ut se impius causam mali esse cognosceret. Igitur suspensis coelo aquis, cum loca omnia adusta solis ardoribus non uictū hominibus, non pabulum iumentis darent, ipse se intra periculum famis propheta concluderat. Ea tempestate cum eremum petisset, coruis cibum ministrantibus, uixit. Aquam torrens proximus, donec aruit, dedit. Inde admonitus à Domino, Saraptae oppidum petijt: ad mulierem uiduam diuertit. Cumq; ab ea esuriens cibum peteret, illa causari, non esse sibi nisi pusillum faris, & pusillum olei: quo absumpto, unā cum filiis mor-

tem expectaret. Sed cum Helias uerbis Dei polliceretur, nec hydriam farre, nec uas oleo esse minuentū, mulier poscenti fide non cunctata propheta credere, promissorū fidem, cōsecuta est. Siquidē diuinis incrementis tantum accresceret, quantum quotidie detrahebat. Eodem tempore, eiusdem uiduæ filium mortuum, Helias in uitam reduxit. Tum iussu Domini regem adiit, exprobratoq; ei sacrilegio, poposcit ad se omnem populum congregari. Qui cum properē conuenisset, accitis idolorum ac lucorum sacerdotibus CCCC fere & L. inter eos inde orta est altercatio, Helia Dominum prædicante, illi superstitiones suas asserabant. Postremò, placuit fieri periculum, ut si cuius casam hostiam missus cælo ignis absumeret, rata esset religio, quæ uirtutem edidisset. Ita sacerdotes occiso uitulo, Baal idolum inuocare cœperūt: frustra q; consumptis inuocationibus, imbecillitatem domini sui tacite fatebātur. Tum fortē Helias irridens eos: Ne fortē, inquit, dormiat, clamate uehementius, ut somno quo tenetur, euigilet. Enimvero miseri trepidantes mussare, & tamen quid nam Helias facturus esset, expectare. At ille, casum uitulum imposuit, quum prius sacrarium aqua opplesset: inuocatoq; Domino, expectantibus cunctis, ignis cælo delapsus, aquam cum hostia absumpsit. Tū uerò populus solo stratus, Dominū fateri,

teri, idola execrari: postremo, Helia iussu propheta-
ni sacerdotes cōprehēsi, deductiq; ad torrentē, ne-
cati sunt. Redētem inde regē propheta prosecu-
tus est. Sed cum ei Iezabel regis uxor uitae periculū
pararet, ad remotiora secessit. Ibi cum Dominus
allocutus est, septē millia uirorū esse adhuc pro-
nunciars, qui se idolis non dedissent. Mirū id He-
lia fuit, qui solum se à sacrilegio immunē esse cre-
diderat. Ea tempestate Achab rex Samariae ui-
neam Nabuthae, adharentē sibi, concupiuit. Quā
cum ille ei uendere nolisset, dolis Iezabel inter-
fectus est. Ita Achab uinea potitus est, cum tamen
Nabuthae mortem doluisse referatur. Mox per
Heliam uerbo Domini increpitus, agnitōq; crimi-
ne cilicio indutus, egisse poenitentiam traditur.
Quo facto, imminētem poenam auertit. Namque
rex Syriae magno cum exercitu, duobus & trigin-
ta regibus in societatem belli ascitis, fines Sama-
riae ingressus, cum rege urbem obsidere coepit. A-
ctis deinde obsessorū rebus, dat belli conditiones,
si durum & argentum & foeminas tradidissent,
fore uti uita eorū parceret. Sed tam iniustis con-
ditionibus extrema perpeti satius uisum. Et cum
iam omnium desperata esset salus, propheta à Do-
mino missus, regem adit, hortatur ut in praelium
exeat: cunctantem, multis confirmat. Ita eruptione
facta, fusi hostes, copiosa que praeda reperta.
Sed

Liber primus.

69

Sed post annum reparatis uiribus, Syrus in Samariam regressus, acceptam cladem ultum ire cupiens, rursum uictus est. Eo praelio CXX millia Syrorum interiere: Regi uenia data, regnum ei & pristinus status concessus. Tum Achab uerbis Dei à propheta increpitus, cur abusus diuino munere, hosti sibi tradito pepercisset? Igitur Syrus post triennium, bellum Hebræis intulit. Aduersum hunc Achab, pseudoprophetarum impulsu, in praelium descendit: preto Michea propheta, & in uincula coniecto, quod ei exitiabile fore pugnam denunciasset. Ita eo praelio Achab interfectus, Ochozia filio imperium reliquit. Is ager corpore, cum ex ministris, qui idolum pro salute eius consuleret, misisset: Helias à Deo monitus, obuiam se eis obtulit, increpitosq; renūciare regi iubet, mortem eius consequuturam. Tum rex cōprehendi eum, ac deduci ad se iubet: sed missi, cœlesti igne absumpti. Rex, ut propheta prædixerat, obiit. successit autem Ioram ei, frater eius: isq; duodecim annis imperio potitus est. At in parte duarū tribuum Iosaphat rege defuncto, Ioram filius regnū tenuit annos duodecimginti. Is Achab filiā uxorem habuit, socero quā patri propior. Post hunc Ochozias filius imperiū adeptus est. Hoc regnante, Helias translatus refertur. Eodem tempore Eliseus discipulus eius, multis signis potens extitit: quæ omnia notiora

sunt, quam ut nostro stylo egeant. Ab eo est uidue filius resuscitatus, Syrus lepra purgatus. Famis tempore, omnium rerum copia fugatis hostibus inuecta, in usum trium exercituum aquae prebitae: de exiguo olei immodicis incrementis solum mulieris debitum, & ipsi sufficiens uiuendi substantia data. Huius temporibus, ut diximus, Ochozias duarum tribuum erat rex: decem uero Ioram: ut supra retulimus, imperabat. Interq; eos fedus ictum. Nam & aduersus Syros iunctis uiribus bellatum: & aduersum Ieu, qui per prophetam in regem decem tribuum unctus fuerat, pariter in praelium egressi, eadem pugna interiere. Sed regnum Ioram Ieu tenuit, posito Ochozia in Iudaea rege. Qui uno anno regnauit: mater eius Gotholia imperium occupauit, adempto nepoti imperio, etiam tum paruo puero, cui Iosias nomen fuit. Sed huic ab auia praeceptum imperium, post octo fere annos, per sacerdotem & populum depulsa auia redditum. Hic initio regni obseruantissimus diuini cultus fuit, magnisq; sumptibus templum exornauit. post adulationem principum deprauatus, adoratusq; ab eis, Dei iram meruit. Namque ei Azahel rex Syriae bellum intulit: inclinatis quae rebus suis, auro templi pacem redemit. Nec tamen ea potitus est, facti inuidia à suis interfectus, anno imperij quadragesimo. Huic Amasias filius successit.

At in parte decem tribuum defuncto Ieu, Ioachas
filius eius regnavit, inuisus Deo, malis operibus,
ob quæ regnum eius Syris prædæ fuit, donec Dei
misericordia depulsis hostibus, pristinum habe-
re statum cœperunt. Ioachas diem sanctus, Iohæ
filio reliquit regnum. Is Amasie regi duarum
tribuum civile bellum intulit, uictoriæque poti-
tus, multam prædam in regnum suum conuertit.
Idq; ob Amasie delictum accidisse traditur. Si-
quidem Idumæorum fines uictor ingressus, idola
gētis eius assumpserat. Hic nouem annos regnasse
scribitur, quantum in libris Regnorum reperi. Sed
in Paralipomenis, atque etiam in Chronicis, no-
uem & uiginti annos imperium tenuisse anno-
tatum est. Ea nimirum id persuadente ratione,
quæ in his Regnorum libris facillè perspicitur.
Ioram enim rex decem tribuum, octauo anno im-
perij Amasie, traditur regnare cœpisse, unum-
due & quadraginta annos imperium tenuisse, re-
gnante demum Ozia Amasie filio, quarto impe-
rij eius anno defunctus est. Qua ratione uiginti
& nouem annos regi Amasie effecit. Itaq; nos
hoc ipsum secuti, quia rationem temporum perse-
qui placet, Chronicorum authoritati accessimus.
Igitur Amasie Ozia filius successit. nam in parte
decem tribuum Ioas diem sanctus, Iorā filio locū fece-
rat: postq; hūc Zacharias eius filius regnavit. Ho-

rum nos regū, omniumq; qui in parte decē tribuū
 Samarie praesuerunt, annotāda esse tempora non
 putauimus: quia breuitati studentes, superflua o-
 misimus, & ad cognitionem temporum eius po-
 tissimum partis annos credimus persequendos,
 quae in captiuitatem posterius abducta, prolixius
 tempus in regno habuit. Igitur Ozias regnum Iu-
 dae adeptus, precipuam curam Domini cognoscē-
 di habuit, Zacharia propheta plurimum usus. E-
 saias etiam sub hoc primū prophetaſſe tradi-
 tur, quo merito prosperis euentibus aduersus fini-
 timos bella geſſit. Arabas etiam deuicit. Iamq;
 Aegyptum terrore nominis sui concuſſerat, ela-
 tusq; ſecum liis rebus, illicita praesumens, incensum
 Deo obtulit: quod ſolis facere ſacerdotibus ſas e-
 rat. Itaque cum per Azariam ſacerdotem increpi-
 tus eo loco decedere cogeretur, atq; in iram ex-
 arſiſſet, lepra oppletus deceſſit. Quo morbo af-
 fectus, uita ſanctus eſt, quum regnaſſet annos duos
 & quinquaginta. Regnum inde Ioathae filio da-
 tum: iſq; admodum ſanctus fuiſſe traditur, proſpe-
 req; imperium adminiſtrauit: gentem Ammonia-
 rum bello uictam, ſtipendium praestare coegit.
 regnauit autem annis XVI. Eideſq; Achaz fi-
 lius ſucceſſit. Celebris circa haec tempora Niniui-
 tarum fides traditur. Id oppidum olim ab Aſſur,
 Seon filio cōditum, caput regni Aſſyriorum fuit:
 fre-

frequens tum incolentium multitudīne, alēs uiro-
rum millia C & XX: atq; ut in magno populo,
abundans uitij. Quis Deus motus, Ionam pro-
phetam ex Iudea ire praecepit, ac denunciare ur-
bi excidium, sicut olim Sodoma & Gomorrha di-
uinis ignibus conflagrassent. Verū propheta
prædicationis istius ministerium detrectans, non
contumacia, sed præscientia, qua uidebat Domi-
num poenitentia populi placandū. nauim, quæ lon-
gè diuersa regione Tharsos petebat, cōscendit. Sed
ubi in altum processum, nautæ seuitia maris com-
pulsī, quis nam esset mali causa, sorte explorauē-
re. Cum super Ionā fors decidisset, tanquā piacu-
lum tempestatis in profundum proiectus est: ecce
ptusq; à ceto, marino monstro, ac deuoratus, post
triduum serè Niniuitarum littoribus eiectus, iussa
prædicat, urbem scilicet ob peccata populi triduū
perituram. Igitur non dissimulante, ut olim So-
domis, audita est uox Prophetæ: ac statim iussu re-
gis, exemploq; populus uniuersus, quin & recēs
nati, cibo potuq; abstinere iubentur: iumenta iti-
dem & diuersi generis animalia compulsa fame
ac siti, lamentātium speciem cum hominibus præ-
bebant. Ita imminens malum auersum. Ionæ apud
Deum conquerēti, quod fides dictis non affuisset:
respōsum, poenitētibz ueniam negari non posse.
At in Samariam Zachariā regem admodum im-

pium, quæ superius regnasse memorauimus, Sella quidam interemit, regnūq; occupauit: idēq; Manæ insidijs, exēplo facti sui perit. Manæ ereptū Sella imperiū tenuit, filioq; Pache reliquit. Eundē uerō Pache quidam eiusdē nominis interemit, regnūq; occupauit. Mox ab Osee perēptus, eodē scelere quo abūperat, imperiū amisit. Hic ultra omnes reges superiores impius, pœnā sibi, perpetuamq; gēti captiuitatē à Deo meruit. Namq; ei Salmanassar rex Assyriorū intulit bellū, uictumq; tributarium sibi effecit. Sed cū occultis cōsilijs rebellionē pararet, regemq; Aethiopū, qui tum Aegyptum obtinebat, in auxiliū accerferet, idq; Salmanassar cōperisset, perpetuis eum uinculis in carcerē coniecit, urbemque excidit, populum uniuersum in regnum suum abduxit. Assyrijs in hostili solo ad custodiam positis. exinde ea pars Samaria appellata: quod lingua Assyriorū custodes Samaritas uocāt. ex quibus pleriq; diuinas ceremonias receperūt, reliquis in errore gentilitatis perseuerantibus. Hoc bello Tobias in captiuitatem ductus est. At in parte duarum tribuum rex Ahas ob impietatem inuisus Deo, cum finitimorū bellis saepe premeretur, deos gentium colere decreuit, nimirum quia eorum ille auxilio uictores frequentibus praelijs extitissent. Ita in hoc nephariae mentis piaculo diem functus est, cum **XVI** annis in regno fuisset. Huic Ezechias

chias filius successit, multum paterni dissimilis ingenij. Namque initio regni, populum sacerdotibusque ad Dei cultum cohortatus, multis disseruit, ut frequenter castigati à Domino, sepius esset misericordiam consequuti, ut postremum decem tribus, in captiuitatem nuper abductæ, sacrilegij poenas dissolueret: curandum eis sedulo, ne eadem pati mereatur. Ita conuersis ad religionem omnium animis, Leuitas Sacerdotesque omnes ad celebranda secundum legem sacrificia ordinauit: celebrarique Pascha instituit, quod iam pridem fuerat omissum. Cumque dies festus adesset, dimissis per omnem terram nuncijs, conuentus die edixit: ut si qui post abductionem decem tribuum in Samaria resedisset, ad solenne sacrum conueniret. Ita frequentissimo conuentu dies sacer publica leticia exactus, longo post intervallo religione legitima per Ezechiam restituta. Pari deinde industria, qua diuina curauit, rem bellicam administravit. Allophylosque frequentibus prælijs contudit: donec ei Sennacherib rex Assyriorum bellum intulit, magno cum exercitu fines eius ingressus: lateque agris vastatis, nullo obistente, urbis obsidione urgebat. Ezechias enim multitudine inferior, non ausus manum conferere, muris se tuebatur. Rex Assyrius portis assaultans, minitari exitium, deditionem imperare, Ezechiam frustra Deo confidere, se Dei nutu potius arma suppressisse: uictorem omnium gentium, euerforem Samariæ, effugi

effugi non posse, ni matura deditioe sibi met cō-
suluisent. In hoc rerum statu Ezechias Deo fre-
tus, Esaiam prophetam consulit: eiusq; responso
edocetur, nihil ex hoste periculi fore, diuinum au-
tem auxilium non defuturū. Nec multo post Tir-
chac rex Aethiopum regnum Assyriorū inuadit.
Quo nuncio Sennacherib ad sua tuenda conuer-
sus, fremens & clamitans, uictori sibi uictoriam e-
ripi, bellum omisit: missis ad Ezechiam literis,
cum uerborum contumelijs denunciatis, se paulo
post rebus domi compositis ad excidiū Iudae ma-
turū rediturū. Sed nihil his Ezechias motus, oras-
se Dominū traditur, ne hanc tantā hominis inso-
lētiam inultā sineret. Ita eadem nocte angelus ca-
stra Assyriorum aggressus, multa hominum millia
letho dedit. Rex trepidus in oppidum Ninuen
confugit, ibiq; à filiis interfectus, dignū se exitium
tulit. Per idem tempus Ezechias, aeger corpore,
morbo incubuerat. Cumq; Esaias ei uerbum Do-
mini annūciasset, uitae eius finem adesse: fletu rex
traditur. ita XV annos prorogari sibi ad uitam
meruit. Quibus peractis, nono & uigesimo impe-
rij anno decessit: regnum Manassae filio reliquit.
Is à patre multum degenerans, relicto Domino,
culturas impias exercuit: ob quod in potestātē As-
syriorum traditus, malo coactus agnouit errorē:
populūq; adhortatus est, uti relictis idolis Domi-

num

num
regni
eius
titus
gens
filii
sus
stra
plo
dote
ob
pijs
tem
Oll
te
cui
stit
pro
nos
cras
da
terf
per
ani
per
adu
rijs

num colerent. Nihil sanè dignum memoriae gessit, regnavit autem annos V & L. Amon deinde filius eius regnum adeptus est, nec ultra biennium co-
titus est: paternae impietatis haeres, Domini negli-
gens, suorum insidijs circumuētus periit. Ad Iosiam
filium imperium deuolutum. Is admodum religio-
sus fuisse traditur, summāq; cura diuina admini-
strasse, Helchia sacerdote usus bene. Is cum in tem-
plo librum uerbi Dei scriptum, repertum à sacer-
dote legisset, quo continebatur, Hebraeam gentem
ob crebras impietates & sacrilegia delendam,
pijs ad Deum precibus fletu que iugi imminen-
tem cladem auertit. Quod ubi indultum sibi per
Ollam prophetissam comperit, maiore cura, ut po-
te obligatus diuinis beneficijs, cultum Dei exer-
cuit. Igitur uasa omnia, anteriorum regum super-
stitionibus idolis consecrata, cremauit. Namq; eò
prophani ritus inualuerant, ut soli ac lunae diui-
nos honores darent, eisdemq; etiam ex metallis sa-
craria edificarent. Quibus Iosias in puluerem re-
dactis, sacerdotes quoq; prophanarum aedium in-
terfecit. Sed ne sepulchris quidem impiorum pe-
percit: quòd olim prae dictum à propheta, impletū
animaduersum est. Huius octauo & decimo im-
perij anno, Pascha celebratū. Post triennium ferè,
aduersus Nechao regem Aegypti, qui bellum Asy-
rijs inferebat, in praelium egressus, priusquā inter-
se

se acies cōcurrerent, sagitta ictus est. Exq; eo uulnere in urbē relatus, decessit, cū regnasset annos I & XX. Ioachas inde filius eius regnū adeptus, trib. mēsis tenuit, captiuitati ob impietatem destinatus. Namq; eum Nechao rex Aegypti uinctum, captumq; duxit. Nec multo post in uinculis diē finitus est. Iudaeis stipendiū annuū imperatū, rex eis Eliachim arbitrio uictoris datus, qui postea immutato nomine Ioachis uocitatus est. Hic Ioachae fratris Iosiae F. fuit, fratri quā patri propior. sacrilegio inuisus Deo: igitur cū regi Aegyptio parēret, quippe cui tributū pēderet, Nabuchodonosor rex Babylonius Iudaeā terrā occupauit armis, & per triēniū iure belli uictor possedit. etenim cedēte iā rege Aegypti, determinatisq; inter eos imperij finib. cōuenerat Iudaeos ad Babylonē pertinere. Ita cū Ioachis exactis in regno annis undecim, filio eiusdē nominis locū fecisset, isq; regis Babylonij in se irā cōcitasset, Deo nimirū agēte, cui constitutū erat Iudaeā gentē captiuitati & internecioni dare, Nabuchodonosor Hierosolymā cū exercitu ingressus, urbē murosq; ac tēplum solo strauit: auri immensum modū & sacra ornamenta uel publica uel priuata, puberesq; omnis uirilis ac muliebris sexus transtulit: relictis, quorū imbecillitas aut etas fastidio uictoribus fuit. quae turba inutilis seruitio, exercendis colendisq; agris, ne incultum esset solū, deputata.

deputata. Eisdemq; rex Sedechias prepositus: adē
ptis uirib. inani tantū umbra regij nominis cōcessa.
Sed Ioachis tribus mensibus tēpus imperij habuit.
Is cum populo Babylonā translatus, & in carce-
rem cōiectus est: trigessimū post annum emissus,
atque à rege in amicitiam receptus, mensaq; &
consilijs participatus, non sine solatio depulsæ ca-
lamitatis decessit. Interea Sedechias rex turbæ inu-
tilis, quanquam sine uiribus, infido ingenio, &
Dei immemor, qui non intelligeret captiuitatem
ob delicta gentis illatam: postremis denique ma-
lis debitus, regis animum offendit. Ita ei post no-
uem annos Nabuchodonosor bellum intulit: com-
pulsūque intra muros confugere triennio ob-
sedit. Quatēpestāte Ieremiam prophetam, qui
iam sepius imminere urbi captiuitatem pronun-
ciauerat, consulit, si quid spei forsitan superesset.
Sed ille, cœlestis iræ non ignarus, eadem sepius
interrogatus, respondit, ipsi regi specialem poe-
nam denunciāns. Tum uerò Sedechias in iram
excitatus, trudi prophetam in carcerem iubet:
mox quæ cum crudelis facti piguit. Sed obsiden-
tibus Iudeorum principibus, quibus iam inde
à principio moris fuerat bonos premere, absolue-
re innocentem non est ausus. Iisdem cogentibus, in
lacum immensi profundi, cœnoq; ac sordibus, atq;
ex eo exitiabili foetore horridum, demissus est, ut
ne

ne simplici quidem morte exspiraret. Sed rex, licet impius, aliquanto tamen sacerdotibus mitior, educi prophetam de lacu, & carceris custodiae reddi iubet. Interea obsessos uis hostium & penuria urgebat: consumptisq; omnibus quae mandi poterat, fames inualuerat. Ita defessis inedia defensoribus, oppidum captum, incensumq;. Rex, ut propheta dixerat, effossis oculis, Babyloniā translatus: Hieremias misericordia hostili carcere exēptus. Cum eum Nabuzardan princeps regius, captiuum cum ceteris duceret, delata sibi optione ab eo, utrum in solo patrio deserto, desolatoq; subsistere, an secum abire in summis honoribus uellet, residere in patria maluit. Nabuchodonosor abducto populo, residuis quos belli cōditio, uel praedae fastidium reliqui à uictoribus fecerat, Godolian eiusdem gentis praeposuit, absq; ullo insigni regio, aut imperij nomine: quia praesae paucis, & calamitosus, nulla dignitas erat.

SACRAE

Lib^r secundus. 81
SACRAE HISTORIAE SE-
ueri Sulpitij Liber se-
cundus.



Aptiuitatis tēpora prophetarum
uaticinijs atq; actib. illustrata sūt.
Maximē itaq; Danielis egregiam
ad conseruandam legem perseue-
rātiā, & in absolutionē Susā-
næ diuino cōsilio, ceteraq; ab eo gesta ordine per-
sequemur. Hic sub rege Ioachim captus deductusq;
Babyloniam, paruus admodum puer: postea ob e-
legātiā uultus inter ministros regis assumptus,
unaq; cū eo Ananias, Misael, & Azarias. Sed cū
eos rex delicatiorib. cibis curari praecepisset, idq;
Asphane eunucho negotij dedisset, Daniel pater-
narū traditionū memor, ne ex mēsa regis gētilium
cibis participaret, poposcit ab eunucho, ut legumi-
nibus tantū uterentur. Causante Asphane, ne dissi-
mulatū imperium regis cōsecutura macies prode-
ret: Daniel Domino fretus, pollicetur maioris de-
coris sibi uultus ex leguminibus, quā ex cibis re-
gijs fore. Fidesq; dictis affuit, ita ut minime eorum
uultus comparabiles haberentur, qui imperialib.
impendijs procurabantur. Igitur a rege in honore
& gratia adhibiti, prudentia & disciplina breuī
omnib. regis proximis antelati. Per idē tempus Sus-
sanna quēdā Ioachim nupta, spectatae scēmina pul-
f chrii-

chritudinis, à duob. presbyteris appetita, cū impi-
 dicis nō acquiescisset, falso crimine incesitur: iisdē
 presbyteris deferentibus, in remotis locis adolesce-
 tē cum ea deprehensum, sed illū iuuenili alacritate
 senum manus effugisse. Ita presbyteris fides habi-
 ta, iudicio populi Susanna dāatur. Quae cum se-
 cundum legem ad supplicium duceretur, Daniel
 tum annos natus XLI, increpitus Iudeis, quod in-
 nocentem morti dedissent, reducere eam in iudiciū,
 causamq; denuō audiri postulat. Enimvero multi-
 tudo Iudeorum, quae iū aderat, non sine Domino,
 existimans puerum contēptae etatula in hanc con-
 stantiam prorupisse, fauore accommodato, in cō-
 filium reuertitur. Initur denuō iudicium: Danieli,
 ut inter maiores natu resideret, delatum. Igitur se-
 parari accusatores iubet: unūq; ex eis interrogat,
 sub cuius generis arbore adulteram deprehendisset:
 ex uarietate responsi, falsitas deprehensa: Su-
 sanna absoluta: presbyteri, qui innocenti periculū
 creauerant, capite damnati. Ea tempestate Nabu-
 chodonosor somnium uidit, mysterio futurorū mi-
 rabile. Cuius interpretationem, quum per se non
 posset euoluere, ascitis ad interpretandum Chal-
 daeis, qui magicis artibus, extisq; hostiarum scire
 occulta, & futura praecinere uidebantur: mox ue-
 ritus ne more hominum non uera, sed placita regi
 ex somnio cōiectarent, uisa supprimit, poposcitq;
 ab

Liber secundus.

83

ab eis, ut si uera in his diuinatio esset, somnium ipsum sibi diceret: tum demum interpretationi eorum crediturum, si prius enunciando somnium, artis periculum fecissent. Illi uero tantam molem abnuentes, non esse id humane opis confitebantur. Rex motus, quod falsa diuinandi professione homines erroribus illuderet, cum astricti presenti negotio nihil scire se confiterentur: ita edicto regis in eos animaduersum, palamque omnes huius artis interficiebantur. Quod ubi Danieli compertum, regis proximum appellat: enunciationem somnij, interpretationemque eius pollicetur. Res ad regem defertur: Daniel accersitur. iam reuelato sibi per Dominum mysterio, uisio regis refertur, solutioque. Sed res postulat, ut regis somnium, & interpretationem propheta, & consequentium fidem exponamus. Viderat rex per soporem, imaginem capite aurco, brachijsque argenteis, uentre & semoribus, arcibus, cruribus ferreis, quæ in pedes partim ferreos, partim fictiles desinebat. Sed ferrum atque testum inter confusum coire non poterat. ad extremum, imaginem lapis sine manibus abscisus proterebat: redactaque omnia in puluerem, uento ablata. Igitur secundum prophetae interpretationem imago uisa, figuram mundi gerit. Caput aurcum, Chaldaeorum imperium est: siquidem id primum, & opulentissimum fuisse accepimus. Rectus & brachia argentea,

Danielis interpretatio

¶ Secundum regnum annunciant. Cyrus enim, uictis Chaldeis atq; Medis, imperium ad Persas cōtulit. In uentre æreo, tertium regnum portendi pronūciatur: idq; impletum uidemus. Siquidē Alexander ereptū Persis imperium, Macedonia uindicauit.

¶ Crura ferrea, imperium quartum: idq; Romanum intelligitur, omnibus ante regnis ualidissimū. Pedes uerò partim ferrei, partim fictiles, diuidēdum esse Romanū regnum, ita ut nunquam inter se coeat, præfigurāt: quod æquē impletum est. Siquidē iam non ab uno imperatore, sed etiam à pluribus semperq; inter se armis aut studijs dissentientibus res Romana administratur. Deniq; cōmisceri testum atq; ferrum nunquam inter se coeūtem materiam: commixtiones humani generis futuræ à se inuicem disidentes, significātur. Siquidem Romanum solum ab exteris gentibus aut rebellib. occupatum, aut deditibus semper pacis specie traditū constat: exercitibusq; nostris, urbibus atq; prouincijs permixtas barbaras nationes, & præcipuē Iudeos inter nos degerenec tamen in mores nostros transire uideamus. Atque hæc esse postrema tempora prophætæ annunciāt. In lapide uerò sine manibus absciso, qui aurum, argentum, & ferrum testumq; cōminuit, Christi figuram esse. Is enim non cōditione humana editus (siquidem non ex uolūtate uiri, sed ex Deo natus est) mundū istū, in quo sunt

sunt regna terrarū, in nihilū redigit, regnūq; aliud
 incorruptum atq; perpetuum, id est, futurū seculū
 quod sanctis paratum est, cōfirmabit. De quo uno
 adhuc quorundā fides in ambiguo est, Non creden-
 dum de futuris, cū de prāteritis cōvincātur. Igitur
 Daniel multis à rege munerib; donatur, præfectus
 Babylonie, atq; omni imperio, in summis honori-
 bus habebatur. Eius suffragio Ananias, Azarias,
 & Misael ad summam aequè dignitatem & pote-
 statē prouecti. Eodem fere tēpore, præclara Eze-
 chielis prophetia extitit, reuelato ei futurorū &
 resurrectionis mysterio. Extat liber magni operis,
 & cum cura legendus. At in Iudæa, cui post exci-
 dium Ierosolymæ Godoliā præpositum, suprā me-
 morauimus, egrè ferentes Iudæi, principem sibi ex
 stirpe nō regia, arbitrio uictoris datū: Ismael quo-
 dam duce & concitatore nefandæ coniurationis,
 dispositis eū in cōuiuio insidijs, peremerūt. At hi
 qui extra noxiam fuerant, ultū ire facinus cupiē-
 tes, properè aduersum Ismael arma capiūt. Sed ille
 quia cognouit exitium sibi imminere, relicto exer-
 citu, quem cōtraxerat, non amplius quàm octo co-
 mitantib; ad Ammonitas cōfugit. Igitur populum
 uniuersum metus peruaserat, ne paucorum scelus
 omnīū exitio rex Babylonius ultū iret. nam præ-
 ter Godoliam, multos ex Chaldeis cum eo interse-
 cerant. Itaque consilium ineunt fugiendi in Aegy-
 ptum.

ptum. Sed prius Hieremiam frequētes adeunt, sci-
scitantes diuinum responsum. At ille uerbis Dei u-
niuersos hortari, in solo patrio manerent: si id fe-
cissent, Dei presidio tuendos, nullumq; à Babylo-
nijs periculum fore. Sin Aegyptum peterent, om-
nes ibi ferro ac fame, diuersoq; mortis genere peri-
turos. Sed plebs assuetio malo insolens parendi sa-
lubribus consilijs, & diuino imperio, profecta est
in Aegyptum. Quid de ea postea actum, sacris li-
teris filetur: nobis nihil compertit. Hoc tractu tem-
porum Nabuchodonosor elatus reb. secundis, sta-
tuam sibi aureā immense magnitudinis posuit: a-
dorariq; eam ut sacram effigiem præcepit. Quod
cū certatim ab omnib. deprauatis adulatione om-
niū animis fieret, Ananias, Azarias & Misaël pro
phano officio abstinuerunt, non ignorantes hono-
rem hunc soli Deo debitum. Igitur rei ex edicto
regis constituuntur: propositaque eis conditio,
pœnarum ardens cāminis, ut præsentī metu a-
dorare statuam cogerentur. Verū illi deuōra-
ri ignibus, quā plāculum committere, malue-
rum. Itaque, uincti pedibus, in medias flammās
conijciuntur. Sed ministros infandi operis, dum
promptius damnatos in ignem propellunt, flam-
ma absorbit: Hebræos (mirum dictū, & in-
credibile, non uisentibus) ignis non attingit, quum
aspectantibus deambulantes in camino psalmum
Deo

Deo dicere cernerentur. Visus que cum his inter ignem quartus specie angeli, quem Nabuchodonosor propius intuitus, filium Dei se uidisse confessus est. Tum rex haud dubius, diuinam in re presenti fuisse uirtutem, missis per omne regnum suum edictis, facti miraculum promulgauit: confessus, soli Deo honorem deferendum.

Nec multo post, rex obiecto sibi somnio, mox uoce etiam cælo emissæ admonitus, potestate regia abiecta, atque ab omni conuersatione humana remotus, herbis tantum uitam sustinens, egisse penitentiam traditur: seruatum ei nutu Dei imperiū, donec impleto tempore, agnito domum Deo, post septem annos, & regno, & statui pristino restitutus est. Hic post deuictum, ut supra diximus, Sedechiam, quem captiuum Babylonem transtulit, regnasse traditur annos VI & XX: quanquam id non in Sacra historia scriptum inuenerim. Sed fortè accidit, ut dum multa euoluerem, annotationem hanc iam interpolato per ætatem libello, sine authoris nomine, reperirem, in quo regum Babyloniorum tempora cōtinebantur: quam prætereundam non putavi. siquidem & Chronicis consentirent: & ita illius nobis ratio quadraret, ut per ordinem regum, quorum tempora continebat, usque in primum Cyri regis annum, LXX annos, (tot enim per Sacram historiā à captiuitate usq; ad Cyri

fuisse referuntur) impleat. Post Nabuchodonosor
 filius eius regnum est adeptus, quem in Chronicis,
Eulmarodac fuisse uocatum reperi. Hic duode-
 cimo imperij anno diem functus, fratri minori, qui
Balthasar dictus est, locum fecit. Is cum quarto
 & decimo anno publicum epulum principibus ac
 praefectis suis daret, sacra uasa quae per Nabucho-
 donosor de templo Hierosolymae ablata, ac in rega-
 les usus usurpata, sed recondita in thesauris habe-
 bantur, proferri imperauit. Cum his per luxum
 ac licentiam regalis conuiuij promiscue omnis ui-
 rilis ac muliebris sexus, uxores, concubinaeque eius
 uterentur, subito rex in pariete conspicit digitos
 scribentes: cernebanturque inuersum ductae literae.
 Sed qui possit scripta legere, non reperiabatur. Igi-
 tur rex perterritus, magos & Chaldaeos aduo-
 cat. Quibus musitantibus, nec quicquam respon-
 dentibus, regina regem admonet, esse quendam He-
 braeum Daniel nomine, qui olim Nabuchodonosor
 occulti mysterij somnium reuelasset, iam tum ob illu-
 strem sapientiam summis honoribus donatum. Itaque ac-
 citus Daniel, perlegit, interpretatusque, ob delictum
 regis, qui sacra Deo uasa temerasset, ipsi exitium
 imminere, regnumque eius Medis ac Persis datum.
 quod mox consecutum est. nam eadem nocte Bal-
 thasar interijt, regnumque eius Darius natione Me-
dius occupauit: Danielem illustri opinione comper-
 tum,

Liber secundus.

89

sum, uniuerso imperio præposuit, secutus superiorum regum iudicium. Nam & Nabuchodonosor cum regno præfecerat, & Balthasar ueste purpurea & torque aureo donatum, tertium regni principem constituerat. Igitur hi qui unà cum eo rerū potentes erant, exagitati in Iudæa, quod eis alienigena captiue gentis fuisset æquatus, regē deprauatum adulatione compellunt, ut sibi diebus proximis triginta diuini honores darentur, neq; cuiquā liceret dominum, nisi regem precari. Facile id Dario persuasum, stultitia regum omnium, qui sibi diuina uindicat. Igitur Daniel nō rudis, neq; inscius, Deo preces, non homini deferendas: reus cōstituitur, edicto regis non paruissē. Multumq; abnuente Dario, cui charus acceptusq; semper fuerat, principes peruicere, ut in lacum demitteretur. Sed obiecto bestiis, nullum periculum fuit. Quod quum rex cōperisset, accusatores deputari leonibus præcepit: qui non simili exemplo persuncti sunt. nam continuo deuorati, ferarum famem expleuerunt. Daniel clarus antē, clarior haberi cœpit. rex antiquato edicto suo, nouum proposuit: relictis erroribus ac superstitionibus, Deum Danielis colendum. Extant etiam uisiones eius, quibus consequētium seculorum ordinem reuelauit: annorū etiam numerum complexus, intra quem Christū, sicut factum est, descensurum ad terras pronunciauit.

f 5 uentu-

uisiones

Danielis

f. 97.

sed. phmicos

his sigonius

f. 263.

uenturumq; Antichristum manifestè exposuit.
 Quòd si quis studiosior erit, rectius ibi quaesitum
 reperiet: nobis propositum est, rerum tantum or-
 dinem contexere. Darius duodeuiginti annos re-
 gnasse traditur. Qua tempestate Astyages Medis
 imperabat. Hunc Cyrus ex filia nepos eius, regno
 expulit, Persarum usus armis: unde summa impe-
 rij ad Persas translata est. Babylonij quoque in po-
 testatem diuionèq; eius concessere. Igitur initio re-
 gni, propositis publicè edictis, dat potestatem Iu-
 daeis, in solum patrum redeundi: sacra etiam uasa
 quae Nabuchodonosor de tēplo Hierosolyme ab-
 stulerat, reddidit. Itaq; pauci tū in Iudaëa regressi:
 cæteris redeundi animus, an facultas defuerit, pa-
 rum comperimus. Erat ea tempestate apud Baby-
 lonios Beli antiquissimi regis, cuius etiā Virgilius
 meminit, ex ære simulachrum, quod superstitione
 hominū consecratū, Cyrus quoq; adorare erat so-
 litus, antistitū eius dolo illusus, qui uesci effigie illā
atq; potare affirmabāt: cum diurnā pensitationē,
quae idolo inferebatur, clā ipsi absumerent. Igitur
 Cyrus cū Daniele familiariter uteretur, quærit ab
 eo, cur simulachrū non adoraret, cū manifestū ui-
 uentis Dei esset indicium, absumētis ea quae infere-
 bātur? Daniel ridens hominis errorem, negare id
 posse fieri, ut æs illud, id est, bruta materies, cibo
 uteretur, aut potu. Accersi ergo rex sacerdotes iu-
 bet:

Liber secundus.

91

bet: nam ferè ad septuaginta erāt. adhibitoq; eos
terrore increpitat, quis impēsa cōsumeret? cū Da
niel, uir prudentia insignis, minimè id ab insen
sibili simulachro posse fieri contenderet. Tum illi
confisi parato dolo, inferre ex obsignari à rege tē
plum deposcunt, uti, nisi omnia postero die absum
pta deprehenderentur, morte pœnas persoluerēt:
dum eadē cōditio Danieli maneret. Itaq; signo re
gis templum obsignatur, cum prius Daniel, sacer
dotibus inscijs, pavementum cinere aspersisset, ut
introeuntium occultos aditus uestigia proderent.
Igitur postero die rex templum ingressus, animad
uertit absumpta quæ idolo apponi iusserat. Tum
Daniel occultam fraudem uestigijs prodentibus
referat; sacerdotes cum uxoribus ex filijs, subfisso
foramine ingressos, ea quæ idolo apposita fuerant
deuorasse. Ita omnes iussu regis interfecit, templū
ac simulacrum Danieli in potestatem datum, atq;
arbitrio eius dirutum. Interea Iudæi, quos ex per
misu Cyri in patriam regressos supra memorauim
us, urbem ac templum restituere aggressi, ut
pauci atque inopes, parum proficiebant: do
nec centesimo ferè anno, Artaxerxe rege Persis
imperitante, per eos qui locis præerant, ab ædifi
cando sunt deterriti. Etenim tum Syria atq; omnis
Iudæa sub Persarum imperio per magistratus ac
præsides regebatur. Igitur his consilium fuit,
regi

regi Artaxerxi scribere, non oportere Iudaeis re-
 stituendae urbis suae copiam dari, ne pro contuma-
 ci ingenio, resumptis uiribus, alijs gentibus impe-
 rare soliti, non paterentur sub alieno imperio de-
 gere. Ita cōprobato à rege praesidiū consilio, pro-
 hibita urbis aedificatio, usque in secundū Darij re-
 gis annum dilata est. Sed hoc tractu tēporum qui
 reges Persis imperauerint, inferemus, quo facilius
 annorum series in ordinē contexta prodatur. Post
 Dariū Medū, quem duodeuiginti annos regnasse
 significauimus, Cyrus uno & triginta annis rerū
 potitus est. Scythis bellum inferens, in praelio ceci-
 dit: secūdo anno postquam Tarquinius Superbus
Romae regnare cōperat. Cyro Cāyses filius eius
 succēssit, regnauitq; annos nouem. Hic cum Aegy-
 ptum atq; Aethiopiam bello premeret & subegis-
 set, uictorq; in Persas reuerteretur, casu seipsum
 uulnerauit, ex eoq; ictu perijt. Post huius mortem
 Magi duo fratres, natione Medi, mēses septē Per-
sarum regnum obtinuerunt. Ad hos interficiendos
 septem nobilissimi Persae coniurauerunt: quorum
 princeps fuit Darius Hystaspis filius, natus ex fra-
 tre patrula Cyri, omniumq; consensu regnū ei de-
 latum: regnauit annos sex & triginta. Hic ante
 quadriennium quā decederet, apud Marathonā
 pugnavit, celeberrimo Graecis Romanisq; histo-
 rijs praelio. Id gestum post Romam conditam an-
 no

no ferè ducetesimo & sexagesimo, Macherino &
 Augurino consulibus. abhinc annos, si tamen inue
 stigatio Romanorū consulū non sefellit, DCCC
 LXXX & VIII. Omne enim tempus in Sti
 liconē cōsulem direxi. Post Darium Xerxes fuit,
 isq; uno & uiginti annis regnasse traditur: quan
 quam in plerisq; exemplaribus uiginti & quinq;
 annos imperij eius fuisse reperi. Huic successit Ar
 taxerxes, cuius suprà mētionem fecimus. Hic cum
 inhiberi ædificationē urbis Iudææ, templiq; iussit
 set, suspensum opus usque in secundum Darij regis
 annum pependit: Sed ut usque ad eum temporum
 ordo cōnexus sit, Artaxerxes regnauit annos unū
 & quadraginta, Xerxes duobus mensibus. Postq;
 eum Sucdianus septem mētib. fuit. Darius deinde,
 sub quo templum est restitutum, regnum adeptus
 est, cui Ochus tum nomen erat. Hic cū ex Hebrais
 tres adolescentes spectata fidei, corporis custodes
 haberet, unusq; ex his prudentiæ documento ad
 mirationē regis in se cōuertisset, delata sibi optio
 ne petendi si quid animo concepisset, ingemiscens
 patriæ ruinis, copiam restituendæ urbis poposcit.
 meruit que à rege, ut subregulis ac præsidibus im
 peraret, ut ædificationem sacræ ædis præbitis im
 pendijs maturarent. Ita templū quadriennio con
 summatū, sexto post anno, quā Darius regnare
 cœperat, idq; Iudæis satis uisum: & quia magnæ
 molis

888.
 sic fuit cōs.
 anno xpi
 400.

molis erat urbem restituere, diffisi uiribus, opus multi laboris incipere non ausi, templo continerentur. Per idem tempus Esdras scriba legis post uiginti ferè annos quàm templum fuerat consummatum, defuncto iam Dario, qui unum de uiginti annis rerum fuerat potitus, permissu Artaxerxis secundi, non illius qui inter duos Xerxes fuit: sed huius qui Dario Ocho successerat, Babylonia profectus, multisq; cum sequitis, Hierosolymam peruenere. Vasa quoque diuersi operis, et dona, quae rex templo Dei muserat, cum duodecim Leuitis. Vix enim hic numerus ex illa tribu repertus traditur. Is cum deprehēdisset Iudaeos gentilium cōnubijs permixtos, multis increpitos, renūciare istiusmodi matrimonijs, ac filios ex his susceptos extrudi iubet. omnes 'que dicto paruere. Purgatus populus, ueteris legis ritum agebat. Ceterum Esdras nihil super rescicienda urbe egisse comperio: credo potiore curam ratus, plebem corruptis moribus reformare. Erat ea tempestate apud Babyloniā Neemias, minister regius, gente Iudaeus. Artaxerxi merito obsequiorum charissimus. Is Iudaeos percōtatus, quis paternae urbis status esset? ubi comperit, in iisdem ruinis iacere patriam, totis sensibus conturbatus, cum gemitu, multisq; lachrymis orasse ad Deum traditur, delicta gentis suae reputans, misericordiam 'que diuinam efflagi-

Liber secundus.

91

efflagitans. Igitur quum cum rex inter epulas
 inæstum extra solitum animaduertisset, poposcit
 ab eo causam dolorum, ut exponeret. Tum ille
 aduersa gentis sue, & ruinam ciuitatis deslere,
 quæ iam per annos fere ducentos & quinquaginta
 solo strata, malorum testimonium, spectaculum
 inimicis praberet: daret sibi cundi, & restituende
eius potestatem. Paruit rex pijs precibus:
 statim quæ cum cum præsidio equitum, quo
 tutius iter ageret, dimisit: datis ad prætores e-
 pistolis, ut necessaria præberent. Is quum Hie-
 rosolymam peruenisset, uirum populo opus ur-
 bis distribuit, & certatim iussa omnes cura-
 bant: tam quæ ad medium machinæ proceße-
 rant, quum flagrante inuidia gentium uicinæ ur-
bes conspirant, opera interrumpere, Iudeos ab
 ædificando detertere. Sed Neemias dispositis ad-
 uersum incursantes præsidijs, nihil territus, cœ-
 pta explicuit: consummato quæ, & ualuis porta-
 rum perfectis, per familias construendis interius
 donibus urbem dimissus est. Censuit quæ popu-
 lum minimè urbi parem. Neque enim amplius
 quàm ad quinquaginta millia promiscui sexus
 atque ordinis reperta. Tantum ex illo quone-
 dam immani numero frequentibus bellis absum-
 ptum, aut captiuitate detentum. Nam olim hæ
 due tribus, quarum hoc residuum fuit, quum
 ab

ab his decem trib. separatae sunt, CCC & XX millia uirorum armauerat. Adeo ob peccatum interneconi & captiuitati datae, ad hanc usq; paucitatem deuenerat. Sed haec, ut dixi, plebs duarum tribuum fuit: decem uero prius ductae, per Parthos Medos, Indos, atque Aethiopas dispersae, nunquam in solum patrium sunt regressae: hodieq; barbararum gentium imperijs continentur. Sed consummatio restituta urbis XXX & II imperij Artaxerxis anno refertur. A quo tempore usque ad Christi crucem, id est, Fusum Geminium & Rebellium consules, anni CCCXC & VIII. Ceterum, a restitutione templi usque in euersionem, quae sub Vespasiano, consule Augusto, per Titum Caesarem consummata est, anni CCCC LXXX & III. Praedictum id olim est a Daniele, qui ab instauratione templi usque in euersionem LX & IX hebdomadas futuras pronunciauerat. A die autem captiuitatis Iudeorum, usque in tempus restituta ciuitatis, fuerunt anni CCLX. Hoc temporum tractu, Hester atq; Iudith fuisse arbitramur. Quarum quidem actus, quibus potissimum regibus connectam, non facile perspexerim. Nam cum Hester sub Artaxerxe rege referatur, porro duos huius nominis Persarum reges fuisse reperi, multa cunctatio est, cuius haec temporibus applicetur. Mihi tamen uisum est, huic Artaxerxi, sub quo Hiero-

Daniel.
5. 89.

Hierosolyma est restituta. Hester historiam con-
nectere, quæ antè fuit uerisimilis: ut si sub prio-
re Artaxerxe fuisset, cuius tempora comple-
xus est, nullam tam illustris fœminæ mentio-
nem retulisset, maximè cum ab illo Artaxerxe
inhibitam templi ædificationem, sicut suprà
memorauimus, constet: neque Hester passura
fuerit tum, si in illius matrimonio tum fuisset.
Nunc gesta edisera. Erat ea tempestate regi in
matrimonio Vastis quædam, miræ fœmina pul-
chritudinis. Cuius cum formam omnibus prædi-
caret, die quodam cum publicum conuiuium
dabat, adesse reginam demonstrandæ pulchri-
tudinis gratia iubet. Illa uerò stulto rege con-
sultior, pudens uirorum oculis spectaculum cor-
poris præbere, iussa abnuuit. Qua contumelia
barbarus animus permotus, uxorem matrimo-
nio ac regia depellit. Igitur quum in locum eius
puella regis coniugio quæreretur, reperta est
Hester ceteras specie uincere. Hæc Iudæa, ex
tribu Benjamin, utroque parente orba, à Mar-
docheo patruele fratreeducta. Quum ad regæ
les nuptias duceretur, mandante educatore, ge-
nus ac patriam occultauit: admonita, ne pater-
narum traditionum immemor, Et si in matri-
moniū alienigenæ captiua succederet, gentilium
g cibis

cibis participaret. Igitur iuncta regi, breui (ut fit) ut pulchritudinis totum eius animum facile cepit: adeo ut eam aequatam imperio, insigni regio, ueste purpurea donaret. Qua tempestate Mardocheus inter proximos regis erat, pro uirili portione negotiorum familiarium curator. Is compositas à duob. spadonib. regi infidias prodiderat: atque ex eo charior, summisq; honoribus donatus. Erat ea tempestate regi Haman quidam pers familiaris, quem aequatum sibi, adorari more regum praeceperat. Id Mardocheus unus ex omnibus facere fastidians, odia Perse in se grauiter accenderat. Igitur Haman ad perniciem Hebraei animum intendens, regem adiit: affirmat que, esse in regno eius hominum genus, prauis superstitionibus Deo, hominibusque inuisum, externis legibus uiuens, dignum exitio. Rectum esse, omnes huius gentis interneccioni dare: ex' que eorum, bonis immensas opes pollicetur. Facile id barbaro persuasum. Edictum emittitur, iudeos necandos. Missiq; continuo, qui per omne regnum ab India usq; Aethiopiam edictum promulgarent. Id ubi Mardocheo compertum, conscissis uestibus sacco obuoluitur: conspersusq; cinere pergit ad reginam, ibi que ciulatu multo, cuncta que

sibus

stibus repleti: Facinus indignum, immeritâ gentem perire, neque ullam pereundi causam dari. Hester lamentantis uoce excita, rem ut erat, cognoscit. Tum uerò anceps consilij, quid ad eundi regem potestas non erat (etenim more Persarum, reginæ introire ad regem, nisi accersitæ, non licet: nec tamen, quum fuerit regi libitum, sed statuto tempore admittitur) & fortetum ita euenerat, ut diebus triginta proximis separata à conspectu regis Hester haberetur. Igitur audendum aliquid pro ciuibus rata, eist certa pestis adesset, pulchro in negotio occumbere parat: inuocato prius Domino, aulam regis ingreditur. At barbarus re insolita percussus, paulatim blandimento muliebri delinitus: postremò ad coenam reginæ perducitur: unâque cum illo Haman ille regi charus, & Iudææ gentis infestus. Igitur quum iam postepulas multis poculis conuiuium calere cœpisset, Hester genibus regis aduoluitur, gētis suæ perniciem deprecatur. Rex uerò nihil se petenti, siquid ultrâ peteret, negaturum pollicetur. Tum Hester arrepto tempore, Hamanis mortem flagitat, in ultionem gentis, quam perditam cupierat. Sed rex amici memor, paulisper cunctatur: deliberandi que gratia modicum seces-

fit. Deinde regressus, uidit Haman reginae
 genua complexum: succensus ira, & appetitam
 reginam clamitans, morte eum affici iubet. Et
 tum regi compertum erat, poenam crucis per
 Haman Mardocheo paratam. Ita Haman ei-
 dem cruci affigitur. Omniaque bona eius Mar-
 docheo data, Iudaeique sum absoluti. Artaxerxes
regnavit annos duos & sexaginta, eidemque O-
chus successit. Huic rerum ordini recte Iudith
 actus conferam. Traditur enim, post captiuita-
 tem fuisse: sed quis eo tempore Persis regnaue-
 rit, historia diuina non edidit. regem tamen,
 sub quo illa gesta sint, Nabuchodonosor nun-
 cupat, non utique cum qui Hierosolymam ce-
 perit. Sed nullum hoc nomine post captiuitatem
 apud Persas regnasse reperio, nisi si ob impati-
 tiam & pariles conatus qui cum ille rex Na-
 buchodonosor à Iudaeis uocitatus est. Plerique
 tamen Cambysem, Cyri regis filium, putam es-
 se: quod uictor Aegyptum atque Aethiopiam
 penetrauerit. Sed huic opinioni eadem Sacra
 historia repugnat. nam duodecimo regis illius
 anno, Iudith fuisse signatur. Porro, Cambyses nō
 ultra nouem annos rerum potitus est. Vnde, si
 in historia opinari licet, sub Ocho rege, qui
 post Artaxerxem secundum fuit, haec gesta credi-
 derim:

Liber secundus.

101

derim: idq; uel ex hoc conijcio, quòd idem Ochus (ut in secularib. quibusdam scriptis legi) natura inimitis, cupidusq; bellorum traditur. Nam & arma finitimis inulit, & Aegyptum, quæ ante multos annos descuerat, bello recuperauit. Quo tempore etiam sacra eorum, & Apim in Deum receptum, irrisisse traditur: quòd postea Bagas, spado eius, natione Aegyptius, indignatus, contumeliam gentis morte regis ultus est. Memini autem huius Bagæ historia diuina. nam cum Holofernes, iussu regis aduersus Iudeos duxerat exercitum, Baguam in iisdem castris fuisse memorauit. Vnde non immeritò in argumentum nostræ opinionis adduxerim, ut rex ille Nabuchodonosor nuncupatus, Ochus fuerit, sub quo Baguam fuisse mundiales historici prodiderunt. Ceterum illud nemini mirum esse oportebit, quòd scriptores secularium literarū, nihil ex his quæ sacris uoluminibus scripta sunt, attigerunt: Dei Spiritu præualente, ut intaminata ab ore corrupto, & falsis uera miscente, intra sua tantum mysteria contineretur historia, quæ separata à mundi negocijs, & sacris tantum uocibus proferenda, permisceri cum alijs uelut æquali sorte non debuit. Etenim erat indignissimum, ut alia agētibus, aut alia quæren-

g 3 tibus,

tibus, hæc quoque cum reliquis misceretur. Sed pergam ad cætera, ac per Iudith gesta, ut potero, paucis absoluam. Igitur reuersis, ut supra memorauimus, in solum patrum Iudæis, necdum cõposito rerũ aut urbis statu, rex Persarum Medis bellum infert, atq; aduersus regem eorũ Arfaxat nomine, acie cõfligit: secũdo euentu, perẽpto rege, gentem imperio adiungit. Idẽ reliquis nationib. facit, præmisso Holoferne, quem principẽ militiæ delegerat, cum milibus peditum centum & uiginti, equitum duodecim. Is Cilicia & Arabia bello uastatis, multas urbes aut ui capit, aut metu in deditionem cõpellit. Iamq; Damascus admotus exercitus, magno Iudæos terrore perculerat. Sed impares ad resistendum, neque ad deditionẽ acquiescentibus animis, expertis quippe usque antẽ captiuitatis mala, ad tẽplum frequentes concurrunt. Ibi cõmuni gemitu, permixtoq; ululatu, diuinum auxilium implorant: satis se Domino ob peccata uel crimina dedisse pœnarum, reliquijs salutem seruitio nuper exemptis, parceret. Interea Holofernes Moabitis in deditionem acceptis, atq; aduersum Iudæos in societate belli assumptis, quum ab eorũ principib. inquireret, quibus nam uirib. freti Hebræi, deditioni animos nõ dedissent? Accitor quidam

com-

ēōperta edisserit, Iudæos Dei cultores, pio à pa-
trib. ritu institutos, olim in Aegypto pependisse
se seruitiū: inde diuino munere eductos, ac sic-
catum mare pedibus emensos: postremò, omni-
bus gētibus deuictis, habitatas maioribus terras
recepisse. Exim. uario rerum statu floruisse: aut
concidisse, atq; iterum malis emeruisse: secundum
merita, iratum aut placatum Deum uicissitudi-
ne expertos, dum peccātes incurſionibus hostiū
aut captiuitatis coercētur, propitio numine sem-
per inuicti. Caterū, si presenti tempore abs-
que peccato sint, nullo modo eos posse supe-
rari: sin aliter se habeant, facile uincendos. Ad
hec Holofernes ferox multis uictorijs, nihil si-
bi inuictum ratus, ira accensus, cur ex peccato
potissimum Iudæorū pendere illius uictoria pu-
taretur, propelli Accitor in castra Hebræo-
rum iubet, ut cum his periret, quos uinci non
posse affirmauerat. Ac tum Iudæi montes peti-
uerant. Ita quibus id negotij datum, ima mon-
tium succedere, ibiq; uinctum Accitor relique-
runt. Quod ubi Iudæi animaduicerūt, exem-
ptum uinculis in collem perducunt. Causas rei
querentibus, gesta exponit, receptusq; parem
exitum opperiebatur. Is post uictoriam cir-
suncisus, Iudæus factus est. Igitur Holofernes

difficultate locorū comperta, quia adiri præ-
 celsa non poterant, montes militibus circumdat,
 & summa cura Hebræos aquationibus prohi-
 bet: eoq; maturius obsidionem sentire. Itaque
 uicti penuria aquæ, ad Oziam principem con-
 currūt, proni omnes ad deditionem. Ille uerò o-
 perendum paulisper, & diuinum auxilium ex-
 pectandum, respondens: quinto decimo die dedi-
 tionis tēpus constituit. Quod ubi Iudith cōper-
 tum, quæ uiro uidua, prædiues opib; insignis spe-
 cie, sed moribus quàm uultu illustrior, tum in ca-
 stris erat, arctis suorū reb; etiam certo sibi exitio
 audendū aliquid & tentandū rata, caput comit,
 uultu expolitur, comite ancilla castra hostiū in-
 greditur. Statimq; ad Holofernem deducta, per-
 ditas res suorū memorat, se transfugio uitæ con-
 suluisse. Deinde à duce poscit liberum extra ca-
 stra nocturno tempore egressum, orandi gratia.
 mandatum id uigilibus, portarumq; custodibus.
 Sed ubi per tridū egrediendi ac redeundi con-
 suetudinem sibi, barbaris fidē fecit, Holofernem
 cupido incescit, dediticiæ corpore abuti. Etenim
 forma excellenti, Persam facile permouerat. Ita
 ad ducis tentorium per Baguam eunuchum de-
 ducunt, initioque cōuiuij, barbarus multo se ui-
 no obruit. Tum remotis ministris, priusquam
 uim

uim mulieri inferret, somno captus est. Iudith tempore arrepto, caput hostis defecat, secumq; aufert. Et cum secundum consuetudinē castris egredi crederetur, incolumis ad suos regressa est. Postero die Hebræi, caput Holofernis de superioribus ostentantes, eruptione facta, ad castra hostium pergunt. Tum uerò barbari signum pugne poscentes, tabernaculū ducis frequentes assistunt. Vbi truncū corpus repertum, fœda formidine in fugā uersi, terga hostib. præbuerunt. Iudæi fugientes persecuti, caesis que multis milibus, castris ac præda potiti, Iudith summis laudibus celebrata, centum & quinque annos uixisse traditur. Hæc, Ocho rege, ut opinamur, gesta sunt, anno imperij eius duodecimo. A tempore Hierosolymæ restituta, usque in id bellum, fuerunt anni duo & uiginti. Caterum Ochus uiginti & tres annos regnauit. Fuit autem ultra omnes cruentus, & plusquam barbaro animo. Hunc Bagua spado ægotatē uenenis sustulit. Post eum Arxes, filius eius, triēnio imperium tenuit. Darius annos quatuor. Aduersum hunc Alexāder Macedo acie conflixit. Eo uicto, Persis imperium ademptū: quod ab initio Cyri steterat annos ducentos & quinquaginta. Alexander uictor ferē omnium gentium, adiisse Hiero-

Iolymae templum dicitur, ac dona intulisse: edixit que per omne imperium, quod sui iuris effecerat, ut Iudaeis ibidem degentibus liberum esset in patriam reuerti. Exacto duodecimo imperij anno, septimo posteaquam Darium deuicerat, apud Babyloniam defunctus est. Regnum amici eius, qui simul cum illo maxima illa bella gesserant, partiti sunt. Inde aliquanto tempore sine usurpatione regali susceptas partes procurauerunt, Arrideo quodam Philippo Alexandri fratre regnante, cui perimbecillo uerbo datum imperium uidebatur: res autem penes eoserat, qui sibi exercitum et prouincias distribuerant. Nec uero hic rerum status diu mansit, omnes que se reges appellari maluerunt. Primus in Syria post Alexandrum Seleucus rex fuit, subiecta eidem Perside ac Babylone. Qua tempestate Iudaei annuum stipendium trecenta argenti talenta regi dabant: nec tamen per ternos magistratus, sed per sacerdotes suos regebantur, patrioque ritu uiuebant. Donec plerique eorum longa rursus pace corrupti, miscere omnia seditionibus, et turbare coeperunt, affectantes summum sacerdotium libidine, auaricia, et dominandi cupidine. Namque primum sub rege Seleuco, Antiochi magni filio,

lio, Oniam sacerdotem, uirum sanctum atque integrum, Simon quidam falsis apud regem criminibus insimulatum, exquirere nequiuerat. Interiecto deinde tempore, Iason frater Onie, Antiochum regem, qui Seleuco fratri successerat, adiit, augmentum stipendij pollicens, si sibi summum sacerdotium traderetur. Et quamquam insolitum, neque ante permissum cuiquam erat perpetuo sacerdotio perfungi: sollicitus tamen regis animus, atque eger auaritia, facile superatus est. Ita depulso Onia, Iasoni sacerdotium est mandatum. Is foedè admodum ciues, patriamque lacerauit. Dein quum per Menelaum quendam, Simonis illius fratrem, promissam regi pecuniam misisset, patefacta semel ambitio: ni uia, hisdem artibus quibus Iason prius, Menelaus quoque sacerdotium obtinuerat. Nec multo post, quum is promissum argenti modum non reddidisset, loco pellitur. Lysimachus substituitur. Inde inter Iasonem & Menelaum foeda suere certamina, donec Iason profugus patria excessit. His initijs corruptis moribus, eò usque processum, ut plerique popularium ab Antiocho poscerent, permitti sibi more gentiliū uiuere. Quòd quum rex petentibus annuisset, certatim pessimus quisque delubra ex-
trudere,

truere, idolis supplicare, legem profanare oc-
coeperat. Interea Antiochus rediēs ab Alexādrīa
(nāq; tum bellum regi Aegyptio intulerat, quod
iussu senatus & populi Romani deposuit, Paulo
& Crasso cōsulib.) Hierosolymā adiit, cū discor-
dantem superstitionibus susceptis populum re-
perisset, legem Dei destruens: & his fauens, qui
impia sequebantur, omnia templi ornamenta
detraxit, ac multa cāde uastauit. Id gestum ab
excessu Alexandri anno centesimo uno & quin-
quagesimo, Paulo (ut diximus) Crassoq; con-
sulibus, post quinquennium ferē quā Antio-
chus regnare cōperat. Sed ut temporum ordo
consertus sit, ac liqueat euidentius, quis hic fuerit
Antiochus, regum qui post Alexandrum in Sy-
ria fuerunt, & nomina & tēpora enumerabi-
mus. Defuncto, ut suprà retulimus, rege Alexā-
dro, ab amicis eius regnum omne diuisum. ac re-
gio nomine aliquandiu administratū est. Seleu-
cus post nouē annos in Syria rex est appellatus,
regnavit quē annos duos & triginta. Post eum
Antiochus filius eius, annos unum de uiginti.
Inde Antiochus, Antiochi filius, qui Ethēus co-
gnominatus est, annos quindecim. post hunc Se-
leucus filius, cognomine Callinicus, annos unum
& uiginti. Item Seleucus filius Callinici, annos

tres. Hoc defuncto, Antiochus frater Callinici Asiam & Syriam tenuit, annos septem & triginta. Hic est Antiochus, aduersus quem Scipio Africanus frater bellauit: quo bello uictus, & imperij parte multatus est. Hic duos filios habuit, Seleucum & Antiochum, quem obsidem Romanis dederat. Ita Antiocho magno mortuo, Seleucus eius filius natu minor regnum adeptus est: sub quo Omnia sacerdotum à Simone insinulatum diximus. Tum Antiochus à Romanis dimissus, datumque in locum eius obses Demetrius Seleuci regis, qui eo tempore regnabat, filius. Seleuco mortuo, anno imperij duodecimo regnum frater Antiochus, qui Romae obses fuerat, occupauit. Is post quinquennium, quam regnare coeperat, ut supra docuimus, Hierosolymam depulatus est. Etenim graue Romanis stipendium persoluitans, ipse immensis sumptibus penè necessario congebatur pecunias rapto querere, neque ullam praedandi occasionem omittere. Post biennium deinde, pari rursum clade affectis Iudeis, ne forte frequentibus malis compulsi bellum sumerent, praesidium arci imposuit. Inde sacram legem euertere aggressus, mittit edictum, ut omnes relictis maiorum suorum traditionibus, gentilium ritu uiuerent. Nec desuere, qui profano imperio uolentes parerent. Tum uero secundum spectaculum, per uniuersam

sam urbem palam in plateis dijs litabatur: sacra
 etiam legis & prophetarum uolumina igni cre-
 mata. Ea tempestate Matathias, Iohannis filius
 sacerdos erat. hic quum a regijs cogeretur edi-
 cto parere, egregia constantia profana contem-
 nens, Hebraeum publice profanatem in ore om-
 nium iugulauit. Tum demum reperto duce facta
 secessio est. Mathathias oppido egressus, multis
 ad eum confluentib. speciem iusti exercitus effe-
 cerat: quois omnibus destinatum erat, aduersus
 profanum imperium se armis tueri, & in bello
 potius occumbere, quam impias ceremonias ex-
 ercere. Interea Antiochus per Graecas quoq; ur-
 bes, quae in illius imperio erant, repertos Iudaeos
sacrificare cogebat, mauditisq; cruciatibus re-
 luctantes afficiebat. Qua tempestate illustris illa
 passio septem fratrum, matrisq; fuit: qui omnes, cum
 legem Dei & instituta maiorum uiolare supplicijs
 cogeretur, mori maluerunt. Ad extremum poenas
 mortesq; eorum comitata mater est. Interea Mat-
thathias moritur: uicarium exercitui, quem paraue-
 rat ducem, Iudam filium substituit. Huius ductu, aduer-
 sus regios, frequentib. praelijs prosperè pugnatum.
 Nam primum Apollonium ducem hostium, qui magnis
 copijs in conflictum descenderat, cum omni exer-
 citu deleuit. Quod cum Seron quidam, qui tunc Sy-
 riae praerat, cõperisset, multiplicatis legionibus
 Iudam

7. martires
 Hebraeorum.

Iudæ aggressus, ferox, quia numero præstabat,
 ubi in certamē descēsum, fusus ac fugatus, oclim
 gentis fermē amissis, in Syriam regressus est. Id
 ubi cōpertū est Antiocho, ira & dolore succen-
 sus (quippe angebatur duces suos cū magnis ex-
 ercitiis deuictos) auxilium per omne regnum
 cōtrahit, donatiū militib. exhaustis penitus the-
 sauris largitur. Etenim tū præcipue grauitus pe-
 cunia inopia affectus erat. Nam deficientib. lu-
 daïs ab eo, qui ei ultra trecēta argēti talenta an-
 nua pensitauerant, præterea Græcis urbib. mul-
 tiq; regionibus persecutionis malo turbatis, ne-
 gentilib. quidē pepercerat: quos deserere inuete-
 ratas superstitiones, & ad unum ritū deducere
 tētauerat: illis quidē, ubi nihil sancti erat, facillē
 relinquētibus: sed tamen omnibus metu ac clade
 affectis, uestigalia cessauerant. Quibus rebus æ-
 stuans (etenim ipse olīm omnib. regibus opulen-
 tior, suomet scelere inopiam persenserat) copias
 cum Lysia partitur, eiq; Syriam, & bellum ad-
 uersus Iudæos committit, ipse in Persas ad co-
 genda uestigalia profectus. Igitur Lysias duces
 belli delegit, Ptolemæū, Gorgiam, Doronē, &
 Nicanorē: his XL millia peditum, septē equitū
 data. Ac primo impetu magnum Iudæis terrorē
 intulerūt, Tum Iudæ cūctis desperatib. suos ad-
 hortatus.

hortatus, forti animo descēderēt in praeliū: Deo fretis, nihil inuictum fore. Sæpe antea à paucioribus aduersum plures bene pugnatum. Ieiunio indicto, celebratōque sacrificio, in aciem descensum, fuisse hostium copiae: Iudas castris positus, multumque ibi auri & Tyriarum opum repertum. Namque ex Syria negotiatores nihil de uictoria dubitantes, regium exercitū sequuti, spe captiuos mercandi, præda fuere. Hæc ubi Lysia ex nuncijs comperta, maiore cura copias parat: annoq; post immani exercitu Iudæos aggredditur, uictus denuò Antiochiā se recepit. Iudas pulsus hostibus Hierosolymā regressus, purgare templum, & restituere, animum intēdit: quod euersum ab Antiocho, profanatumque à gentibus, scēdam sui speciem præbebat. Sed Syris arcem tenentibus, quæ cōiuncta templo, & loci natura superior, atq; inexpugnabilis erat, adiri subiecta nō poterāt, crebris eruptionib. prohibentibus. Aduersum hos Iudas ualidissimam suorū aciem obiecit. Ita opus sacrae ædis curatum, templumq; muro circumdatū, constitutiq; qui perpetuum præsidium armati agitent. At Lysias multiplicato exercitu in Iudæā regressus, rursus uincitur, magna clade exercitus & auxiliorum, quæ ei à ciuitatibus missa in bellum conspiraue-

conspirauerant. Interea Antiochus, quem in Persidem profectū supra memorauimus, oppidum Elimum, regionis illius opulentissimum, fanumq; ibi situm multo auro refertum, diripere conatus, confluente undiq; ad defensionem loci multitudine, fugatus: insuper nuncium accepit, res uel à Lysia, uel à Lysimacho improspere gestas. Ita ex mœrore animi, corporis morbo incubuit. Sed cū internis dolorib; angeretur, reminiscens malorū, quibus populum Dei uexauerat, meritō sibi illa accidisse confitebatur. Deinde post paucos dies moritur, cum regnasset annos undecim. Antiocho filio regnū reliquit, cui Eupator nomen fuit. Ea tempestate Iudas Syros in arce positos obsidebat. Qui cum fame atq; inopia afficerentur, missis ad regem nuncijs, presidium implorant. Ita Eupator cum centum millibus, & equitum uiginti millibus, suis subsidio uenit: præcuntibus aciem cum ingēti terrore elephantis. Tum Iudas laxata obsidione, regi obuiam tendit, primoq; prælio Syros fundit. Rex petit pacem: quia infido ingenio malē usus, perfidiam consecuta ultio. Nam Demetrius Seleuci filius, quem Romanis obsidem datum supra memorauimus, ut audiuit Antiochum decessisse, petiuit, ut se in regnum remitterent. Quod cum ei negatum fuisset, clam Roma profugit: in Syriam uenit, regnumq; occupat.

cupauit: Antiocho filio, qui annum unum & menses sex regnauerat, interfecto. Hoc regnante, primum Iudaei à populo Romano amicitiam foedusq; petiere: benigneq; excepta legatio. decreto Senatus, socij atq; amici appellati. Interim Demetrius aduersus Iudam per duces suos bellum gerebat. Ac primum per Bacchidem quendam & Alchimum Iudaeum ductus exercitus: post Nicanor bello praepositus, in praelio occubuit. Tum Bacchides & Alchimus resumptis uiribus, auctisq; copijs, aduersum Iudam confligunt. in ea pugna uictores Syri, cruentè admodum uictoria sunt usi. Hebraei in locum Iudae Ionathan, fratrem eius, deligunt. Interea Alchimus cum foede Hierosolymam uastasset, moritur. Bacchides socio destitutus, ad regem redit. Dein post biennium rursus Bacchides bellum Iudaeis intulit, uictus pacem petit. Quae propositis conditionibus data, si perfigas captiuosq; & omnia bello rapta redderet.

Dum haec intra Iudaeam geruntur, adolescens quidam Rhodi educatus, nomine Alexander, Antiochi se esse filium dictitans, (quod falsum erat) adiutus opibus Ptolemæi regis Alexandrini, in Syriam cum exercitu uenit: Demetrium bello superatum occidit, cum regnasset annos XII. Hic Alexander, priusquam aduersus Demetrium confligeret, foedus cum Ionatha fecerat, eumq; ueste

pur-

purpurea et insignib. regijs donauerat. ob quod
cum Ionatha auxilijs iuuerat: uictoq; Demetrio,
primus omnium congratulatum occurrerat. Ne-
que postea Alexander datam fidem uiolauit. Ita
quinquennio, quo reru potitus est, res Iudeorum
tranquilla fuerunt. Igitur Demetrii filius, qui post
mortem patris Cretam confugerat, hortante La-
sthene Cretensium duce, regnum patrium bello
repetens, impar uiribus, Ptolemæum Philome-
torem regem Aegypti, Alexandri socerum, iam
tū genero infestū, ut sibi sit auxilio implorat. Ille
uero nō tā supplicis precibus, quā spe Syriae oc-
cupandæ illectus, copias cum eo iungit: ac filiam
Alexandro nuptam, dat Demetrio. Aduersus hos
Alexander acie confligit. eo prælio uincitur Pto-
lemæus, cadit Alexāder. Vincitur Ptolemæus, et
paulo post interficitur, cū regnasset annos V. uel,
ut in plerisq; authoribus reperi, nouem. Deme-
trius regnum indeptus, Ionathan benignè habuit,
foedus cū eo fecit, Iudæos legib. suis reddidit. Inte-
rea Tryphon, qui partiū Alexandri fuerat, præfe-
ctus Syriae regno, eum bello prohibiturus, contra
Ionathan in prælium descendit, terribilis XL mil-
lium exercitu. Tryphon, ubi se imparem cernit,
pacem simulat: receptumq; in amicitiam, inuita-
tumq; Ptolemaidam, interfecit. Post Ionathan,
summa rerum ad Simonē fratrem defertur. Is fu-

nus fratris magnifice curauit: septemq; illas py-
 ramidas nobilissimi operis extruxit, in quibus &
 fratrum & patris ossa condidit. Tū Demetrius,
 refecto cum Iudæis foedere, contemplatione cla-
 dis à Tryphone illatae (nā post Ionathæ necem
 urbes eorum atq; agros bello uastauerat) annua
 eius uestigalia in perpetuū remittit. Etenim usq;
 ad id tempus, regibus Syriae, nisi cum armis resi-
 sterent, stipendium pensitauerant. Id gestum De-
 metrii regis anno secūdo, quod ideo signauimus,
 quia usq; in hunc annū per tempora Asianorum
 regum cucurrimus, ut ratio temporū digesta lu-
 ceret. Nunc autem per tempora eorum qui Iu-
 dæis uel pontifices uel reges fuerunt, usq; ad Chri-
 sti natiuitatem rerum ordinem digeremus. Igi-
 tur post Ionathan, Simon frater eius, ut supra di-
 ctum est, Hebræis præfuit iure pōtificis. id enim
 ei tum à suis, tum & à populo Romano honoris
 delatum. Hic cum secundo Demetrii regis an-
 no ciuibus præesse coepisset, post octo annos in-
 fidijs Ptolemæi circumuentus occubuit. Huic
 Iohannes filius successit, qui cum aduersum Hyrcanos,
 gentem ualidissimam, egregie pugnaasset,
 Hyrcani cognomen accepit. Mortuus est anno
 VI & XX. * rerum potitus est. Post hunc Ari-
 stobulus pontifex substitutus, primus omnium
 post captiuitatem regium nomen assumpsit, ca-
 pitiq;

.i. 400. ann
 h'uitate.

Liber secundus.

117

pitiq; diadema imposuit. Exacto anno, diem fun-
ctus est. Alexander deinde, filius eius, rex pari-
ter & pontifex fuit: regnavit annos VII & ui-
ginti. in cuius actibus nihil, præter crudelitatem,
memoria dignum reperi. Hic, cum Aristobolum
& Hyrcanum paruos filios reliquisset, Solina
sive Alexandria uxor eius regnū per nouem an-
nos tenuit. Post huius obitum, fœda inter fratres
de regno certamina. Ac primum Hyrcanus im-
perium obtinebat: mox ab Aristobulo fratre pul-
sus, confugit ad Pompeium: qui tum Mithrida-
tico bello confecto, pacatāq; Armenia & Ponto,
uictor omnium gentium, quas adierat, ultro-
sum pergere, & uicina quæq; Romano imperio
adiungere cupiens, causas belli & materiam uin-
cendi quærebat. Igitur Hyrcanum libens exce-
pit, ductuq; eius Iudæos aggreditur: urbe capta,
atq; arce, templo pepercit: Aristobolum uictum
Romam mittit, Hyrcano ius pontificatus resti-
tuit: impositoq; Iudæis stipendio, procuratorem
eis Antipatrū quendam Ascalonitem præposuit.
Hyrcanus quatuor & triginta annos rerum po-
titus, dum aduersum Parthos bella gemit, capi-
tur. Tum Herodes alienigena, Antipatri Asco-
lonite filius, regnum Iudææ à Senatu & populo
Romano petijt, accepitq;. Hunc primum Iudæi
externum regem coeperunt habere. Etenim iam

a duentante Christo, necesse erat, secundum uaticinia prophetarum, suis eos ducibus priuari, ne quid ultra Christum expectarent.

Sub hoc Herode, anno imperij eius tertio & XXX, Christus natus est, Sabino & Rufino cōsulibus, VIII. Kalend. Ianuarias. Verū hae, quae Euangelij ac deinceps Apostolorum actibus continentur, attingere non ausus, ne quid forma praecisi operis, rerū dignitatibus diminueret, reliqua exequar. Herodes post natiuitatē Domini regnauit annos IIII. Nā omne imperij eius tēpus, VII & XXX anni fuerūt. Post quē Archelaus tetrarcha annis IX. Herodes an. XX & IIII.

Hoc regnante, anno regni octauo & decimo, DOMINVS crucifixus est, Fusio Gemino & Rebello Gemino consulib. A quo tempore usq; in Stilicone cōsulem, sunt anni CCCLXXII. Apostolorum actus Lucas edidit, usq; in tempus quo Paulus Romā deductus est, Nerone imperante: qui non dicā regū, sed omnium hominū, & uel immanium bestiarū sordidissimus, dignus extitit, qui persecutionem in Christianos primus inciperet: nescio an & postremus explerit. siquidē opionione multorū receptū sit, ipsum Antichristū uenturū. huius uitia, ut plenius exponerē, res admonebat, nisi nō esset huius operis tam uasta ingredi: id tantum annotasse cōtentus sum, hunc per omnia

scdis-

a passionē
Xpī.

sceleratissima & crudelissima cō processisse, ut matrem interficeret: post etiā Pythagoræ cuidā, in modum solenniū coniugiorū nuberet, inditumq; Imperatori flammeū, dos & genialis thorus, et sacces nuptiales: cūcta deniq; quæ uel in foeminis nō sine uerecūdia conspiciūtur, spectata. Reliqua uero eius, incertū pigeat an pudeat magis differere.

Hic primus Christianū nomē tollere aggressus est: quippe semper inimica uirtutib. uitia sunt, et optimi quiq; ab improbis quasi exprobrātes aspiciuntur. Nāq; eo tempore diuina apud urbē religio inuoluerat, Petro ibi episcopatū gerente: & Paulo, postea q̄ ab iniusto præsulis iudicio Cæsare appellauerat, Romā deducto. ad quem tum audiendum plures conueniebāt: qui ueritate intellecta, uirtutibusq; Apostolorū, quas tum crebrō ediderant, permoti, ad cultū Dei sese conferebāt. Etenim tū illustris illa aduersus Simonē, Petri ac Pauli congressio fuit. Qui cū magicis artibus, ut se Deum probaret, duob. suffultus demonijs euolasset, orationibus Apostolorū fugatis demonibus, aelapsus in terrā, populo inspectāte disruptus est. Interea abūdante iā Christianorū multitudine, accedit ut Roma incēdio cōflagraret, Nerone apud Antium cōstituto. Sed opinio omnium inuidiam incendij in Principē retorquebat, credebat. r̄q; Imperator gloriā innouādæ urbis quæfisse. Neq; ulla re Ne-

ro efficiebat, quin ab eo iussu incendiū putaretur. Igitur uertit inuidiā in Christianos, atq; in innoxios crudelissimae quæstiones: quin & nouæ mortes excogitata, ut ferarū tergis cōtecti, laniati canum interirent. Multi crucib. affixi, aut flamma usti. Pleriq; in id reseruati, ut cum defecisset dies, in usum nocturni luminis ureretur. Hoc initio in Christianos se uiri cœptum. Post etiam datis legibus religio uetabatur: palāq; edictis propositis, Christianum esse nō licebat. Tum Paulus ac Petrus capitis damnati: quorū uni ceruix gladio defecta, Petrus in crucem sublatus est. Dum hæc Romæ gerūtur, Iudei, praesidis sui Festi Flori iniurias non ferentes, rebellare cœperūt. Aduersus eos Vespasianus pro consulari imperio à Nerone missus, multis grauib;q; praelijs deuictos, coegit intra muros Hierosolymæ confugere. Interim uerò iam etiā sibi pro conscientia scelerum inuisus, humanis rebus eximitur: incertum an ipse sibi mortem consciuerit. Certè corpus illius interemptum. Vnde creditur, etiam si se gladio ipse transfixerit, curato uulnere eius seruatus: secundum illud quod de eo scriptū est, Vt plaga mortis eius curata est, sub seculi fine mittendus, ut mysterium iniquitatis exerceat. Igitur post excessum Neronis, Galba imperium rapuit: mox Ottho, Galba interfecto, occupauit. Tunc Vitellius

in Gallias, fretus exercitibus quibus praeerat, urbem ingressus, Othone interfecto, summam rerum usurpauit: quæ posteaquam ad Vespasianum delata, licet malo exemplo, bono tamen affectu Reip. ab improbis uindicandæ, cum Hierosolymam obsideret, sumit imperium: & ut mos est, diademate capiti imposito, ab exercitu Imperator consalutatus, Titum filium Cæsarem facit. eidem pars copiarum, & obsidendæ Hierosolymæ negotiū datum. Vespasianus Romanus profectus, summo fauore senatus & populi receptus, cum se Vitellius interfecisset, imperium confirmauit.

Interea Iudæi obsidione clausi, quia nulla neque pacis neque deditiois copia dabatur, ad extremū fame interibant, passimque uia oppleri cadaueribus cœpere, uicti iam officio humandi: quin omnia nefanda insuper ausi, ne humanis quidem corporibus pepercissent, nisi quæ eiusmodi alimentis tabes præripuerat. Agitur defensis defensoribus irrupere Romani. Actum sorte in diem Paschæ omnes ex agris alijsque Iudææ oppidis multitudo conuenerat: nimirum ita Deo placitum, ut eo tempore, quo Dominum cruci affixerat, gens impia interneconi daretur. Pharisei aliquantisper pro templo acerrimè resistunt: donec obstinatis ad mortem animis, ultro se subiectis ignibus intulerunt. Numerus peremptorum ad undecies cente-

na millia refertur: capta uero C millia, ac uenundata. Fertur Titus adhibito consilio prius deliberasse, an templum tanti operis euerteret. Etenim nonnullis uidebatur, eadem sacratam, ultra omnia mortalia illustrem, non debere deleri: quae seruata modestiae Romanae testimonium, diruta perennem crudelitatis notam praerberet. At contra alij, et Titus ipse, euertendum templum in primis censebant, quo plenius Iudeorum et Christianorum religio tolleretur.

Quippe has religiones, licet contrarias sibi, iisdem tamen auctoribus profectas. Christianos ex Iudeis extitisse: radice sublata, stirpem facile perituram. Ita Dei nutu, accensis omnium animis, templum dirutum, abhinc annos trecentos tri-

*tempus q. sen
gebat annus
331. ann. a
capta Hieros.
et diruto tem
plo. 1100.
402.*

ginta et unum. Atq; haec ultima templi euersio, et postrema Iudeorum captiuitas, qua extorres patria, per orbem terrarum dispersi cernuntur: quotidie mundo testimonio sunt, non ob aliud eos, quam ob illatas Christo impias manus, fuisse punitos. nam saepe alias cum propter peccata captiuitatibus traderentur, nunquam tamen ultra septuaginta annos seruitutis poenam pependerunt. Anterecto deinde tempore, Domitianus, Vespasiani filius, persecutus est Christianos. Quo tempore Ioannem apostolum atque Euangelistam, in Pathmum insulam relegauit: ubi ille

arcanis

arcanis sibi mysterijs reuelatis, librum sacre Apocalypsis (qui quidē à plerisq; aut stultē aut im-
pie nō recipitur) conscriptū edidit. Non multo
deinde interuallo, tertia persecutio per Traianū
fuit. qui cū tormētis & questionib; nihil in Chri-
stianis morte aut pœna dignū reperisset, se uiri in
eos ultra uetuit. Sub Hadriano deinde Iudæi rebel-
lare uoluerunt, Syriam ac Palestinam diripere
conati missq; exercitu subacti sunt. Quā tempe-
state Adrianus existimans se Christianam fidem
loci iniuria perempturum, & in templo ac loco
Dominicæ passionis demonum simulacra consti-
tuit. Et quia Christiani ex Iudæis potissimum pu-
tabantur (namq; tum Hierosolymæ non nisi ex
circuncisione habebat Ecclesia sacerdotem) mi-
litum cohortē custodias in perpetuū agitare ius-
sit, quæ Iudæos omnes Hierosolymæ aditu arce-
ret. Quod quidem Christianæ fidei proficiebat:
quia tum penē omnes Christū Deū, sub legis ob-
seruatione credebant. Nimirum id Domino ordi-
nante dispositū, ut legis seruitus à libertate fidei
atq; Ecclesiæ tolleretur. Ita tum primum Marcus
ex gentibus, apud Hierosolymā episcopus fuit.
Quarta sub Adriano persecutio numeratur, quā
tamē postea exerceri prohibuit: iniustū esse pro-
nunciāns, ut quisquam sine crimine reus cōstitue-
retur. Post Adrianum Antonino Pio imperante,
pax

pax Ecclesijs fuit. Sub Aurelio deinde Antonini filio, persecutio quinta agitata. Ac tum primum intra Gallias martyria uisa, serius trans alpes Dei religione suscepta. Sexta deinde, Seucro imperante, Christianorum uexatio fuit. Quo tempore Leonidas, Origenis pater, sacrum in martyrio sanguinem fudit. Interiectis deinde annis VIII et XXX, pax Christianis fuit: nisi quod medio tempore, Maximinus nonnullarum Ecclesiarum clericos uexauit. Mox Decio imperante, iam tum septima persecutione seuitum in Christianos. Inde Valerianus octauus sanctorum hostis fuit. Post eum, interiectis annis ferè quinquaginta, Diocletiano et Maximiano imperantibus, acerbissima persecutio exorta, quae per X continuos annos plebem Dei depopulata est. qua tempestate omnis ferè sacro martyrum cruore orbis infectus est: quippe certatim gloriosa in certamina ruebatur, multo quàm auidius tum martyria gloriosis mortibus querebantur, quàm nunc episcopatus prauis ambitionibus appetuntur. Nullis unquam magis bellis mundus exhaustus est: neque maiore unquam triumpho uicimus, quàm cum decem annorum stragibus uinci non potuimus. Extant etiam mandata literis praeclarae eius temporis martyrum passiones: quas connectendas non putauimus, ne modum operis excederem. Sed finis per-

persecutionis illius fuit, abhinc annos IX & LXXX, à quo tempore Christiani imperatores esse cœperunt. Namq; tum Cōstantinus rerum potiebatur, qui primus omnium Romanorū principum Christianus fuit. Sanè tum Licinius, quia aduersum Cōstantinū de imperio certauit, milites suos litare præceperat: abnuentes, militia reijciebat. Sed id inter persecutiones non computatur: ad cōres leuioris negotij fuit, quā ut ad Ecclesiarum uulnera perueniret. Exinde tranquillis rebus pace perfuimur: neq; ulterius persecutionem fore credimus, nisi eam quam sub fine iam seculi Antichristus exercebit. Etenim sacris uocibus, X plagis mundum afficiendum, pronunciatum est: ita cum iam IX fuerint, quæ superest, ultima erit. Hoc temporum tractu mirū est quātum inualuerit religio Christiana. Tum siquidem Hierosolyma horrens ruinis, frequentissimis ac magnificentissimis Ecclesijs est adornata. Namq; Helena, mater principis Constantini, quæ Augusta cum filio conregnabat, cum Hierosolymam agnoscere cōcupisceret, reperta ibi idola ac templa protriuit: mox usa regni uiribus, basilicam in loco Dominicæ passionis & resurrectionis & ascensionis constituit. Illud mirum, quòd locus ille, in quo postremū institerant diuina uestigia, cum in cœlum Dominus nube sublatus est,

annus q.
sulpitius scri
bebatur 89.
post cephe
imperium
Constantin
et uictoria
circa annu
400. ut
402.

con-

continuari pavimento cum reliqua stratorū parte non potuit. Siquidem quaecumq; applicabantur, insolens humana suscipere terra respiceret, excusis in ora apponentium saepe marmoribus. quinetiam calcati Deo pulueris adeo perēne documentum est, ut uestigia impressa cernantur. Et cum quotidie cōfluentium fides certatim Domino calcata diripiat, damnum tamen arena non sentiat: & eadem adhuc sui speciem, uelut impressis signata uestigijs, terra custodit. Eiusdem reginae beneficio crux Domini tum reperta: quae neque in principio obsistentibus Iudeis potuerat consecrari, & postea diruta ciuitatis oppressa ruderibus, non nisi tam fideliter requirēti meruit ostendi. Igitur Helena primum de loco passionis certior facta, admodum militari manu, atq; omnium provincialium multitudine in studia reginae certantium, effodi terram, & contigua quaeq; ac uastissima ruinarum purgari iubet: mox precium fidei & laboris tres pariter cruces, sic ut olim Domino ac latronibus duobus fixae fuerant, reperiuntur. Hic uerò maior dinoscendi patibuli, in quo Dominus pependerat, difficultas omnium animos mentes quae turbaue- rat, ne errore mortalium forsitan pro cruce Domini latronis patibulum consecrarent. Capiunt deinde consilium, ut aliquem recens mortuum crucibus

crucibus admonerent. Nec mora, quasi Dei nu-
tu funeris extincti solennibus exequijs defere-
batur, concursu que omnium feretro corpus e-
ripitur. Duabus prius frustra crucibus admo-
tis, ubi Christi patibulo attactum est, dictu
mirabile, trepidantibus cunctis, funus excussum,
& inter spectatores suos astitit: Crux reperta, di-
gnoq; ambitu consecrata.

His per Helenam gestis, principe Christiano
libertatem atq; exemplum fidei mundus accepe-
rat: sed longē atrocius periculum cunctis Ecce-
lesijs illa pace generatum. namque tum hæresis Ar-
rii prorupit, totumq; orbem inuecto errore tur-
bauerat. Etenim duobus Arrijs, acerrimis perfi-
diæ huius autoribus, Imperator etiam depraua-
tur: dumq; sibi religionis officium uidetur imple-
re, uim persecutionis exercuit: atq; in exilium
episcopi, seuitum in clericos, animaduersum in
laicos, qui se ab Arrianorum communione secre-
uerant. Quæ autem Arriani prædicabant, erant
huiusmodi: patrem Domini instituendi orbis
caussa genuisse filium: eo pro potestate sui ex ni-
hilo, in substantiam nouam atque alteram, fa-
ctum Dominum nouum, alterumq;: fuisse au-
tem tempus, quo filius non fuisset. Igitur huius
mali causa Synodus apud Nicæam ex toto orbe
contrahitur, CCC siquidem & duo de uiginti
Episcopis

Episcopis congregatis, fides plena conscribitur:
heresis Arriana damnatur, Imperator decretum
Episcopale completitur. Arriani nihil contra sa-
nam fidem retractare ausi, se quoq; tanquam ac-
quiescentes, nec aliud sentientes, Ecclesijs misce-
runt: manebat tamen in pectoribus eorum insitum,
in catholicos viros odium: et aduersus quos de fi-
de disceptare non poterant, eos subornatis accu-
satoribus, fictisq; criminibus appetebant. Itaq;
primum Athanasium Alexandriae episcopum, iu-
risconsultum, qui apud Nicanam synodum Dia-
conus adfuerat, aggrediuntur, absentemq; con-
demnant. Etenim ad crimina, quae falsi testes con-
gesserant, aggregabant, quod Marcellum atque
Photinum, haereticos sacerdotes, Synodi iudicio
condematos, prauo studio receperisset. Sed de Pho-
tino dubium non erat, merito fuisse damnatum:
in Marcello nihil tum damnatione dignum reper-
tum uidebatur, maximeq; ei studium partium in-
nocentium accesserat, quod eosdem illos iudices,
a quibus fuerat condemnatus, haereticos esse ne-
mo dubitabat. Caterum Arriani non hos potius,
quam Athanasium, remouere cupiebant. Itaque
Imperatorem eo usque compellunt, ut Athana-
sius exulatum ad Gallias mitteretur. Mox in Ae-
gypto octuaginta episcopi congregati, Athana-
sium iniuste condemnatum esse pronunciant.

Res

Res ad Constantinum refertur. iubet ex toto orbe apud Sardycam episcopos congregari: atque omne iudicium, quo Athanasius damnatus fuerat, retractari. Inter hæc Constantinus moritur: Synodus congregata iam Constantino Imperatore, Athanasium absoluit: Marcellus quoque episcopatui redditur. Nam de Photino episcopo Sirmienti non est rescissa sententia, quia etiam nostrorum iudicio hæreticus probabatur. Et tamen hoc ipsum Marcellum grauabat, quia Photinus auditor eius fuisse in adolescentia uidebatur. Veruntamen ad Athanasij absolutionem etiam illud accesserat, quod Vrsatius & Valens, principes Arrianorum, cum post Synodum Sardicensem uiderentur à communione secreti, coram positi, à Iulio Romane urbis episcopo ueniam poposcerunt, quod innoxium condemnassent: meritoq; eum sententia concilij Sardicensis absolutum professi sunt. Interiecto deinde tempore Athanasius, cum Marcellum parum sanae fidei esse penitus comperisset, à communione suspendit. habuit que ille hanc uerecundiam, ut tanti uiri iudicio notatus, sponte concederet. Caterum antea innocens, postea deprauatus, uideri poterat iam tum nocens fuisse, cum de eo fuerat iudicatum. Nacti ergo Arriani istiusmodi occasionem, conspirant penitus, Sardicensis

dicensis Synodi decreta subuertere. Etenim eis color quidam suppetere uidebatur, quod tam iniuste fuisset pro Athanasio iudicatum, quam Marcellus fuerat absolutus, qui nunc etiam Athanasij iudicio haereticus esse probaretur. Namque Marcellus Sabellianae haereseos assertor extiterat: Photinus uero nouam haeresim iam ante protulerat, à Sabellio quidem in unione dissentiens, sed initium Christi ex Maria predicabat. Igitur Arriani astuto consilio miscuit innoxium criminosis, damnationemque Photini & Marcelli & Athanasij eadem sententia comprehendunt: illud nimirum apud Imperatorum animos praestruentes, ut non putarentur de Athanasio perperam iudicasse, qui de Marcello atque Photino uera sensissent. Veruntamen ea tempestate Arriani perfidiam suam occultabant, non ausi palam erroris sui dogmata praedicare, catholicos se gerebant, nihil sibi prius agendum rati, quam ut Athanasium Ecclesia submouerent, qui semper eis uelut murus obstitit: quo remoto, reliquos in libidinem suam cessuros sperabant. Sed pars Episcoporum quae Arriū sequebatur, damnationem Athanasij cupitam accepit: pars coacti metu & factione, in studia partium concesserant, pauci, quibus fides chara, & ueritas potior erat, iniustum iudicium non receperunt: inter quos Raulinus,

linus, episcopus Treuerorum, oblata sibi epistola ita subscripsisse traditur, se in Photini atque Marcelli damnationem præbere consensum, de Athanasio non probare. Tum uerò Arriani, ubi doli parum proceſſerāt, ui agere decernunt. Nam quodlibet audere atq; agere facile erat, regis amicitia subnixis, quem sibi prauis adulationibus deuixerant. Quinctiam ex consensione multorū inexpugnabiles erant. nam omnes ferè duarum Pannoniarum Episcopi, multiq; Orientalium, ac tota Asia in perfidia eorum coniurauerant. Sed principes mali istius habebantur, à Singiduno Vrsatius, Valens à Murſia, ab Heraclia Theodorus, Stephanus Antiochenus, Acatius à Cæsarea, Menophanes Epheso, Georgius Laodicea, Narcissus à Neapoli. Hi ita Palatiū occupauerant, ut nihil sine eorū nutu ageret Imperator: obnoxius quidē omnibus, sed præcipuè Valēti deditus. Nā eo tēpore quo apud Morsam cōtra Magnentiū armis certatū, Cōstantinus descendere in conspectum pugne nō ausus, in basilica martyrum extra oppidū sita, Valēte tū eius loci episcopo in solatiū assumpto, diuersatus est. Cæterum Valēs callidē per suos disposuerat, ut quis prælii fuisset euētus, primus cognosceret: uel gratiā regis captans, si prior bonū nunciū detulisset: uel uitæ cōsulens, ante capturus fugiendi spaciū, si quid cōtra accideret.

cidisset. Itaq; paucis, qui circa regem erant, metatrepidus, Imperatore anxio, primus nunciat hostes fugere. Cum ille indicem ipsum intromitti posceret, Valens ut reuerentiam sui adderet, angelum sibi fuisse nuncium respondit. Facilis ad credendum Imperator, palam postea dicere est solitus, se Valentis meritis, non uirtute exercitus uicisse. Ab hoc initio illecti principis, extulere animos Arriani, potestate regis usuri, ubi autoritate sua parum ualuisent. Igitur cum sententiam eorum, quam de Athanasio dederant, nostri non reciprent, edictum ab imperatore proponitur, ut qui in damnationem Athanasij non subscriberent, in exilium pellerentur. Ceterum à nostris tum apud Arelatem ac Buteras oppida Galliarum, episcoporum concilia fuere. Petebatur, ut priusquam in Athanasium subscribere cogentur, de fide potius disceptarent: nec tum demum de re cognoscendum, cum de persona iudicium constitisset. Sed Valens, socijque eius, prius Athanasij damnationem extorquere cupiebant, de fide certare non ausi. Ab hoc partium conflictu agitur in exilium Paulinus. Interea Mediolanum conuenitur, ubi tum aderat Imperator. eadem illa contentio nihil inuicem relaxabat. Tum Eusebius Vercellensium, & Lucifer, à Caranalis Sardiniae episcopis relegati. Ceterum Dionysius Mediolanensium

lanensium sacerdos, in Athanasij damnationem se consentire subscripsit, dummodo de fide inter episcopos quaereretur. Sed Valens & Ursatius, ceteri que, metu plebis, quæ catholicam fidem egregio studio conseruabat, non ausi pericula profiteri, intra Palatium congregantur. Illinc epistolam sub Imperatoris nomine emittunt, omni prauitate refertam: eo nimirum consilio, ut si æquis auribus populus recepisset, publica authoritate cupita proferrent. Sin aliter fuisset excepta, omnis inuidia esset in rege, & ipsa uenialis: quia etiam tum catechumenus, sacramentum fidei meritò uideretur potuisse nescire. Igitur lectam in Ecclesia epistolam, populus auersatur. Dionysius, quia non esset assensus, urbe pellitur: statim que eius in locum episcopus subrogatur. Liberius quoque urbis Romæ, & Hilarius Pictauorum episcopus, dantur exilio. Rhodanum quoque, & Dosanum antistitem (qui natura lenior, non tam suis uiribus, quàm Hilarij societate non cessat) Arrianis eadem conditio implicuit: cum tamen homines parati essent Athanasium à communionem suspèdere, modò ut de fide inter Episcopos quaeretur. Sed Arrianis optimum uisum, præstantissimos uiros à certamine submouere. Ita pulsi in exilium, quos supra memorauimus, abhinc

annos quinq; & quadraginta, Arbitione & Lolliano cōsulibus. Sed Liberius paulo post urbi rediditur, ob seditiones Romanas. Ceterum exules satis constat totius orbis studijs celebratos, pecuniasq; eis in sumptum affatim congestas, legationibus quoq; eos plebis catholicae ex omnibus fere provincijs frequentatos. Interea Arriani nō occultē, ut antea, sed palam ac publicē haeresis piacula praedicabant: quinetiam Synodum Nicanam pro se interpretantes, quam unius literae adiectione corruperant, caliginem quandam iniecerant ueritati. Nam ubi $\epsilon\mu\omicron\upsilon\sigma\iota\omicron\upsilon\epsilon\rho$ erat scriptum, quod unius est substantiae: illi $\delta\mu\omicron\upsilon\sigma\iota\omicron\upsilon\epsilon\rho$, quod est similis substantiae, scriptum esse dicebant: concedentes similitudinem, dum adimerent unitatem: quia multum ab unitate similitudo distaret. ut, uerbi gratia, pictura humani corporis esset homini similis, nec tamen haberet hominis ueritatem. Sed quidam ex his ultra processerant, Anomæousiam, id est, dissimilem substantiam confirmantes. Eoq; his certaminibus processum, ut istiusmodi piaculis orbis terrarum implicaretur. nam Italiam, Illyricum, atque Orientem Valens & Ursatius, ceteri que quorum nomina edidimus, infecerant. Gallias nostras Saturninus Arelatensium episcopus, homo impotens & factiosus, premebat. Osium quoque

Ab Hispania in eandem perfidiam concessisse, opinio fuit: quod eo mirum atque incredibile uidetur, quia omni ferè ætatis suæ tempore constantissimus nostrarum partium, & Nicena Synodus auctore illo confecta habebatur: nisi fatiſcente æuo (etenim maior centenarius fuit, ut sanctus Hilarius in epistolis refert) delirauerit, quibus rebus perturbato orbe terrarum, & morbo quodam Ecclesijs languentibus, segnior quidem, sed non minus grauis cura Principem exercebat: quod licet Arriani, quibus fauebat, superiores uiderentur, necdum tamen de fide inter Episcopos conueniret. Igitur apud Ariminum, urbem Italiae, Synodum congregari iubet: idq; Tauro præfecto imperat, ut collectos in unum non antè dimitteret, quàm in unam fidem consentirent: promisso eidem Consulatu, si rem effectui tradidisset. Ita missis per Illyricum, Italianam, Aphricam, Hispanias, Gallias que magistris officialibus, acciti aut * macti quadringenti & aliquanto amplius Occidentales Episcopi, Ariminum conuenere: quibus omnibus annonas & cellaria dare Imperator præceperat. sed id nostris, id est Aquitanis, Gallis, ac Britannis indecens uisum, repudiatis fiscalibus, proprijs sumptibus uiuere maluerunt. Tres tantum ex Britania, inopia proprij, publico usi sunt, cum oblatam

à cæteris collationem respuissent: sanctius putantes fiscum grauare, quàm singulos. Hoc ego Gaudium episcopum nostrum, quasi obrectantem referre solitum audiui. sed longè aliter senserim: laudiq; attribuo episcopis, tam pauperes fuisse, ut nihil proprium haberent, neque ab alijs potius quàm fisco sumerent, ubi neminem grauabant, ita in utriusque egregium exemplum. De reliquis nihil memoria dignum traditur. Sed redeo ad ordinem. Posteaquam omneis, ut supra dictum, in unum collecti sunt, fit partium secessio. Ecclesiam nostri obtinent, Arriani tam
* Edentum de industria uacantem, orationis loco capiunt: sed hi non amplius quàm octoginta. Reliqui nostrarum partium erant. Igitur frequentibus concilijs nihil actum, nostris in fide manentibus, illis de perfidia non cedentibus. Ad postremum placuit, decem legatos mitti ad Imperatorem, ut quæ essent partium fides & sententia cognosceret, sciret quæ pacem cum hæreticis esse non posse. Idem Arriani faciunt, mittuntq; numero pari legatos, qui aduersum nostros coram Imperatore confligerent. sed ex parte nostrorum leguntur homines adolescentes, parum docti, & parum cauti. ab Arrianis autem misi, senes, callidi, & ingenio ualentes, ueterno perfidia imbuti, qui apud regem facile superiores extite-

extiterunt. Sed nostris mandatum, ne quo modo cum Arrianis communionem inirēt, omniaq; integra Synodo reseruarēt. Interim in oriēte exemplo occidentalium, Imperator iubet cunctos ferē Episcopos apud Seleuciam Isauriæ oppidum congregari. Qua tempestate Hilarius, quartum iam exilij annum in Phrygia agens, inter reliquos episcopos, per uicariū ac præsidem data cuctionis copia, adesse compellitur: cum tamen nihil de eo specialiter mandasset Imperator, iudices tantum generalem iusionem sequuti, qua omnes episcopos ad concilium cogere iubebantur, hunc quoq; inter reliquos uolentes miscere, ut ego conijcio: Dei nutu ita gestum, ut uir diuinarum rerum instructissimus, cum de fide disceptandum erat, interesset. Is ubi Seleuciam uenit, magno cum fauore exceptus, omnium in se animos et studia conuerterat. ac primum quæsitum ab eo, quæ esset Gallorū fides: quia tum Arrianis praua de nobis uulgantibus, suspecti ab Oriētalibus habebamur, trionymam solitarij Dei unionem secundum Sabellium credidisse, sed exposita fide sua, iuxta ea quæ Nicææ erant a patribus conscripta Occidentalibus perhibuit testimonium. Ita absolutis omnium animis, intra conscientiam communionis, nec non etiam in societatem receptus, concilioq; ascitus est. Agi deinde cœptum: repertiq; prauæ

heresis auctores, atq; ab Ecclesia corpore auulsi. In eo numero fuisse, Georgius ab Alexandria, Acatius, Eudoxius, Vranus, Leontius, Theodorus, Euagrius, Theodulus. Sed confecta Synodus decreta ad Imperatorem legatio, quæ gesta insinuaret. damnati quoq; ad regem profecti, satis freti sociorum viribus, & Principis societate. Interea legatos Ariminensis concilij ex parte nostrorum compellit Imperator, uniri hæreticorum communioni: eisdemq; conscriptam ab improbis fidem tradit, uerbis fallentibus inuolutam, quæ Catholicam disciplinam, perfidia latente, loqueretur. Namq; Vsiæ uerbum tanquam ambiguum, & temerè à patribus usurpatum, neq; ex auctoritate scripturarum profectum, sub specie falsæ rationis abolebat, ne unius cum patre substantiæ filius crederetur. Eadem fides similem patri filium fatebatur. sed interius aderat fraus parata, ut esset similis, non esset equalis. Ita dimissis legatis, Præfecto mandatum, ut Synodum non antè laxaret, quàm conscriptæ fidei consentire se omnes subscriptionibus profiterentur. Ac, si qui pertinacius obsisterent, dummodo is numerus intra quindecim esset, in exilium pellerentur. Sed regressis legatis, licet uim regiam deprecantibus, negata communicatio. Enimvero comperitisq; uæ decreta erant, maior rerum & consiliorum

rum perturbatio: dein paulatim plerique nostrorum, partim imbecillitate ingenij, partim tedio peregrinationis euicti, dedere se aduersarijs, iam post reditum legatorum superioribus, & Ecclesiam nostris inde detrufis obtinentibus. facta que semel inclinatione animorum, ceteruatim in partem alteram concessum: donec ad uiginti usque nostrorum numerus imminutus est. Sed hi quanto pauciores, tanto ualidiores erant. constantissimus que inter eos habebatur, noster Fegadius, & Seruatio Tungrorum episcopus. hos, quia minis & terriculis non cessabant, Taurus precibus aggreditur, ac lachrymans obtestatur, mitiora uti consulerent. Claufos intra unam urbem episcopos iam septimum mensem agere: iniuria hyemis & inopia confectis, nullam spem reuersionis dari: quis tandem esset finis? sequerentur plurium exemplum, auctoritatem saltem ex numero sumerent. Etenim uero Fegadius paratum se exilio, atque ad omne supplicium, in quod deposceretur, profiteri: se ab Arrianis conceptam fidem non recepturum. Ita in hoc certamine aliquot dies tracti, ubi parum ad pacem proficiebant, paulatim & ipse infractor, ad extremum proposita conditione euincitur. Namque Valens & Vrsatius affirmantes, presentem fidem Catholica ratione

conceptam, ab Orientalibus Imperatore auctore prolatam, cum piaculo repudiari, ut quis discordiarum finis foret, si quæ orientalibus placuisset, occidentalibus displiceret? Postremò si quid minus plenè præsentī fide editum uideretur, ipsi adderent, quæ addenda putarent: præbituros se, in his quæ essent adiecta, consensum. Favorabilis professio pronis omnium animis excepta, nec ultra nostri repugnare ausi, iā quoquo modo finem rebus imponere cupientes. Dein conceptæ à Fægadio & Seruatione professiones, edi cœpere: in quīs primū damnatur Arrius, totaq; eius perfidia: ceterū nō etiam patri equalis, & sine initio, sine tēpore Dei filius pronuntiatur. Tum Valens tanquam nostros adiuuans, subiecit sententiam, cui inerat occultus dolus: filiū Dei non esse creaturam sicut ceteras creaturas. sefellitq; audientes fraus professionis. Etenim his uerbis, quibus similis esse ceteris creaturis filius negabatur, creatura tamen, potior tantum ceteris, pronuntiabatur. Ita neutra pars uicisse se penitus, aut uictam putare poterat: quia fides ipsa pro Arrianis, professiones uerò postea adiectæ pro nostris erant: præter illam quam Valens subiunxerat, quæ tum non intellecta, serò demum animaduersa est. Hoc uerò modo conciliū dimissum, bono initio, fœdo exitu est consummatū. Igitur Arriani

Arriani rebus nimium prosperè & secundum uota
fluentibus, Constantinopolim ad Imperatorem
concurrunt: ibi repertos Seleuciensis Synodi le-
gatos, ui regia compellunt, exemplo Occidenta-
lium, prauam illam fidem recipere. Plerique ab-
nuentes iniuriosa custodia ac fame uexati, capti-
uam conscientiam dedere. Multi constantius reti-
nentes, adempto Episcopatu in exiliū detrusi, at-
que in eorum locum alij dati. Ita optimis sacerdo-
tibus aut metu territis, aut exilio deductis, perfidie
paucorum cuncti concesserant. Aderat ibi
tū Hilarius, à Seleucia legatos secutus, nullis cer-
tis de se mandatis operiens Imperatoris uolunta-
tem, si forsitan redire ad exilium iuberetur. Is ubi
extremum fidei periculum animaduertit, Occi-
dentalib. deceptis, orientales per scelus uinci: tri-
bus libellis publicè datis audientiā regis poposcit,
ut de fide coram aduersarijs disceptaret. Id uerò
Arriani maximopere abnuere. Postremò quasi
discordiæ seminarium & perturbator Orientis,
redire ad Gallias iubetur, absq; exilij indulgen-
tia. Verum ubi permensus est orbem penè terra-
rum, malo perfidie infectū, dubius animi, & ma-
gna curarum mole æstuans, cum plerisq; uidere-
tur non ineundā cum his communionem, qui Ari-
minensem Synodum recepissent, optimum factu
arbitratus, renocare cunctos ad emendationē &
peni

pœnitentiam frequentibus intra Gallias concilijs, atq; omnibus ferè epistolis de errore profitentibus, apud Ariminum gesta condemnant, & in statum pristinum Ecclesiarum fidem reformant. Resistebat sanis consilijs, Saturninus Arelatensium episcopus, uir sanè pessimus, & ingenio malo, prauoq;. Verùm etiam præter hæresis infamiam, multis atq; infandis criminibus conuictus, Ecclesia eiectus est. Ita partium uires amisso duce infractæ. Paternus etiam à Petrocoris æquè uecors, nec detrectans perfidiam profiteri, sacerdotio pulsus, cæteris uenia data. Illud apud omnes constitit, unius Hilarij beneficio Gallias nostras piaculo hæresis liberatas. Ceterum Luciferum Antiochiæ longè diuersa sententia fuit. Nam in tantum eos qui Arimini fuerant condemnauit, ut se etiam ab eorum communione secreuerit, qui eos sub satisfactione uel pœnitentia receperant. Id rectè, an perperam constituerit, dicere non ausim. Paulinus & Rhodanius in Phrygia defuncti. Hilarius sexto anno postquam redierat, in patria obiit.

Sequuntur tempora ætatis nostræ grauiora & periculosa, quibus non uisitato malo polluta Ecclesia, & perturbata omnia. Namque cum primum infamis illa Gnosticorum hæresis intra Hispanias deprehensa, superstitione exitiabilis arcanis

occul-

Liber secundus.

143

occultata secretis. Origo istius mali, oriens ab Aegyptijs. Sed quib. ibi initijs coaluerit, haud facile est differere. Primus eā intra Hispanias Marcus intulit, Aegypto profectus, Memphis ortus. huius auditores fuere, Agape quaedā nō ignobilis mulier, & rhetor Helpidius. Ab his Priscillianus est institutus, familia nobilis, praediues opibus, acer, iniquus, facundus, multa lectione eruditus, differēdi ac disputandi proptissimus. Felix profecto, si non prauo studio corrupisset optimum ingenium, prorsus multa in eo animi & corporis bona cerneret. uigilare multum, famem ac sitim ferre poterat, habendi minimē cupidus, utendi parcissimus. Sed idem uanissimus, & plus iusto inflatior profanarū rerū scientia: quin & magicas artes ab adolescentia eum exercuisse creditū est. Is ubi doctrinā exitiabilem aggressus est, multos nobiliū, pluresq; populares autoritate persuadendi, & arte blandiendi allicuit in societate. Ad hoc mulieres nouarum rerum cupidae, fluxa fide, & ad omnia curioso ingenio, cateruatim ad eū confluebant. Quippe humilitatis speciem ore & habitu praetendens, honorem sui & reuerentiā cum eis iniecerat. Iamq; paulatim perfidia istius tabes, pleraq; Hispaniae peruascerat: quin & nonnulli episcoporum deprauati, inter quos Instatius & Saluianus, Priscillianū non solū consensione, sed sub

quadam

quadam etiam coniuratione susceperant. Quo
 Adyginus episcopus Cordubensis ex uicino agēs
 comperto, ad Idatiū emeritæ etatis sacerdotem
 refert. Is uerò sine modo, & ultra quam oportuit
 Instantium, sociosq; eius laceffens, facē quandam
 nascenti incendio subdidit: ut exasperauerit ma-
 los potius, quàm compresserit. Igitur post multa
 inter eos, & digna memoratu certamina, apud
 Caesar augustam Synodus congregatur: cui tum
 etiam Aquitani Episcopi interfuerunt. Verū hæ-
 retici committere se iudicio non ausi, in absentes
 tum lata sententia, damnatiq; Instantius & Sal-
 uianus episcopus, Helpedius & Priscillianus lai-
 ci. Additum etiam, ut si quis damnatos in commu-
 nionem recepisset, sciret in se eandem sententiam
 promendam. Atq; id Ithacio Sossubensi episcopo
 negotium datum, ut decretum Episcoporum in om-
 nium noticiam deferret, maximeq; Iginum extra
 communionem faceret: qui cum primus omnium
 insectari palam hæreticos cœpisset, postea turpi-
 ter deprauatus, in communionem eos recepisset.
 Interim Instantius & Saluianus damnati iudicio
 sacerdotum, Priscillianum etiam laicum, sed prin-
 cipem malorum omnium, unā secum Caesar augu-
 stana Synodo notatū, ad confirmandas uires suas
 Episcopum in Labilensi oppido constituunt: rati
 nimirum, si hominem acrem & callidum sacer-
 dotali

dotali auctoritate armassent, tutiores fore sese.
Tum uero Idacius atq; Ithacius acrius instare,
arbitrantes posse inter initia malum comprimere;
sed parum sanis consilijs, seculares iudices aduē,
ut eorum decretis atq; executionibus hæretici ur-
bibus pellerentur. Igitur post multa & fœda Ida-
cio supplicante, elicitur à Gratiano tum Impera-
tore rescriptum, quo uniuersi hæretici excedere
non Ecclesijs tantum aut urbibus, sed extra om-
nes terras propelli iubebantur. Quo comperto,
Gnostici diffisi reb. suis, non ausi iudicio certare,
sponte cessere, qui Episcopi uidebantur: ceteros
metus dispersit. At tum Instantius, Saluianus &
Priscillianus Romā profecti, ut apud Damasum
urbis ea tempestate episcopum obiecta purga-
rent. Sed iter eis præter interiorem Aquitaniam
fuit: ubi tū ab imperitis magnifice suscepti, spar-
sere perfidiæ semina. maximeq; Elusanam ple-
bem, sanè tum bonā & religioni studentem, pra-
uis prædicationibus peruertere. à Burdigala per
Delphinum repulsi, tamē in agro Euchrociæ ali-
quantisper morati, insecere nonnullos suis erro-
ribus. Inde iter cœptum ingressi, turpi sanè, pu-
dibundoq; comitatu, cum uxoribus atq; alienis
etiam fœminis, in quīs erat Euchrocia, ac filia
eius Procula: de qua fuit in sermone hominum,
Priscilliani stupro grauidam, partum sibi gramini-
bus

nibus abegisse. Hi ubi Romā peruenere, Damaso se purgare cupientes, ne in conspectum quidem eius admissi sunt. Regressi Mediolanum, aequē auersantem sibi Ambrosiū reppererunt. Tum uertēre consilia, ut quia duobus Episcopis, quorū ea tempestate summa authoritas erat, non illuserāt, largiendo & ambiēdo ab Imperatore cupita extorquerent. ita corrupto Macedonio, cum Magistro officiorum, rescriptum eliciunt, quo calcatīs quae prius decreta erant, restitui Ecclesijs iubeantur. Hoc freti Instātius & Priscillianus, repetiūere Hispanias. Nam Saluianus in urbe obierat: ac tum sine ullo certamine Ecclesias, quibus praefuerāt, recipere. Verū Trachio ad resistendum non animus, sed facultas defuit: quia haeretici corrupto Voluētio proconsule, uires suas confirmauerāt. Quinctiā Ithacius, ab his quasi perturbator Ecclesiarū reus postulatus, iussusq; per atrocem executionem deduci, trepidus profugit ad Gallias, ibi Gregorium praefectum adiit. Qui compertis quae gesta erant, rapi ad se turbarum authores iubet, ac de omnibus ad Imperatorem refert, ut haeticis uiam ambiēdi praec luderet. Sed id frustra fuit: quia per libidinem & potentiam paucorum, cuncta ibi uenalia erant. Igitur haeretici suis artibus grandi pecunia Macedonio data, obtinent, ut Imperiali autoritate praefecto cre-

pta

pta cognitio, Hispaniarum uicario.* Nam iam
proconsulem habere desierant: missiq; à Magi-
stro officiales, qui Ithaciū tum in ære ueris agen-
tem ad Hispanias retraherent. Quos ille callide
frustratur: ac postea per Pritannium episcopum
defessus, illudit. Iam rumor incesserat Clemen-
tem Maximum intra Britannias sumpsisse impe-
rium, ac breui in Gallias erupturum. Ita tum Itha-
cius statuit, licet rebus dubijs noui Imperatoris
aduentū expectare: interim sibi nihil agendum.
Igitur ubi Maximus oppidum Treuerorum ui-
ctor ingressus est, ingerit preces plenas in Priscil-
lianum ac socios eius inuidiæ atq; criminū. Qui-
bus permotus Imperator, datis ad præfectū Gal-
liarum atq; ad uicarium Hispaniarū literis, om-
nes omnino quos labes illa inuoluerat, deduci ad
Synodū Burdegalensem iubet. Ita deducti Instan-
tius & Priscillianus: quorum Instātius prior ius-
sus causam dicere, postquam se parum expurga-
bat, indignus esse episcopatu pronūciatus est. Pri-
scillianus uerò, ne ab episcopis audiretur, ad Prin-
cipem prouocauit. permissumq; id nostrorū in-
constantia, quia aut sententiam in refragantem
ferre debuerant, aut sibi ipsi suspecti habebātur,
alijs epistolis audientiam reseruare, non causam
Imperatori de tam manifestis criminibus permit-
tere. Ita omnes, quos causa inuoluerat, ad regem

deducti. Secuti etiam accusatores, Idacius & Ithacius episcopi: quorum studium in expugnandis haereticis non reprehenderem, si non studio uincendi plus quam oportuit certassent. Ac mea quidem sententia est, mihi tam reos quam accusatores displicere. Certè Ithacium nihil pensi, nihil sancti habuisse definitio. Fuit enim audax, loquax, impudens, sumptuosus, uentri & gula plurimum impertiens. Hic stultitiæ eò usque processerat, ut omnes etiam sanctos uiros, quibus aut studium inerat lectionis, aut propositum erat certare ieiunijs, tanquam Priscilliani socios aut discipulos, in crimen arcesseret. Ausus etiam miser est, ea tempestate Martino episcopo, uiro planè Apostolicis conferendo, palam obiectare hæresis infamiam. Namque tum Martinus apud Treueros constitutus, non desinebat increpare Ithacium, ut ab accusatione desisteret: Maximum orare, ut sanguine infœlicium abstineret: satis superq; sufficere, ut Episcopali sententia hæretici iudicati Ecclesijs pellerentur: nouum esse & inauditum nefas, ut causam Ecclesie iudex seculi iudicaret. Denique quoad usque Martinus Treueris fuit, dilata cognitio est. & mox discessurus, egregia autoritate à Maximo elicit sponsonem, nihil cruentum in reos constituendum. Sed postea Imperator per Magnum & Rufum episcopos

scopos deprauatus, & a mitioribus consilijs de-
flexus, causam praefecto Emodio permisit, ui-
ro acri & scuro. Qui Priscillianum gemino iu-
dicio auditum, conuictumq; maleficij, nec diffi-
tentem obscenis se studuisse doctrinis, noctur-
nos etiam turpium foeminarum egisse conuentus,
nudumq; orare solitum, nocentem pronunciauit,
redegitq; in custodiam, donec ad principem re-
ferret. Gestis ad Palatium delatis, censuit Impe-
rator, Priscillianū sociosq; eius capitis damnari
oportere. Ceterum Ithacius uidens, quā inui-
diosum sibi apud Episcopos foret, si accusato, e-
tiam postremis rerum capitaliū iudicijs astitisset
(etenim iterari iudicium necesse erat) subtrahit
se cognitioni, frustra calido iam scelere perfecto.
At tum per Maximum accusator apponitur pa-
tricius quidam, fisci patronus. Ita eo insistente,
Priscillianus capitis damnatus est, unaq; cum eo
Foeliciſſimus & Armenius, qui nuper a Catholi-
cis, clerici Priscillianum secuti, descuerant. La-
tronianus quoq; et Euchrocia, gladio perempti.
Instantius, quem superius ab episcopis damnatū
diximus, in Sylinam insulam, quae ultra Britan-
niam sita est, deportatus. Itum deinde in reliquos
sequentibus iudicijs, damnatiq; Asarinus & Au-
relius diaconus, gladio. Tyberianus, ademptis bo-
nis, in Sylinā insulam datus. Tertullus, Potamius,

Et Iohannes, tanquam uiliores personae, et digni
 misericordia, quia ante quaestionem se ac socios
 prodidissent, temporario exilio intra Gallias re-
 legati. Hoc ferè modo homines luce indignissimi,
 pessimo exemplo necati, aut exilijs multati: quod
 initio iure iudiciorum et egregio publico defen-
 sum, postea Ithacius in iurgijs solitus, ad postre-
 mum conuictus, in eos retorquebat, quorum id
 mandato et consilij effecerat. solus tamen om-
 nium episcopatu detrusus Nardacius, licet minus
 nocens, sponte se episcopatu abdicauerat. Sapien-
 ter id, et uerecundè, nisi postea amissum locum re-
 petere tētaffet. Ceterum Priscilliano occiso, non
 solum non repressa est haeresis, quae illo auctore
 proruperat, sed confirmata, latius propagata est.
 namque sectatores eius, qui cum prius ut sanctum
 honorauerant, postea ut martyrem colere cœ-
 perunt. Peremptorum corpora ad Hispanias re-
 lata, magnisq; obsequijs celebrata eorū funera.
 Quin et iurare per Priscillianum summa religio
 putabatur, ac inter nostros perpetuum discor-
 diarum bellum exarserat: quod iam per quin-
 decim annos foedis diffensionibus agitatum, nullo
 modo sopiri poterat. Et nunc, cum maximè di-
 scordijs Episcoporum turbari aut misceri omnia
 cernerentur, cunctaq; per eos odio aut gratia, me-
 tu, inconstantia, inuidia, factione, libidine, auari-
 cia,

Liber secundus.

151

cia, arrogantia, somno, desidia essent deprauata:
postremo plures aduersum paucos bene consu-
lentes, insanis consilijs & pertinacib. studijs cer-
tabant: inter hæc plebs Dei, & optimus
quisque probro atque ludibrio
habebatur.

FINIS.

LECTORI.

Quo plenior sit nonnihil hæc Historiola, vo-
lumenq; iustiore magnitudine sortiatur, o-
peræ precium duximus, quasdam descriptiones
rituum ac formæ religionis huc apponere, quo
simplicitas, sinceritasque religionis primiti-
uæ Ecclesiæ tanto clarius certiusque ab om-
nibus ueritatis cupidis per-
spiciatur.

k 4

DE-

DESCRIPTIO CAEREMONIARUM & Liturgiæ die Dominica à Christianis Romæ olim anno Domini 150. celebrari solitæ, desumpta ex secunda Apologia Iustini martyris, interprete Perionio.



OS autem, posteaquam ita abluimus, expiauiusq; eum qui credidit & assensus est, eum ad eos qui fratres dicuntur ducimus, eum in locum quò conuerunt comprecandi causa contentis animis & pro se, & pro eo qui illustratus est, omnibusq; alijs qui ubiq; sunt, ut & ueritatis discipuli, & re ipsa bonæ sanctæq; uitæ cultores, & præceptorum Dei custodes possimus inueniri, ut eternam salutem adipiscamur. Sub finem precum nos inter nos osculo salutamus: deinde ei qui propositus est fratribus, panis offertur, et poculū aqua & uino temperatum: quæ cum accepit, laudē & gloriam omnium parenti, filij spiritusq; sancti nomine tribuit: gratiasq; diu agit, quod ab eo his dignus sit habitus. Quibus ritè perfectis precib. & gratiarum actione, populus omnis qui adest, benedicit, dicens Amen. Amen autem Hebraico ser-

sermone idem, quod fiat, significat. Posteaquam
 & is qui præest, gratias egit, & populus omnis
 benedixit, ij qui apud nos Diaconi dicuntur, dant
 unicuiq; eorum qui adsunt, percipiendū panem,
 uinum & aquam: quæ cum gratiarū actione con-
 secrata sunt, & ad eos qui absunt perferunt. Atq;
cibus hic apud nos Eucharistia nominatur: qua
nemini alij participare licet, nisi ei qui & uera
esse credit quæ nos dicimus, & expiatus est laua-
cro quod in remissionem peccatorum regenera-
tionemq; datur, & ita uiuit ut Christus tradidit.

Neq; enim hæc communem usitatumq; panem,
 usitatumq; potionē capimus: sed quemadmodum
 per Dei uerbum homo factus IESVS CHRI-
 STVS conseruator noster, & carnem & san-
 guinem pro salute nostra habuit: sic etiā cibum,
qui per preces sermonis quem ab eo accepimus,
consecratus est, & quo sanguis carnesq; nostræ
communione aluntur, Iesu Christi eius qui homo
factus est, & carnem & sanguinem esse accepi-
mus. Apostoli enim in commentarijs suis, quæ E-
 uangelia dicuntur, ita sibi Christum præcepisse
 tradiderunt, eum accepto pane, cum gratias egis-
 set, dixisse: Hoc facite in memoriam mei, Hoc est
 corpus meum. Dixisse etiā, accepto poculo, cum
 egisset gratias, Hic est sanguis meus: sibiq; solis
 dedisset. Quod etiam imitati mali Genij, in Solis

sacris faciendum tradiderunt. Panem enim & po-
tum aque poni in initiatione eius qui initiatur,
cum certis quibusdam uerbis, aut scitis, aut cogno-
scere potestis. Nos autem postea deinceps hæc
inter nos semper recolimus, & admonemus: &
qui opes habemus, egentibus omnibus subuenimus,
& una semper sumus: in omnibus quibus utimur,
parentem omnium, per filium suum Iesum Chri-
stum, Spiritumq; sanctum, laudamus. Die uero qui
Solis dicitur, omnes qui in oppidis uel agris mo-
rantur, unum in locum conueniunt, commenta-
riaq; Apostolorum uel Prophetarum scripta le-
guntur, quādiu hora patitur. Deinde ubi is qui
legit, destitit: is qui præest, admonet et hortatur,
ut ea quæ lecta sunt, bona imitemur. tum surgi-
mus omnes, ac comprecamur: conclusisq; nostris
precibus, panis, iam ut dixi, uinumq; & aqua affe-
runtur. tumq; is qui primum locum tenet, eodem
modo preces gratiarumq; actionem pro uirili mit-
tit, populusq; benedicit, dicens Amen: & ijs quæ
cum gratiarum actione cōsecrata sunt, unusquisq;
participat: eademq; ad eos qui absunt, Diaconis
dantur perferenda. Quibus copiæ suppetunt, ij
si uolūt, suo quisq; arbitratu, quod uult largitur:
quodq; colligitur & cogitur, apud eum qui præ-
est reponitur: isq; pupillis & uiduis, ijsq; quos
morbis alia ue causa inopes fecit, & ijs qui in
uincu-

offeruntur

Appendix.

155

uinculis sunt, & hospitibus, omninoq; omnibus
 qui aliqua indigentia premuntur, subuenit. Die
 autem solis omnes publicè conuenimus, quòd is
 primus est dies, in quo Deus tenebras & mate-
 riam cum mutasset, mundū effecit: & quòd eo-
 dem die Iesus Christus conseruator noster à mor-
 tuis excitatus est. Pridie enim Saturni eū in crucē
 sustulerunt: & postridie Saturni, qui Solis dies
 est, cum Apostolis discipulisq; suis apparuisset,
 hæc illis tradidit, quæ uobis quoq; consideranda
 permittimus, &c.

EX CLEMENTIS ALEXAN-
 drini, qui ducentesimo à natiuitate Christi
 anno floruit, Stromatum septimo,
 de Sacrificio Ecclesiæ
 Christi.

Propter quam causam nos meritò Deo non
 sacrificamus, qui nullius indiget, & om-
 nia præbuit hominibus: sed eum glorificamus,
 qui est pro nobis sacrificatus, nos ipsos sacrifi-
 cantes, ad id quod est nullius indigens, ex eo quod
 nullius indiget, & ab impatibili ad id quod est im-
 patibile. Deus enim sola nostra salute delecta-
 tur. Meritò ergo ei non offerimus sacrificium,
 qui non uincitur à uoluptatibus: cum inferius, &
 nec usq; ad crassissimas nubes, & longè etiam ab
 ijs

ijs perueniat, quæ sit per fumum exhalatio, si
modò perueniat. Nullius ergo indiget Deus,
nec capitur uoluptate, nec est aut lucri aut pe-
cuniæ cupidus, cum sit plenus, & cuilibet quod
ortum est, & indiget, omnia præbeat. Neq; sacri-
ficijs, sed neq; donarijs, &c. Et aliquatò post:

Sin autem gaudet Deus honorari, cum natura
nullius indigeat, non abs re nos Deum precibus
honoramus: & hoc sacrificium optimum & san-
ctissimum cum iusticia emittimus, iustissimo uer-
bo eum honorantes, per quem accipimus cogni-
tionem, ea quæ didicimus per eum glorificantes.
Est ergo quod est hic apud nos altare, terrestris
congregatio eorum qui sunt dedicati orationi-
bus, qui ueluti unam uocem habent communem,
& unam mentem. Et paulo post: Conspiratio
autem propriè dicitur in Ecclesia. Est enim Ec-
clesiæ sacrificium, Verbum quod à sanctis exha-
latur animis, cum sacrificium simul aperiatur, &
tota mens Deo. Sed antiquissimam quidem aram
in Deo sanctam uulgò iactarunt. Ad hanc autem
solam dicunt etiam accessisse Pythagorā, cæde &
morte minimè inquinatam. Aram autem uerè san-
ctam, iustam animam, & qui ab ea emittitur suf-
fitum nobis sanctam dicentibus orationem, non
credent? Sequitur aliquanto post: Vniuersa
autem eius uita, est quidam celebris ac sanctus
dies

Appendix.

157

dies festus. Atque ei quidem sacrificia, sunt ipse preces & laudes, & quæ ante cibum fiunt scripturarum lectiones. Psalmi autem & hymni, dum cibus sumitur, antequam catur cubitum: quin etiã noctu rursus orationes.

DESCRIPTIO LITURGIAE
circa 300 Domini annum apud Christianos
usitata, sumpta ex Ecclesiastica Hierarchia
Dionysij: quem circiter 300 annis post Chri-
stum uixisse, tum ex Erasmi probationibus
liquet, tum quia in diuinis nominibus
citatur Clementem Alexandrinum

Stromaton v III.

IN sine autem omnium, Põtifex ita perfectum
ad sacratissimam Eucharistiam uocat, atque
consummantium illi sacramentorum communi-
onem deificam tradit. Sed euge, quoniã huius pul-
chre sanẽ ac tempestiue meminimus, quam pro-
fecto negligenter omittere, seu sacramenta que-
uis alia ante eam laudare, fas mihi omnino non
fuerit: est enim iuxta inclytum præceptorem no-
strum sacramentorum consummatio. Operæ pre-
cium igitur est prius exponere, & eius ueluti cor-
poralia lineamẽta describere: tum uerò, ubi eã ex
autoritate scripturæ, sacerdotaliq; institutione
didicerimus, ad illius contemplandam sacratissi-
mam dignitatem diuino spiritu subuehi. Ac pri-
mam

mum quidem illud pie inspiciendum: cuius rei gratia, quod alijs quoq; uenerandis diuinisq; mysterijs commune uocabulum est, huic præ cæteris præcipue ac peculiariter applicetur, ut singulariter communio siue societas & synaxis, siue collectio dicatur. Nempe enim, & unaque que sacramentalis institutio id agit, ut nostras uitas in plura diuisas, in unicum illum statum (quo Deo iungimur) colligat, diuiduorum que nostrorum diuina collectione, nobis eius quod uerè unum est, societatem, unitatemq; indiuiduam largiatur.

Dicimus ergo, cætera sacrarum rerum signa, quorum nobis societas indulgetur, huius diuinis profectò consummantibusq; muneribus perfici. Neq; enim sermè fas est, sacerdotalis muneris mysterium aliquod peragi, nisi diuinum istud Eucharistiæ, augustissimumq; sacramentum compleat: quæ singula cum peraguntur, & eius qui perficitur collectionem ad unum illud unicum sacratius operetur, & diuinitus indulto sacramentorū cælestium munere ipsius ad Deum consortiū peragat atq; perficiat. Si igitur unumquodq; sacerdotale mysterium ex se imperfectum, nostram ad unum illud communionem collectionemq; non perficit, ac per id quod perficiendi uim non habet, sermè etiam nomen amittit. Finis autem ac principalis omnium ratio in eo est diuinorū mysteriorum,

teriorum, ut is qui perficitur, particeps fiat: merito sacerdotalis sacrosancta prudentia ex rerum effectu proprium illi, uerumq; cognomen inuenit. Sic igitur et sacrum dignae generationis sacramentum, quia primi luminis consortium tradidit, omniumq; diuinarum illustrationum principium est: ex effectu ipso uerissimo illud illuminationis cognomine praedicamus. Et si enim alijs quoq; sacerdotalibus sacramentis commune est, ijs qui perficiuntur sacri luminis consortiū dare: istud tamen in primis mihi uidendi praestitit munus, ipsiusq; principali maxime lumine ad alia inspicienda sacramenta lucis gratiam coepi. Verum his generaliter praemissis, diligentius intendamus, inspiciamusq; per singula, mysterij sanctissimi ritum, exactissimamq; confectionem, et quid spiritualiter signet indagare pergamus.

Mysterium Synaxeos, siue communione.

Itaq; Pontifex quidem ubi^a orationē sanctam supra diuinum altare peregit, ex ipso incensum adolere inchoans, omnem phani ambitū circuit. Demum ad sanctum altare iterum rediēs, ^b psal² morum incipit melos, concinentibus secum sacramina omnibus Ecclesiastici ordinis gradibus. Deinde ministrorū officio sancta scripturarū lectio

4 Etio suo ordine recitatur. ^a Post hæc, extra delu-
brum catechumeni fiunt, & cū ipsis energumeni,
& hi quoq; qui in pœnitentia sunt. Manent au-
tem intus soli qui diuina spectare meretur, atque
5 percipere. ^e Porro ministrorum alij quidem pro
clausis templi foribus astant, alij proprij, aliquid
muneris agunt. Qui uerò ipsius ordinis præci-
6 pui sunt, unà cum sacerdotibus ^f sanctum panem
& benedictionis calicem, sacro altari imponit,
7 cum ante præcesserit ab omni clero ^g uniuersalis
laus atq; confessio. Ad hæc uenerandus Antistes
8 ^h orationem sanctissimam peragens, pacem san-
ctam omnibus nunciat. Et cum se mutuò omnes
9 salutauerint, ⁱ mystica sanctorum recitatio fit:
10 Vbi uerò ^k manus tum Antistes, tum sacerdotes
11 aqua lauerunt, ^l Pontifex ad medium diuini assi-
stit altaris, circumstant autem soli cum sacerdo-
tibus electi, quiq; ex ministrorum numero. At ue-
rò pontifex cum diuina munera laude prosecutus
12 fuerit, ^m sacrosancta et augustissima mysteria con-
ficit: & quæ antè laudauerat uenerandis operta
13 atq; abdita signis, ⁿ in conspectum agit: diuinâq;
munera reuerenter ostendens, ad sacram illorum
communione & ipse conuertitur, & reliquos
ut communicent hortatur. Sumpta demum atq;
14 omnibus tradita communione diuina, ^o gratias
referens, finem mysterijs imponit. ac multi qui-
dem

Appendix.

161

dem sola in signa diuina prospiciunt: ipse autem
semper diuino spiritu ad excelsa signorum initia
foelicibus & intelligibilibus intuenta luminibus
pontificia dignitate ac merito, mundiciaq; singu-
lari diuini capaciorisq; sensus attollitur.

Speculatio.

Age itaq; fili honestissime post imagines rerū
ad ipsam quoq; primitiuorum exemplarium ue-
ritatem, professio diuinam deinceps contuendam
ueniamus. Illud ante omnia ihs, qui adhuc rudes
imbuuntur, pro cōuenienti illorum usu ac solatio
dixerim, quod ne ipsa quoque uaria signorum &
sancta compositio illis stolidi seu inutilis est, neq;
solis in exterioribus figitur signis. Namq; sacra-
tissima scripturarū cantica, & lectiones, integra
rima illis uitae magisterium dicant, & (quod or-
dine praet) exactissimam maliciae totius ac per-
niciosissimae uiciofitatis emundationem docent.
At uero illa augustior unius eiusdēq; & panis &
calicis communis, pacificaq; communio, concor-
diae illis ut fratribus una educatis diuinis statuit
leges, atq; coenae illius sacratissimae (ex qua signa
ista sumpsere principium) sacram memoriam re-
nouat, in qua & autor ipse signorum eum qui se-
cum non pie neq; cōcorditer sacra in coena per-
ceperat, a cōubernaculum sorte iustissime separat:
probabili simul ac diuina ratione nos admonens.

ut aerius ille ad sacra percipienda & cōgruo cap-
tu firmatus accessus, id accedentibus tribuat, ut
ex communione diuina ad Dei similitudinem at-
que consortium transcant.

Hæc igitur (ut diximus) ad ipsas aditorū ual-
uas honestissimè picta, rudibus adhuc respicienda
linquentes (neq; enim altiora capiūt) iuxta sacra-
tissimæ synaxeos nostræ rationem ex causalibus
ingrediamur ad causas, atq; intelligibilibus (illu-
strante Iesu) decoram prorsus intelligentiam in-
tueamur, ex qua primitiuorum exemplarium
beatissima emicat pulchritudo. Sed ô diuinum pe-
nitus, sanctumq; mysterium, obducta tibi signifi-
cantium operimenta signorū dignanter aperiēs,
nobis palam atque apertè luceſce: nostrosq; spi-
ritales oculos singulari, & aperto tuæ lucis ful-
gore imple. Oportet igitur nos, ut reor, nudata
primi ac præcipui intelligentia signi, inter sacro-
sancta transire, diuinamq; principalis huius signi
speciē intueri: ac pontificè augustius cernere, à dē
uino altari usq; ad phani nouissima cū odoris sua-
uitate pergentem, ac rursus ad altare ipsum con-
summandi sacrificij causa remeantē. Summa nāq;
illa atq; diuina maiestas, quæ super omnia est, &
si bonitate diuina procedit, ut sacram sui cōmu-
nionē accedentibus tradat, non tamen extra sub-
stantialem atq; immobilem sui status crepidinem
fit.

fit. Caterum omnibus qui diuinam præferunt speciem, singulis pro captu suo uim sui fulgoris impertit, in seipsa uerissime subsistens, atq; suam identitatem nunquam penitus deserens. Pari profecto ratione diuinum synaxeos uenerandumq; mysterium, singulari licet ac simplici, collectoq; principio præditum sit, benignissime tamen in sacra signorum uarietate multiplex fit, pertingitq; ad omnem usq; sacerdotalis descriptionis imaginem. Sed enim unitatis ratione, ex his rursus ad propriam se colligit monadem, eosq; secum unum efficit, qui ad illud purgatioris intelligentia subuehuntur. Iuxta eundem igitur diuinum modum, uenerandus præsul, etsi functionis suæ singularem scientiam ad subiectos quoq; diuinæ bonitatis imitatione deriuat, sanctorum enigmatum uarietatibus utens: rursus tamen, ut absolutus atq; ab inferioribus liber, ad suum principium sine ulla sui imminutione reuertitur, peractoq; in unum illud singulari ingressu suo spiritali, cernit puro lumine mysteriorum signorumq; sacrorum liquidas ac unicas rationes: clementisq; illius ad inferiora et secunda processus, finem facit, diuiniorum ad prima et principaliora reditum.

Porro psalmodiarum sancta modulatio, quæ omnibus ferme sacerdotalibus mysterijs iungitur, et substantiæ ratione coheret, summo omnium principaliq;

principalisq; mysterio deesse non debuit. Omnis quidem scripturæ sanctæ textus, aut rerum substantiam ac distinctionem à Deo conditam prædicat: aut legale sacerdotium, uiuendiq; denunciat modum: aut sortes Dei populo distributas, ac possessiones narrat: aut iudicium sanctorum, aut sapientium regum, aut piorum sacerdotum sensum ac prudentiam celebrat, aut ueterum hominum inter uarios & multiplices tristiū casus admirabilem constātiā, immobilem philosophiam eloquitur: siue agendæ uitæ sapientissima monita, siue diuinorum amorum dulcia carmina & diuinas effigies præfert: siue futurorum plenas doctrina saluari prædictiones enunciat: siue diuina Domini Iesu in humano corpore opera loquitur: siue discipulorū eius mores atq; instituta diuinitus tradita; & ad Dei similitudinem imitando ducētia, sanctissimasq; doctrinas: siue arcanam illā ac mysticam omnino uisionem dilecti discipuli, diuinamq; Domini Iesu & altissimam Theologiam, eis qui dii fieri merentur exponit, eosq; per mysteria sacra & diuina sustollit atque confirmat. Porro diuinorum carminū sacrosancta scriptura, cum id præcipue intendat, ut omnia Dei eloquia, operationesq; cōcelebret, sacratissimeq; uitam instituentium uiuorum uerba simul atq; opera laudet, diuina uniuersaliter canit atq; exponit.

ad

ad omnia sacerdotalia sacramenta suscipiēda atq;
tradenda eis habitum aptissimum inferens, qui il-
lam pie dignisq; affectibus promouet.

Cum igitur huiusmodi hymnorum modulatio, 3
quæ sacra omnia continet, animales habitus no-
stros congrua dispositione preparauerit, ad ea
quæ paulo post sunt celebranda mysteria, diui-
norumq; carminum concentu atq; consensu, uni-
cam illam ad diuina, & ad semetipsos, atq; ad al-
terutrum consensionem & concordiam, quasi una
concordi & consona sacrarum rerum chorea in-
stituerit, ea quæ in Psalmorum modulatione spi-
rituali concisiora sunt, atq; adumbrata magis plu-
ribus manifestioribusq; figuris ac recitationi-
bus sacratissima diuinarum scripturarum lectione
dilatantur. In his si quis pie intendat, uniformem
ac unicam conspirationem admirabitur, quā sci-
licet unus ac diuinus spiritus mouerit: unde con-
sequēter & ex ordine post antiquioris traditio-
nis concionem, testamentum nouum prædicatur:
illud, ut reor, diuino pontificali; significatōe or-
dine, ut uetus illud quidem instrumentum diuina
Iesu opera futura præcinnuerit, nouum uerò facta
prædicauerit: atq; illud quidem ueritatem ima-
ginibus texerit, præsentem uerò istud ostenderit.
illius enim prædictionum ueritatē, huius effectus
aperit & credi fecit: estq; diuinæ locutionis ope-

ratio diuina complementum.

4 Harum rerum hi qui sacramentorum celestium omnino rudes sunt, ne ipsas quidem imagines ceruunt, saluari diuinae generationis institutione se imbui peruicaci contentione renuentes, & contra scripturae sacrae monita in perniciem suam ita pronuntiant, Vias tuas scire nolo. Porro Catechumenos & Energumenos, & eos qui in poenitentia sunt, sacrosancta sacerdotalis institutio psalmodiam quidem piam & diuinam sanctarum scripturarum lectionem audire permittit: ad consequentes uero contemplationes & sacras actiones conueniendas, non hos plane, sed perfectos & tantae rei dignorum admittit obitus. Est enim diuinus sacer ordo sanctae iusticiae plenus, & unicuique pro meritis digna salubriter diuidit, congruam singulis diuinarum rerum participationem (iuxta illorum modum & rationem) suo tempore sacramentis largiens. Extremus igitur Catechumenis ordo tribuitur. Sunt enim nullius perficientis mysterij participes, aut eruditi, carentque diuinae formationis pia substantia, patrumque adhuc solis fouentur eloquijs, formisque uiuificis ad diuinam illam uitae ac lucis autorem, & beatam quae ex diuina regeneratione prouenit, effinguntur uitam. Quemadmodum igitur carnales infantes, priusquam perficiantur atque formentur, si cura sua destituantur,

stituantur, & absque obstetricum manibus excidant, ut abortiui & emortui casum illum ingenitum & uita luceq; carentem in terra habituri sunt.

Neq; profectò quispiam rectè sentiens dixerit, ad id quod ipse uidetur intendens, in lucem illos è tenebris uentris emergere. obijciat enim perita corporum seruatrix medicina, lucem in ijs solum operari, quæ lucis capacia sunt: ita & sanctarum rerum sapientissima, rudes prima atq; informes animos in cunabulis fidei, & tenero alimento sermonum Dei, quibus & illuminandi & uiuificandi uis adest, curat, fouet, ac nutrit. ubi uerò illorū substantiā ad id perfectionis adduxerit, ut ad diuinam regenerationē idonei sint: tum demum suo ordine salubriter illis consortium, ad ea quæ sunt lucis ac perfectionis, indulget.

Nunc uerò, ueluti ab imperfectis perfecta discernit unā & sacramentorū ordinatissimæ dispositionis, & catechumenorū educationis ac uitæ, iuxta sacerdotalis functionis diuinū ordinē, curā ac providentiā gerēs. Porro Energumenorū, qui scilicet uexatur à spiritibus immundis, multitudo insincera quidem & ipsa est: secundo tamen atq; altiore gradu catechumenus eminet. neque enim, quod sacratissimorū mysteriorū participationē aliquā habuit (iudicio meo) a quandū illi est, quod

horum

horum omnino rude est, nulliq; diuinarum rerū unquā penitus cōmunicauit. præterea illis quoq; energumēni superiores sunt, qui contrarijs aut uoluptatibus, foedisq; libidinibus, aut perturbationibus obnoxij sunt. Quippe & illi sacratissimis rebus & afficiendis & sumendis arcētur: & meritō id quidem. si enim id uerum est, qui se Deo omnino deuouit uir, qui dignissimē diuinis participandis admittitur, qui quātum fas homini est, ad summam peruectus est diuinæ imitationis effigiem, idq; cōsecutus est perfectissimis illis ac perfectientibus modis, quibus in Deum transit mortalis infirmitas: is neq; ea quæ carnis sunt geret, nisi inquantum urgeat necessitas naturæ: idq; ueluti ex latere ac per transitum faciet, templumq; simul & sequax (in summa illa pro modo suo in Deum transitione) diuini spiritus erit, simile in simili collocās. Profectō qui eiusmodi est, nunquā aduersis imaginibus, terroribusq; uexabitur, sed ridebit potius, accedentesq; profligabit ac persequetur, agetq; magis quā patietur, pro ea constantia habitus quam induit, nulli perturbationi uiolabili, nulliq; cedenti, alijsq; huiusmodi uexationum præstabit se optimum medicum.

Ad hæc reor quidem, immō scio & compertū habeo, ut meracissima illa sacrorū sanctaq; discretio eos nouit scelestā ac impurā actione uexari, quiq;



quiq; à diuina uita defecere, perditisq; demoni-
bus & sententia & moribus similes fiunt: tum ea
quidem quæ & uerè sunt, & immortaliter possi-
dentur, & sempiternè iocūda sunt, per extremā
sibiq; perniciosā stoliditatem auersantes, terre-
nam potius ac materialem, innumerisq; pertur-
bationibus subditā immutationem, perditasq;
& corrūpentes uoluptates, atq; in his quæ alie-
na sunt, fluxā & instabilē, neq; existētem, sed ap-
parentē delectationē ambiunt & operantur. Pri-
mi isti igitur, & quidē rectius quā illi, ministri
officio & uoce separentur. Neq; enim fas eis est,
alterius cuiuslibet sacræ rei esse participes, quā
eloquiorū Dei, quorū magisterio possint ad me-
liorē conuerti frugem. Nā si diuinorū ueneranda
illa, altissimaq; celebratio, eos quoq; qui in pœ-
nitentia sunt (quanquā sui fuerint aliquando par-
ticipes) respuit: eum qui per omnia consummatæ
uirtutis, sanctitatisq; non fuerit, nequaquam ad-
mittens, ita fermè castissimè pronūciare uidetur.
Ego ijs etiam, qui ad supremum diuinæ imitatio-
nis culmen imperfectionis suæ gratia nō assurgūt,
neq; uisibilis neq; communicabilis sunt*: Arcet
enim purissima illa & sincera per omnia uox,
eos quoq; qui diuina digne sumentibus munera,
coniungi connectiq; non possunt: longè profectō
magis prophana & impura illorum turba erit,

qui passibiliter iactandos se fœdis uoluptatibus præstant, & ab aspectu omni & cōmunionē sacramentorum prorsus aliena.

6 Vbi uerò diuino excessere phano, & excellentiore meritis suis sacrificio amoti sunt, sacramentorum omnino rudes, & necdum initiati: ac præterea qui à sacratiore uite descenderunt: tertioq; demum loco ij, qui ob ignauiam suam aduersantium spirituum terroribus uisisq; agitatur, quippe qui per constantem ac firmissimum ad diuina consensum nequaquam ad statum illum planè efficacem peruenierint, quo à diuino habitu cōuelli, moueriq; non possint: deinceps illi etiam, qui licet à contraria uita discesserint, nondum tamen imaginum ipsius habitu altius impresso caruere, & necdum amore diuino atque purissimo purgati sunt. Post hos autem & illi, qui usquequaque ad unius effigiem non peruenierunt, atq; ut legis utar uerbis, immaculati omninò incontaminatiq; non sunt. Tam uerò castissimi sacratissimorum signorum ministri, & studiosissimi spectatores sacrosancta mysteria digna cum ueneratione contuentes, beneficium illud principium, ac totius indultorem bonitatis catholica laudatione concelebrant, ex quo salutaria nobis signa monstrata sunt: quibus ut ij qui initiantur, in Deum transcant, sacratius sit. Hunc autē hym-

num alij laudationē, alij religionis symbolum uocāt, alij diuinius (ut mihi quidē uidetur) pōtificalem gratiarū actionem, ut quæ omnia diuinitus in nos emanantiā sacra dona cōtineat. Videtur nāq; mihi omnium quæ laudātur à nobis diuinorum operū circa nos ratio & causa uersari, dum substantiam quidē nostram atque uitam ad boni sistit effigiem, & primitiuis illis uenustatibus diuinam in nobis speciem format, diuiniōisq; habitus & celsioris intelligentiæ participes efficit: insuper prouidens, ut nos qui per negligentiam nostram, aut desidā, diuinis deserti atque destituti muneribus sumus, paratis atque ad id institutis bonis in antiquū statum dignitatemq; reuocet, perfectaq; nostrorum assumptione exactissimam priorū munerum participationem tradat, & tandem nobis Dei diuinorumq; communio largiatur.

In hūc autem modum ubi suprema illa Dei & 7
excellentissima benignitas laudata fuerit, oper-
tus quidem proponitur diuinus panis, & benedi-
ctionis calix.

Porrò sacratissima consalutatio idcirco cele-
bratur, sanctorūq; descripta nomina mysticē &
modo supramundano prædicatur, quòd fas non
sit eos ad unū colligi, atq; unius illius pacifica cō-
iunctione frui, eiusq; participes fieri, qui aduer-
sum seipsos dissident atq; diuisi sunt. Nā si unius
contem-

contemplatione ac scientia illuminati, unice illi ac diuine nos ad se cogenti luci iungi, unumq; effici cum illa studeremus, nunquam profecto in uarias diuiduasq; concupiscentias deiici pateremur. Ex his nempe carnales, ac passiuæ aduersus eisdem naturæ consortes, gignuntur inimicitia. Hæc itaq; (ut reor) unicam & uniformem atq; indiuiduam uitam, sacra illa pacis conciliatio sancit, simile in simili collocās, & diuina singulariaq; speculacula diuinis dirimens.

9 Enimvero sanctorum post pacem illam nominum prædicatio, eos præconio attollit, qui pie sancteq; uixerunt: & ad finem usq; uirtutis uitam constanter, nusquam ab ea deflectendo, tenuerūt: nos quidem ad imitandum beatissimum illorum habitum, atq; ad diuina appetenda præmia prouocans ac ducens. Illos autem ueluti uiuētes prædicans, qui (ut Theologia ait) non mortificati, sed in diuinā penitus uitam ex morte translati sunt.

Inspice autem, ut sacris quoq; memorijs ascripti sunt. nempe enim diuina memoria, non humano more (in phantasia eius partis, ubi sedes est memoria) insinuamur, sed sacratiore quodā modo, iuxta eam quam in Deo intelligimus, ut ita dixerim, preciosam & nunquam migrantē scientiam eorū qui in Dei imaginem excessere: atq; in Deo consummati sunt. Nouit enim Dominus, ut ait

ait



ait scriptura, qui sunt eius: & preciosa in conspectu Domini, mors sanctorum eius. Quæ profectò sanctorum mors, pro cōsummata in sanctitate dicitur uita. Sed & illud quoq; sacratius intueri, quòd impositis sancto altari uenerabilibus signis, per quæ Christus signatur ac sumitur, adest protinus, atq; incunstanter sanctorum descriptio cōiunctionem eorum indiuiduam, unionemq; cum illo altissimam & sacratissimam indicans.

His autē eo, quo diximus, iure peractis, astās 10
coram signis sanctissimis Pontifex, manus lauat, cum sacerdotum honestissimo ordine: quod quidē iuxta Saluatoris eloquium, is qui lotus est, nulla alia nisi tantum summitatū extremitatum ue suarum lotionem indigeat: quam profectò supremam mundiciem illud cōsequitur, ut castissimo in habitu diuinæ speciei cōstitutus, ad sequentia quoq; ad diuinæ bonitatis imaginem prodeat, uinculis omnibus mortalium affectionum liber atq; expeditus: ut qui in unius omnino transierit speciem, & tum ad unum rursus singulari illo, paucisq; cognito modo conuertitur, immaculatā eam conuersionem faciat, atq; illibatam: quippe qui diuinam plenitudinem, integritatemq; custodiat, & dudum lauacrum illud in ueteri præfigurabat lege (ut in libro de legali sacerdotio diximus) & modò in pontifice ac sacerdotibus hæc ablutio manuum

manuum signat. Eos enim qui ad Sacramenta cœlestia conficienda procedunt, ea oportet esse mūdicia, ut ipsas quoque animæ extremas imagines purgatas habeāt, sicq; ad referēda mysteria (quāta fas est) similitudine puritatis accedere. Ita enim liquidiore diuinæ apparitionis luce cingentur, eximijs illis altissimisq; fulgoribus in specula ad sui similitudinē lucentia uberius atque limpidius proprium immittentibus iubar.

11 Enimvero pontificis illa, sacerdotumq; exactissima, & ad summa usq; siue extrema ablutio, coram signis sacratissimis agitur: ut ostendatur, sub Christo nos arbitro degere, cunctas nostras secretissimas cogitationes inspectante.

12 Vbi uerò suprema illa expiatio ipsius patulis & cuncta spectantibus oculis, & iustissimis incorruptisq; inclinationibus probata præcessit: tunc iam diuinis Pontifex iungitur, exactaq; diuinorum operum laude, ueneranda mysteria cōficat, atque in cōspectum agit. Quæ nam uerò esse diuina in nos opera existimemus, deinceps exponendum pro uiribus. Neque enim laudare omnia sufficio equidē, nedū apertē scire, aliosq; docere. Quæ tamen à sanctissimis uiris iuxta sacrarum scripturarū fidem laudātur, atque celebrātur, ea nos pro captu nostro dicemus, cū primū diuinā inspirationē in auxilium nostrū inuocauerimus.

Humana

Humanam naturam initio stolidè à diuinis beneficijs prolapsam, obnoxia passionibus uarijs uita suscepit, & mortis corruptibilis finis. Quippe pernicioſa illa à uera bonitate defectio, & ſacræ in paradiso legis præuaticatio, eam quæ ſpõte ſua blandè mulcentibus atque infeſtis aduerſarij fraudibus cedens uitale excuſſerat iugum, ijs quæ ſunt diuinis bonis contraria tradidit. Hinc iam miſerabiliter æternitatem mortalitate mutauit: & quæ initium corruptibilis generationis acceperat, ad conſentaneum principio ſinem iuſtiſſimè præparauit. Sed & ab ſublimiore uita propria uoluntate delapſa, & ad contraria extrema defecta, immutationem tenuit uarijs perturbationibus ſubditam. Oberrans itaque, & à recto itinere ad eum qui ueraciter Deus eſt tendente auerſa, & perditis atque maleſcieis ſubieſtaturmis, minimè aduertit ſe pro dijs & amicis, infeſtis hoſtibus fuiſſe obſecutam. His uerò illa inclementer pro ſuæ immanitatis libidine abutentibus, in id deuenerat, ut ſubſtantiam ſuam miſerabiliter periclitaretur amittere, atque omnino perire.

At uerò diuinæ illius bonitatis infinita elemētia, benigniſimè omnino prouidētiā noſtri ne ſic quidē omiſit, ꝑ ſeiſſam operari, noſtrorū omniū ſine peccato ueraciter particeps facta, noſtræq; humi-

humilitati inserta, absq; confusione ulla & maculatione ueræ & integerrimæ diuinitatis suæ, cuius nobis consortium (utpote iam congeneris) largita est, suorumq; bonorum participes declarauit aduersariæ potestatis, ut habet occulta traditio, improprio quod aduersum nos erat profligato, non uiribus ueluti præualens, sed iuxta nobis traditum mysticè eloquium, in iudicio & iusticia. Nostra uerò in contrarium penitus clementissimè transtulit: quippe qui animi nostri cecitatem diuino impleuit, atq; opulentiissimo lumine, deformitatemq; diuinis exornauit, speciosissimisq; muneribus. Porro animæ nostræ habitaculum in salute perfectæ iam labentis nostræ substantiæ foedissimis passionibus, perniciosissq; inquinamentis liberauit: quo pacto mundo superiores euadamus insinuans, coelestemq; nobis conuersionem sternens, per quam illi pro uiribus similes efficiamur.

Enimvero diuina ista imitatio quomodo nobis aliter obueniat, nisi memoria tam excellentiæ beneficiorum Dei iugiter innouetur sacerdotalibus prædicationibus atq; mysterijs? Hoc enim facimus, ut sacra eloquia admonent, in eius commemorationem. Hinc iam uenerādus Antistes diuinis altaribus astant, sancta & diuina laudat Iesu opera, quæ ineffabilis prouidentiae ratione in salutem generis nostri, uoluntate sanctissimi patris,

in

in S
conf
ipso
in sp
ster
tra
ex F
rum
gnit
ter e
men
tatio
simil
cram
qui d
pen
lauda
S
in fru
bus in
atq; a
rium
Iesu
ne, ac
sui,
cepi

Appendix.

177

in Spiritu sancto, ut eloquia diuina tradunt, consummauit. Peracta uero laude, uenerandaq; ipsorum & intelligibili speculatione spiritualibus inspecta luminibus, tum uero etiam ad sacra mysteria in signis celebranda progreditur, idq; ex traditione diuina. Quocirca reuerenter simul & ex Pontificali officio post sacras diuinorum operum laudes, de sacra actione, quæ supra eius dignitatem est, se excusans, ad ipsum primò decenter exclamat: Tu dixisti, Hoc facite in mei commemorationem. Deinde tanto ministerio ad imitationem Dei instituto dignus fieri postulat, & similis ipsi Christo pro uiribus euadere, ut & sacramenta sanctè conficiat, & castè distribuât: & qui ad cōmunionē accessuri sunt, dignè participant: sicq; uenerandissima mysteria cōsummat, & laudata oculis subiicit in signis sanctè propositis.

Sanè opertum panem & indiuiduum aperit in frustra concidens, & singularem calicem omnibus impartiens, unitatem signanter multiplicat, atq; distribuit, inq; his consummat cœlestem mysterium. Vnum enim illud & simplex atque secretū Iesu diuini uerbi, nostræ humanitatis assumptione, ad compositum atq; uisibile, sine immutatione sui, per summam clemētiam benignitatemq; processit, societatemq; nostram, qua sibi iūgeremur,

m

bene

13

beneficentissimè excogitauit, nostra humilia diuinitis suis excellentijs iungens: siquidem & nos illi tāquam membra corpori congruamus, & per uitā sinceræ ac diuinæ similitudinē compagine- mur, ne corruptemibus mortificati uicijs, ad diuinā & sanctissima membra incongrui efficiamur: ut qui herere, eademq; uita uiuere nequaquā ualere- mus. Oportet enim nos (si ad illius aspira- mus societatem) diuinam ipsius in carne uitam intueri assidue, sanctamq; ipsius impeccantiam imitando pro uiribus, ad sacratiorem habitum, exactissimamq; recurrere intelligentiam. Ita enim conuenienter nobis ad societatem ad simile consortium largietur. ita his quæ mystice sunt Pontifex signat: tum operta munera in apertum ducit, ipsorumq; unitatem in plurima diuidit: & perfecta sacramentorum ac distributorum ad ea in quibus sunt insitione, socios eorum illos qui ea perceperint, efficit. Describit enim in his, sermē sensibilibus in conspectum dans, Christum Iesum nostrum spiritalem (ut in imaginibus) uitam ex diuinitatis occulto, perfecta & inconfusa nostræ mortalitatis assumptione, clementissimè proprie- tatem ex nobis accepisse, atque ad diuisibile no- strum, sine immutatione sui, ex unitate naturali processisse: perq; hanc beneficā clementiā ad par- ticipationem

icipationem sui, suorumq; honorū inuitare genus humanū: si tamen ipsius sacratissimæ inferamur uitæ, ipsam quātum fas est imitando, siq; ueraciter cōsortes Dei, diuinorumq; participes efficiemur.

Sumptis uerò traditisq; mysterijs sacris, in gratiarum actiones cum omni Ecclesiæ sancta multitudo definit. Enimvero participatio communionem præcedit, mysticamq; distributionem mysteriorum sancta præceptio. Est enim hic diuinarum rerum decentissimus ordo, ut primus communicet atque impleatur sanctus Presul his, quæ per illum distribuenda sunt cæteris, diuinis donis, et sic alijs tradat. Quocirca et ij qui diuinis magisterijs, priusquam digna illis conuersatione capaces effecti sint, abutuntur audacter, impuri atque à sacra lege extranei omnino censentur. Vt enim in solis radijs tenuiores limpidioresq; substantiæ primæ influenti luce replentur, sicq; exuperantem lucem in subsequentes, solis uice transfundunt: ita non sine periculo diuinis in rebus quibusque alijs se ducem præstare præsumit, qui non per omnia euaserit similimus Deo, et ab inspiratione, iudicioq; diuino fuerit gubernator declaratus.

In his omnis sacerdotalis functio, pontificaliter congregata, post diuina percepta mysteria, cum gratiarum actione desistit, ubi scilicet diui-

norum beneficiorum gratias pro modulo suo recognouit, atq; laudauit. Qui enim diuinorum exhortes sunt, atq; omnino rudes, nequaquã ad agendas gratias cõuertuntur, quãuis ex natura sua dignissima sunt gratiarũ actione dona diuina. Ceterum, ut dixi, cũ neq; tũc diuinis muneribus acie intẽdere uoluerint (quod ad deteriora magis inclinarint) ingrati ad infinitas diuinorum beneficiorum gratias persisterunt. Gustate, inquit, & uidete. Profecto qui sacrosancta diuinarum rerum disciplina initiatur, permagnificas ipsarum recognoscent gratias: & excellentissimam illarum celsitudinem ac magnitudinẽ participatione speculantes, coelestia diuinitatis beneficia gratẽ laudabunt.

DE HIS QVAE IN
quiescentibus fiunt.

His uerò ita definitis, necessarium reor & ea exequi, quæ à nobis in ijs qui obdormiuerunt, castè geruntur. Nam ne istud quidem sacris prophanisq; cõmune est: uerum ut utrorũq; est species uaria, ita ubi in mortem ierint, ij quidẽ qui sacram tenuere uitam, in ueras Dei repromissiones intuentes (ut qui ueritatem ipsarum in sua inspexerint resurrectione) firma & certissima cum spe, diuinag; lætitiã ad mortis tendunt finem,

nem, quasi ad sanctorum certaminum uacationē: non ignorantes, in exactissima & immortalī uita & salute, fore sua omnia, per futuram integram resurrectionem suam. Sanctę profecto animę, cū in hac uita possint ad deteriora cōueri, in regeneratione id habiturę sunt, ut ex Dei similitudine ad inconvertibile transeant. at uerō casta sanctorum animarum corpora (cum quibus unā & uite mortalis iter egerunt, & simul descripta sunt, simulq; certarunt) pro sacris sudoribus suis in animarum immutabili secundum diuinam uitā firmitate ac sede, resurrectionem quoque unā recipient propriam. Inserta enim animabus sanctis, quibus hac in uita iuncta fuerant, ut Christi effecta membra, diuinam atque immortalē, beatamq; recipient requiem. In ijs ergo est sanctorū quieta obdormitio, in letitia & spe immobili, cū ad sanctorum certaminum peruenerint finem.

Porro ex prophanis partim quidem animas in id euanesce, ut non subsistant, arbitrantur, irrationabiliter omnino; partim corporalem coniunctionem a suis animabus abrumpi penitus, ut eis in diuina uita & beatissima requie minus congruentem non intelligentes, neque satis magisterio diuino edocti, ut iam coepta sit nostra in Christo sacratissima uita. Alij uerō animabus aliorum corporum coniugia tribuunt, iniurijs (ut reor)
 m 3 quantum

quantum in se est, afficientes corpora, quæ cum sanctis animabus laborarunt, sacrisq; retributionibus parum honestè priuantes, quæ ad finem sanctissimi cursus peruenerunt. Alij rursus, nescio quo pacto ad carnales cogitationes declinantes, dixerunt presenti uitæ similem, eâ quæ sanctis promissa est, sanctissimam & beatissimam requiem: cibosq; uitæ uariabilis proprios, ijs qui æquales angelis sunt euasuri nesariè applicuerunt. Sed absit, ut unquam sanctus aliquis uir, in istiusmodi errores incidat. Norunt profectò se totos percepturos exactissimâ ad Christi speciem requiem, cum ad præsentis finem uitæ peruenerint: uiamq; ad immortalitatem suam è uicino iam clarius intuentes, diuinitatis laudât munera, diuinâq; letitia gestiunt: non iam ad deteriora cõuersionem metuentes, sed parata bona se firmiter perpetuoq; habituros probè noscentes. Qui uerò inquinamentis impurisq; maculis pleni sunt, siquidem aliquid sacræ instructionis hauserunt, eaq; perniciose ab animo abiecta, ad corruptrices libidines sunt deuoluti, cum ad uitæ huius peruenerint metas, non iam eis æquè despicibilis apparebit scripturæ sacræ diuina sanctio, perniciosasq; uitiorum suorum uoluptates alijs aspicient oculis, beatam uitam (quæ imprudenter excidere) laudantes, inuiti miserabiliter excedunt seculo, nulla subnixi spe, propter deterrimam

determinam uitam. Cum uerò nihil ex his contin-
gat in sanctorum uirorum dormitione, is quidem
qui ad finem suorum certaminum properat, san-
cta laticia impletur, magnaq; cum iucunditate
foeliciſſimæ regenerationis iter scandit. Defuncti
uerò propinqui, sancta propinquitate, morumq;
similitudine, ipsum qui talis est prædicant, quod
ad optatū uictoriæ peruenerit finem: auctoriq; ui-
ctoriæ laudes cum gratiarum actione persoluant,
seipsos quoq; orantes ad similem requiem admitti.
Sumentes autem ipsum, ad Pontificē ducunt, qua-
si coronis donandum sacris. hunc ille libenter su-
scipit, eaq; peragit. quæ diuino instituto super san-
ctē quiescentibus fiunt.

Myſterium super his, qui san- ctē quieuerunt.

Coacto sancto coetu, uenerandus Antistes, si-
quidem sacerdotalis ordinis fuerat qui obdormi-
uit, ante sanctum altare inclinans eum, orationem
ad Deum inchoat, & gratiarum actionem. Si au-
tem aut honestissimis monachis aut sanctæ plebi
insertus erat, ad uenerandum sacrariū, ipsum ante
sacerdotū reclinat ingressum. Deinde precē cum
gratiarum actione peragit Præsul: deinceps uerò
ministri, diuinis inserta eloquijs, uerissima de no-
stra resurrectione promissa recitantes, consenta-

nea tantundē ualentia canunt psalmodum cātica.
Deinde ministrorum primus dimittit catechume-
nos, sanctosq; iam defunctos cōcelebrat: cum qui-
bus & nuper uita functum pari laudatione pro-
sequitur, hortaturq; omnes, ut sibi ipsis identidem
postulent beatam in Christo consummationem.
Postea accedēs uenerabilis præsul, precem super
eo sacratissimam peragit. & post orationem ipse
quoque pontifex defunctum salutat, & post illum
qui astant omnes. Vbi uerò cuncti consalutaue-
runt, super defuncto fundit oleum Pontifex: &
oratione pro omnibus facta, honesto in loco po-
nit corpus, cū equalibus alijs corporibus sanctis.

Spiritalis sensus.

Ceterum ista si uiderint prophani, uel fieri à
nobis audierint, latè puto ridebūt, nostrumq; mi-
serabuntur errorem. neque est sanè cur miremur.
nisi enim crediderint (iuxta scripturæ fidem) non
intelligent.

Nos autem intelligētias eorum quæ geruntur
speculantes, Iesu duce præuiōq; dicamus, pontifi-
cem non irrationabiliter in sacrum introducere
chorum, imponereq; defunctum. Ostendit per id
profecto, omnes in regeneratione illas consecutu-
ros sortes, ad quas hic uitā propriam direxerūt:
puta, si ad diuinam hic imaginem quispiam san-
ctissimè uixerit (quātum uiro possibile est Deum
imitari)

Appendix.

185

imitari) diuina in seculo futuro, & beatissima donabitur requie. Sin autem ad summam illam non peruenit effigiem, sanctè tamen se in uita habuit, paria & iste meritis præmia refert.

Huius diuinæ iusticiæ causa præsul gratias agens, orationem sacram peragit, uenerandamq; diuinitatem laudibus celebrat: qua destructum est iniquum & uiolētum cōtra nos omnes imperiū, nosq; ad sua iustissima iudicia translati sumus.

Porro diuinarum promissionum cātica & lectiones, explicant quidem beatissimam requiem, ad quam subuehuntur sempiternè, qui sanctè consummati sunt: suscipiunt uerò & amplectuntur uita functum, uiuentesq; præterea ad consummationem similem prouocant.

Inspice autem, ut nunc non omnes, ut solitum est, purgandi ordines dimittuntur, soli; catechumeni sacris arcentur locis. Est enim hic ordo sancti omnis mysterij penitus rudis: neque sibi fas est quicquam aut paruum aut magnum, ex his quæ sacratius consummantur, inspicere: quippe qui necdū eius uirtutis est particeps, quæ assurgit ad contuenda diuina, ex sacra lucis indultrice generatione proueniens. Reliqui uerò purgandorum ordines sacram quidem traditionē iam fermè didicerunt: sed quod stolidè prorsus ad deteriora prolapsi sunt, cum debuerint in anteriora cōten-

m s

dere

dere intentione perpetua, diuinis quidem uenerabilium signorum speculationibus & participationibus arcentur meritò. ledentur enim magis, si indignè sancta percipiant, atque ad maiorem deuenient diuinarum rerum, suiq; contemptum. Non inconuenienter autem assunt ijs quæ modo geruntur patientius, discentes atque intuentes nostræ mortis incertum, sanctorumq; munera de scripturis celebrata diuinis, & intentata sibi similibus impuris infinita supplicia.

Ex his enim fortè proficient, cernentes eū qui sanctè obiit, ministrorū prædicatione celebrari, ut uerè cōsortem sanctorū omnium: fortasseq; & ipsi ad simile desiderium ueniēt, ministrorū officio edocti, quàm sit beata & uerè foelix in Christo cōsummatio. Accedēs deinde uenerāndus Antistes, præcē sacrā super mortuū peragit: postq; precem & ipse eū Præsul salutāt, & suo deinceps ordine qui astant omnes. Precatur oratio illa diuinā clementiā, ut cūcta dimittat per infirmitatē humanā admissa peccata defuncto, eūq; in luce statuāt & regione uiuorū, ut in sinibus Abraham, Isaac & Iacob, in loco unde aufugit dolor & tristitia & gemitus. Ista, ut reor, perspicua sunt beatissima sanctorū præmia. quid enim immortalitati perfectæ, omniq; tristitia uacue, ac plenæ perpetui luminis conferri possit? licet multū sanè promissiones illæ
omni

omni sublimiores nostra mēte sint, quæ uocabulis nobis congruis designātur: longè tamē inferiores earū re & ueritate appellationes habent. Verū enim profectō illud existimādū eloquiū est: Quod oculus nō uidit, nec auris audiuit, neq; in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligētibus se. Sinus autem beatorum patriarcharū, reliquorumq; sanctorū omnium sunt (ut reor equidem) sacratissimæ illæ ac beatissimæ sedes, quæ omnes diuinam effigiem præferentes in sua suscipiunt insensibili & beatissima requie.

Ac fortasse inquires, ista quidē rectè à nobis dicatur: uerū ambigere, cuius rei gratia Præsul diuinam precatur clementiā, defuncto peccatorū ueniam postulans, & equalē sanctis ac lucidissimā sortē. Si enim eorū quæ in uita gessit, bonorū aut malorū à diuina iusticia percipiet præmia, perferat autē actiones suas in uita ista defunctus, quænam hunc oratio Præsulis ad aliā, præter illā quā meruit, uitæ hic actæ respondentē, transferet requiem? Nō ignoro quidē & ego, diuinis eloquijs accedēs, singulis reddendā pro meritis sortē: conclusit enim Dominus (inquit) apud se, & referet unusquisq; ea quæ per corpus gessit, siue bonū siue malū. Quod autē & iustorū preces etiā in uita ista, nedū post mortē, ijs solis prosint, qui digni sunt, scripturæ nos edocet sacrosancta traditio.

Quid

Quid enim Sauli profuit Samuelis oratio? quid
 Hebræorū iuuit plebē prophetica interpellatio?
 Nam profectō idem fit, ac si quis solē suos radios
 sanis largiente oculis, sibi oculos eruens, solaris
 luminis particeps fieri postulet: sic impossibilia
 superflua spe ille suspensus est, qui sanctorum fla-
 gitat preces, & naturæ ipsorum consentaneas sa-
 cras operationes abigit, diuinis nequaquam intē-
 dēdo muneribus, & à sanctissimis beneficisq; re-
 cedendo mandatis. Itaq; scripturæ sacræ acquie-
 scens, utiles esse in hac uita dixerim sanctorū pre-
 ces, hoc modo scilicet: si qui sanctorū munerum
 desiderio incēsus, ad eāq; percipiēda piē affectus,
 paruitatis tamen propriæ conscius, quempiā san-
 ctorum uirorum ADEAT, oretq; sibi adiutorē
 & precatorē accedere: capiet ex hoc omnino uti-
 litatem, cōmoda cuncta excedētem. fructur enī
 ijs quæ petit, sacratissimis donis, suscipiente diui-
 na clementia, atq; in primis in eo amplectente re-
 ligiosam cognitionem sui, reuerētiamq; sanctorū,
 & laudabile sanctarum petitionū à se postulata-
 rum desiderium, consentaneumq; his sacratiorem
 habitum. Est enim & hoc diuinis sancitū indicijs,
 ut diuina munera ijs qui digni sunt sumere, decē-
 tissimo per eos tribuantur ordine, qui ea tradere
 non sunt indigni. Hāc si quis spernat sacrosanctā
 disciplinam, atq; infelici elatione seductus, dignū
 se

Appendix.

139

se diuina arbitretur familiaritate, sanctosq; uiros despiciat: hic certè, si petitiones indignas Deo, neque sacras postularit, intètoq; careat diuinorū desiderio, sibiq; ipsi consentaneo, imperita postulatione per seipsum nunquam potietur.

Quæ nam uerò de huiusmodi prece, quam super defuncto peragit Præsul, ex diuinis ducibus nostris traditio peruenit ad nos, operæ precii est ut dicamus. Venerādus Antistes, ut scriptura ait, interpret est iudiciorum diuinorū: angelus enim Domini omnipotentis Dei est. Didicit igitur de scripturis diuinitus traditis, ut ijs qui piè uixerūt, lucidissima diuināq; uita pro merito ab æquissimis lancibus redditur: non recordante diuina bonitate per summam clementiam maculas, quæ illis ex humana infirmitate adhaeserunt. Nullus enim, inquit, mundus est à labe. Ista quidem nouit Pontifex. promissa à sanctis eloquijs. Petit autè ea fieri, donariq; eis, qui piè uixerunt, præmia sacra: simul quoq; seipsum ad imitationes Dei benignius formans, et aliorum dona quasi proprias expectens gratias, neq; ignorans ueras repromissiones futuras: presentibus etiā aperte demonstrat, quòd quæ ab eo sacro iure postulantur, omnino illi cōsequuntur, qui in uita diuina consummati sunt. Neq; enim unquam peteret Pontifex, diuinæ iustificationis prædicator, quæ Deo sciret non esse gratissima.

gratissima, & quæ largiturum se ille nequaquam
 promississet. Quocirca prophanis uita sanctis, nō
 ista imprecatur, non modò quia in hoc propriū
 desereret ordinem, & aliqua pontificalis officij
 præsumeret à diuino Spiritu nequaquā agitatus:
 uerum quia & indignè orans non exaudiretur,
 atq; ad ipsum nō immeritò illud diceretur eloquiū
 iusticiæ plenū, Petitis, & nō accipitis, quia malè
 petitis. Postulat itaq; sanctus Antistes, quæ sunt
 promissa diuinitus, atq; accepta Deo, & quæ lar-
 gienda non ambigit, unā & diuinū ac benignum
 habitū præferens clementissimo Deo, & præsen-
 tibus apertè insinuans, quibus bonis donādi sunt
 sancti. Sic enim nituntur discernentibus uirtutibus
 Præsules, (quasi interpretes iustificationum diui-
 narum) non eorum irrationabilibus motibus se-
 pientissima diuinitate, ut honestè dixerim, obse-
 quente seruiliter, sed ipsis pro merito eos qui à
 Deo iudicati sunt ministerio suo separantibus, spi-
 ritusq; sancti inspirationi obtemperantibus. Acci-
 pite enim, inquit, Spiritū sanctū: quorū remiseri-
 tis peccata, remittuntur ijs: & quorū retinueritis,
 retenta sunt. Eiq; qui reuelationes diuinas à pa-
 tre summo didicerat, dicitur: Quodcūq; ligaueris
 super terrā, erit ligatum & in cœlis: & quodcūq;
 solueris super terram, erit solutum & in cœlis. Sic
 profectò ille, omnisq; illi similis Præsul, iuxta pa-
 ternarum

Appendix.

191

ternarū iustificationū sibi indultas reuelationes, declarando & traducendo Deo charos admittit, & excludit impios. Sanctā deniq; illā Theologiā, ut sacra eloquia testantur, non suo motu, neq; carne & sanguine reuelantibus, sed à Deo illum spiritualiter imbiente edoctus pronunciauit. In hunc igitur modū sancti Antislites & separationibus & sacerdotalibus uirtutibus omnibus uti debent, ut ipsos mysteriorum autor diuinitus mouerit. Ceteros uerò ita pontificibus oportet animinum intendere, quæcunque illi gesserint, tanquam à Deo agitis. Qui enim, inquit, uos spernit, me spernit.

Sed iam ad consequentia dictæ orationis redeamus. Ea peracta, Pontifex & ipse salutat defunctum, & deinceps qui astant omnes. Est enim iucundus atq; honorabilis omnibus diuinæ imaginis æmulis, is qui in sancta consummatu est uita.

Exacta salutatione, defuncto infundit oleum Pontifex. Memento autem, ut in prima sanctæ regeneratione ante sacrum baptisma prima sancti symboli participatio traditur, initiando post priorem omnem abiectam uestem sancti chrismatis oleum: & nunc in fine omnium defuncto itidem infunditur oleum. atqui tunc quidem olei unctio, baptisandum euocabat ad sacra certamina: nunc autem infusum oleum signat, eum qui defunctus est.

est, eadem sacra exegisse certamina, sicq; fuisse consummatum.

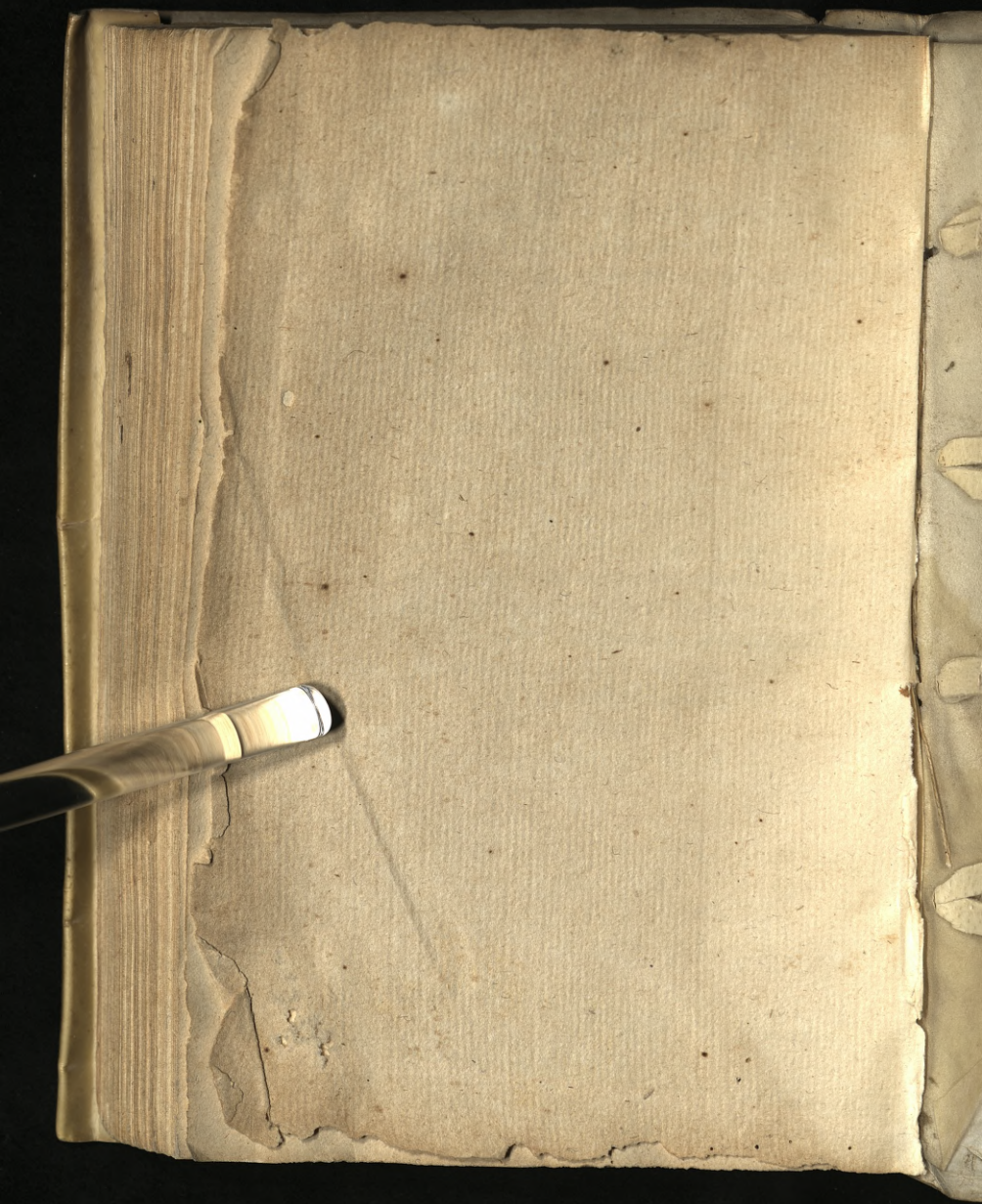
Peractis his, Pontifex cōdit in loculo dignissimo corpus, cū alijs sui ordinis corporibus sacris. Si enim in anima & corpore uitam sanctam, qui defunctus est, duxit, honorabile erit cum sancta anima, & quod sacris sudoribus cum illa decertauit corpus. Hinc diuina iusticia cū suo corpore digna illi largitur prēmia, ut comiti atq; consorti diuinæ siue contrariæ uitæ. Idcirco & sanctorum sacra functio diuinæ participationes largitur utriq; animæ quidem in speculatione purissima & uera (eorum quæ gerūtur) scientia, corpori uerò per sacratissimū (ut in imagine loquimur) unguentū, & per diuinæ communionis augustissima signa totum sanctificans hominem, integramq; ipsius salutē operans, atque uniuersalibus lustrationibus exactissimam eius resurrectionem fore denunciāns.

FINIS.



uisse
si-
ris.
qui
acta
cer=
ore
or-
to-
gi-
fi-
or-
aa-
u-
in-
li-





5000,

6835/41

1656
1770

